TATAY SÁNDOR

PUSKÁK ÉS GALAMBOK

MÓRA

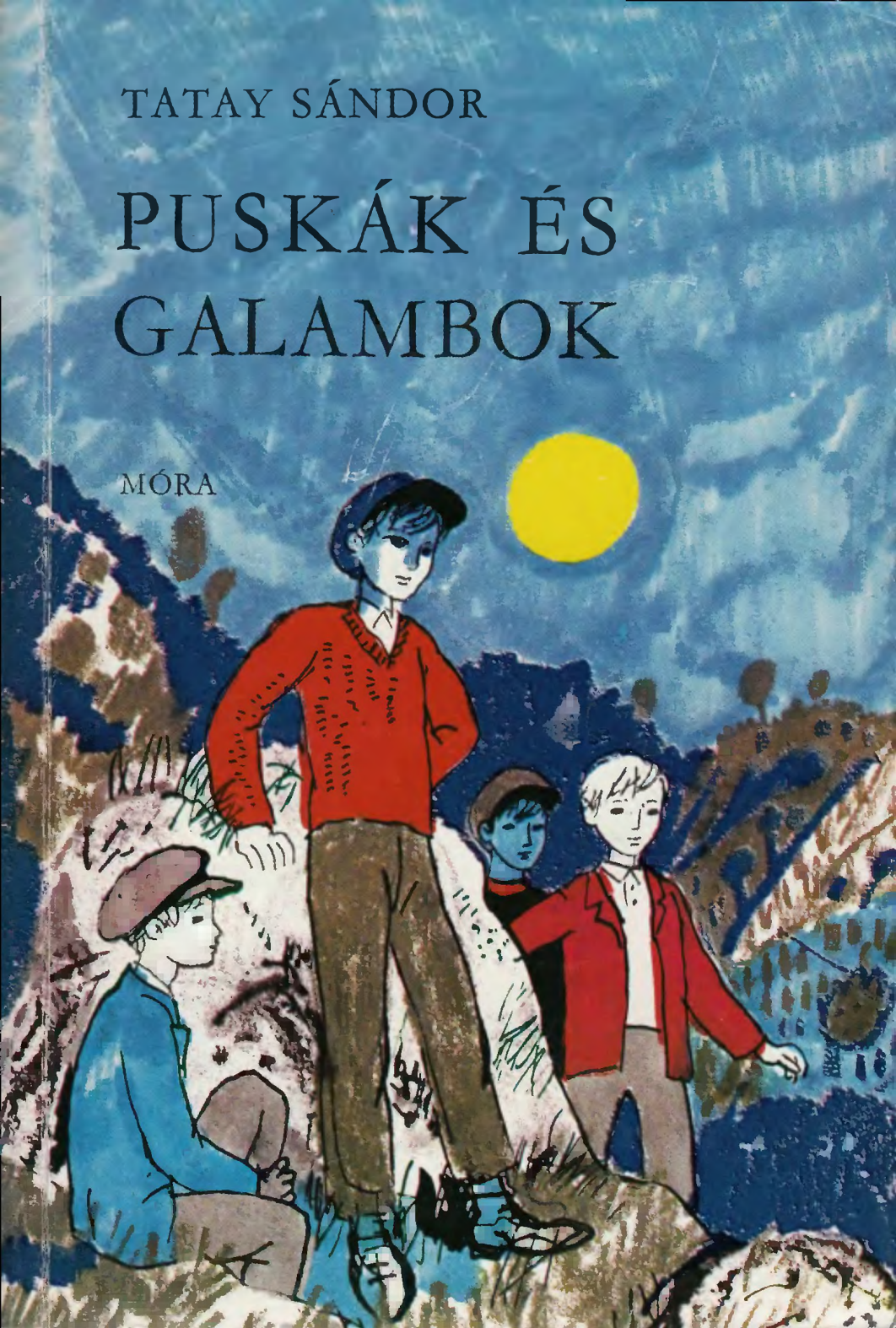

TATAY SÁNDOR

PUSKÁK ÉS GALAMBOK

TATAY SÁNDOR

PUSKÁK ÉS GALAMBOK

REGÉNY

MÓRA KÖNYVKIADÓ

REICH KÁROLY RAJZAIVAL

TIZENEGYEDIK KIADÁS

© Tatay Sándor, 1960

Tizenkét éven felülleknek

ISBN 963 11 3301 X

Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó, Budapest
Felelős kiadó: Szilvásy György igazgató
Szikra Lapnyomda (82–3415), Budapest, 1983
Felelős vezető: Csöndes Zoltán vezérigazgató
Felelős szerkesztő: Rónaszegi Miklós
Műszaki vezető: Haás Pál
Műszaki szerkesztő: Tóth Endre
Képszerkesztő: Szecskó Tamás
93 000 példány, terjedelem: 12,0 (A/5) ív, LF 4783

– Csuka Gyuri, szedd a sátorfádat, és költözz ide az első padba – mondta Kapusa tanár úr, és rámutatott az ablak mellett levő üresen maradt helyre.

Ezekre a szavakra néma csend lett, amit pedig előbb nem tudott megteremteni Kapusa tanár úr, hiába kopogtatta szokása szerint a katedrát. A nyári vakációról túl sok szilajságot hoztunk magunkkal a frissen meszelt tanteremben. Most hallani lehetett a hófehér fal mentén szálldosó egyetlen légy zümmögését.

Csuka Gyuri felállt, de mintha a földbe gyökerezett volna a lába. Mozdulatlan tátotta száját a csodálkozástól. Valamennyien átéreztük kétségbeejtő helyzetét. Az elmúlt tanévben, mely 1918–19-re esett, harmincheten voltunk az I/B-ben. Minden padban ketten ültünk, csak Csuka Gyurinak jutott egymagának a középső sor utolsó padja. Erre pedig rendkívül nagy szüksége volt, mert így a könyvei mellett helye volt a horgászzsinórjának, a gombostűkből és acéldrótból készült különböző nagyságú horgoknak, időnként a csaléteknek is, bár ez nem sok helyet foglalt el, mert egyetlen konzervesdobozban tartotta az áztatott kukoricát és a kukacokat. No de a horog készítéséhez szükség volt egy laposfogóra is. Ez a fogó Opál Berci tulajdonát képezte, Berci viszont csak azzal a feltétellel bocsátotta Gyurka rendelkezésére, ha ő azért ott tarthatja a rozsdás lakatjait, a drótkarikára felfűzött különféle nagyságú kulcsait és álkulcsait, mert neki meg a lakatosság volt a szenvedélye.

A múlt tanévben egyszer már úgy volt, hogy Csuka Gyurinak ott kell hagynia kiváltságos helyét. Az pedig a következőképpen történt.

Gyuri barátunk a 12 órás tízpercben kiszökött az iskola kapuján, és a Miknai tímárék udvarára vágtatott. Ott a tímárlegények ebédidőben mindig futballoztak, és mivel Gyuri testvérbátyja is Miknaiéknál dolgozott, bejárása volt ide. Úgy esett, hogy ezen a napon a kisinas, aki a kaput szokta védeni, éppen iskolán volt. Gyuri hát beállt a helyére. Természetesen nem volt a tímárlegényeknek valódi futball-labdájuk. Kecskeszőrből készítettek egy jókora gombócot, azzal játszottak. Reggel történetesen hatalmas zápor volt, és Miknaiék udvarán pocsolyákban állt még a víz. A kecskeszőr labda teleszívta magát, meghempergett a sárban, valójában gyerekfej nagyságú sárcsomó lett belőle. Ezzel a golyóbissal aztán a legerősebb tímárlegény a tizenegyes tájékáról kapura lőtt, és úgy gyomron találta a mi Gyurkánkat, hogy nyomban elterült a földön.

Alig tudták magához téríteni. A földrajzórára nem bírt visszavánszorogni, de még haza sem a maga lábán jutott, a bátyja a hátán cipelte. A könyveit meg Opál Berci vitte el magával.

A könyveit igen, de a csaléteknek összegyűjtött kukacok és apró halak ott maradtak. Gyurka három napig nem jött iskolába, és a harmadik napon Kapusa tanár úr, aki egyébként osztályfőnökünk is volt, igencsak kezdett szaglászni a katedrán. Majd pedig felállt, és megindult a padsorok között az orra után. Kapusa tanár úrnak tekintélyes orra volt, és részleteiben is, egészében is ügyesen tudta mozgatni. Mi mindig csak az orrát figyeltük, mert annak a mozgásáról meg tudtuk állapítani, amint belépett az osztályba, hogy milyen hangulatban van. Másképp játszott az orra, ha jókedve volt, másképp, ha haragudott, és megint másképp, ha valami szomorúság érte. Azazhogy ilyenkor majdnem mozdulatlan lógatta az orrát. A bánata pedig legin-

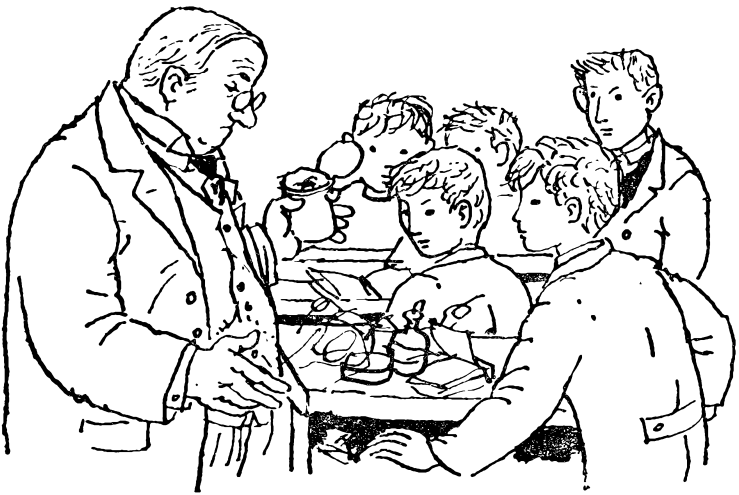

kább onnan adódott, hogy előző nap hiába futtatta végig kosztos diákjait a város valamennyi trafikján, sehol sem kapott kék lantos Szimfónia cigarettát. Ebben az időben nehéz dolog volt jobbfajta cigarettához jutni.

Nyilván nemcsak Mátyás királyéhoz hasonló tekintélyes orra, hanem jó szaglása is volt Kapusa tanár úrnak, mert nyílegyenesen tartott Csuka Gyuri üresen hagyott padjához. Ott lehajolt, és kiemelte a fiókból a konzervesdobozt, melyben oszlásnak indultak a csaléteknek gyűjtött halak és kukacok.

– Hát itt meg micsoda disznóól van?!

Mivel én éppen ott ültem az utolsó előtti padban, engem ugrasztott fel.

– Simeon! Fogd ezt a disznóságot, és vidd ki a szemetesládába, de szaladj, a lábad se érje a földet!

Ugrottam, és szaladtam is a dobozzal, ahogy csak tudtam, messze eltartva magamtól, mert meg kell vallani, nem valami kellemes virágillat áradt belőle.

Nem lehettem tanúja annak, mit szedett elő még azután

a fiókból Kapusa tanár úr, de ezt nem is bántam, mert afelől meg biztos lehettem, hogy ha egyszer engem küldött ki, akkor nincs szándékában feleltetni ezen a latinórán.

Az okos ember nem siet vissza, ha egyszer olyan szerencséje akad, hogy kiküldik a latinóráról. Mire megint beoldalogtam csendes ajtónyitással és lábujjhegyen, már ketten ott álltak könyvvel a kezükben a katedra mellett, és nyögve olvasták a nehéz szöveget.

A csaléteküg folytatása csak másnap következett. Kapusa tanár úr, alighogy beírta az osztálykönyvbe a beírandókat, leemelte orráról a csíptetős szemüvegét, majd egyik mutatóujjával Csuka Gyurit vette célba, a másikkal pedig Boda Ferkót, aki az első padsorban az ablak mellett ült, tehát azon a helyen, amelyet legkönnyebben szemmel lehetett tartani.

– Ti ketten cseréljetek helyet – mondta.

Gyurinak elmeséltük pontosan, mi történt a távollétében a csalétekkel, és számított is rá, hogy az ügyet nem úszsa meg szárazon. Ez a szigorú parancs mégis úgy érte, mint a derült égből lecsapott villám. Olyan keserves zokogásba kezdett, de olyanba, hogy valamennyiünk szíve megesett rajta. De még Kapusa tanár úré is. Mert jó szíve volt a mi osztályfőnökünknek. Láttuk rajta, mint küszködik magában, míg Gyurka keservesen zokogott. Ha visszavonja határozottan kimondott parancsát, a tanári tekintélyén eshetik csorba. Egy ideig tanácstalanul nézett ránk, és mindnyájunk szeméből a könyörgést olvashatta ki, hogy hagyja a helyén szegény Csuka Gyurkát, úgyis elég volt most neki az a kemény szőrlabda a gyomorszáján, hiszen még mindig olyan sápadt, csak hálni jár bele a lélek. Aztán aki ilyen keservesen tud sírni, annak életbe vágó oka van rá, hogy a külön padba kívánkozzék. Ha szenvedélye a horgászás, hát szenvedélye, utóvégre a diák is csak ember. Ezt olvashatta a szemünkből Kapusa tanár úr, és végül is a jó szívére hallgatott.

Mondom, ez még elsős korunkban történt.

Most, a második tanév kezdetén azonban már nem tehetett mást Kapusa tanár úr, mint hogy odaülteti Csuka Gyurit az első padba, mert végre is nem maradhat foghíjas az osztály.

– De tanár úr, kérem, hiszen az Boda Feri helye – bökte ki végre Gyuri nagy kétségbeesésében.

Kapusa tanár úr nem nézett ránk. Mintha megint az osztálykönyvvel akadt volna dolga.

– Csak volt – mondta olyan halkan, mintha magában beszélne. – Boda Feri nem jár többé gimnáziumba. A legjobb tanulók egyike volt, és nem járhat tovább.

Vártuk, hogy bővebb magyarázatot kapunk, de osztályfőnökünk csak ennyit mondott még maga elé halkan:

– Így hozták a körülmények. – Aztán megint felemelte a fejét, és hangosan folytatta: – Azért mondom, haszontalanok, adjatok hálát az istennek, hogy itt ülhettek, és becsüljétek meg magatokat. Gondolom, ti nem örültök neki, hogy a vakáció után megint itt kell gubbasztanotok a latinórán, de milyen boldog lenne Boda Feri, ha köztetek lehetne. Azt se felejtsétek el, hogy kicsi lett az országunk, nem lesz szükség többé annyi tanult emberre, mint eddig. Örüljetek hát a szerencséteknek, hogy az iskola kapuin belül vagytok, és igyekezzetek, mert nagy lesz ám a rostálás a következő években... Na, egy-kettő, Csuka! Szedd a sátorfádat!

Csuka Gyurinak hát mit volt mit tennie, lehajolt, és tétova mozdulatokkal szedte elő az újonnan bekötött könyveit, a tolltartóját.

Nemhogy hangosan zokogott volna, mint akkor, amikor a csalétek miatt akarták büntetésből előreültetni, de egy könnye sem hullott. Csak szedelőzködött férfias, nagy szomorúsággal, mint aki egyik méltatlan áldozata a nemzeti tragédiának. Erről a nemzeti tragédiáról beszélt az igazgató úr a megnyitóünnepségen. Alig is beszélt másról.

Míg Gyurka költözködött, Kapusa tanár úr bal kezére könyökölt, és szótlan nézett az ablak felé. Mi legtöbben követtük a tekintetét. Hiszen igaza volt abban, hogy a vakáció utáni első napon szűk volt nekünk a tanterem. A mi gimnáziumunk magas dombra épült. Magasabbra a régi vár tornyánál. Alattunk sziklás part volt, aztán a nagy tó. Az ablakaink a tóra néztek. A tavon túl láttuk az alsóváros ódon házait, amelyek ilyenkor szeptemberben még elrejtőztek a terebélyes fák árnyékában. Csak egy-egy színes háztető tűnt elő lombjaikból, s fölébük emelkedett a barátok temploma, a kiskastély s a vár megcsonkult tornya. A gőzmalom nagy, fehér fala, amely azért épült, hogy pusztulásra ítélje a város sok öreg vízimalmát, és a mozdulatlanná vált, zöld mohával belepett óriási malomkerekek nekünk szolgáljanak félelmes, izgalmas játékszerül. Az alsóváros határain túl futott a vasúti sín. Megszámlálhattuk az osztályból, hány vonat füstölög végig rajta reggeltől délig. Azon túl, ha nem volt párás az idő, jól látszottak a megművelt földtáblák. Domboldalakon a szőlők rendjei, aztán erdők. Az ég kéklő hegyek csúcsával találkozott, ahol lezárult a látóhatár. Ha a hazát emlegették, mi kinéztünk az ablakon, és azt mondtuk magunkban: ez a haza!... A hazát pedig sokat emlegették a tanáraink, és mindig nagy szomorúsággal. Különösen Kapusa tanár úr. Azt sem tudjuk, van-e még hazánk – ezt is mondta egyszer –, és ha van, mekkora a mienk belőle. Elvesztettük a háborút, és a győztesek azt teszik velünk, amit akarnak.

Míg Gyurka költözködött a hóna alá gyömöszölt holmijával, azon gondolkodtam, miért is keverte bele ebbe a dologba Kapusa tanár úr a haza sorsát. De ezt akkor még nem érthettem meg.

Papok tartották fenn a mi iskolánkat, de a tanárok fele civil volt. Kapusa tanár úr sem hordott reverendát, sem láncon függő keresztet, csak a bal arcán volt egy kereszt alakú forradás: kardvágás vagy gránátszilánk nyoma... A diákok legnagyobbrészt katolikusok voltak. A II/B-ben csak öten tartoztunk más felekezethez. Volt ennek egy jelentős hátránya: az, hogy sohasem ministrálhattunk a reggeli misén. Pedig aki hetes volt ebben az oltári szolgálatban, az tizenöt perccel később mehetett az első órára, és e negyedórában a tanárok rendszerint már kiválasztották a felelőket. Viszont egy sokkal jelentősebb előnnyel járt: azzal, hogy hetenként két lyukas óránk volt. Míg a többiek hittanórán ültek, mi szabadok voltunk. Az iskolai törvény úgy írta elő, hogy ezek alatt a lyukas órák alatt nem hagyhatjuk el az udvart. Ezt minden év elején felolvasta Kapusa tanár úr a többi szabály között, de szerencsére a betartásával nem sokat törődtek.

Ebben az évben úgy esett, hogy a második óra már hittan volt. Sőt olyan szerencsénk akadt, hogy kettős lyukas óránk lett, mert a hittan után meg torna következett volna, de a nyáron golyót operáltak ki a tornatanár vállperecéből, s még nem épült fel egészen. Persze mi is jártunk hittanra, ki egyik, ki másik templom környékére, a vallása szerint, rendesen szombat délután vagy éppen vasárnap. De a két lyukas óránk, az megvolt. És aki valaha is diák volt, tudja, milyen varázsa van a lyukas órának. Kívülről hallgatni a zsongás-bongást, ami az iskolaépületből kiszűrődik, nyögdécselve felelő diákokat, könyvek, füzetlapok suhogását, kréta kopogását a fekete táblán, a tanárok visszhangos magyarázatait. Néha hangos felkiáltásukat.

És érezni, hogy mi szabadok vagyunk! Vagy kiosonni az udvarból, és ismerkedni a város délelőttjének hangulatával, amely ritkán mutatja arcát a diáknak.

Nem akartuk azzal kezdeni, hogy mindjárt az első alkalommal meglógjunk. Viszont az is benne volt a felolvasott szabályzatban, hogy zajongásunkkal nem zavarhatjuk a tanítás nyugalmát. Mi hatan odahúzódtunk hát az udvar legtávolabb eső sarkába, ott lekuporodtunk a palánk tövébe, és sütkéreztünk a szeptemberi napsugaraknál.

Vagyis rosszul mondom, hiszen csak öten voltunk már. Hiányzott közülünk Feri, Boda Feri...

Ezen a helyen mi rendszerint bölcselkedni szoktunk. Ezt a bölcselkedést Mátis Zoli találta ki, mert ilyen volt ő, hogy minden dolognak a végére akart járni. És mindig éppen olyan dolognak akart a végére járni, aminek egyszerűen nem lehet a végét lelni. Például, hogy a cserebogár volt-e előbb, és abból lett csimasz, vagy csimasz volt előbb, és úgy keletkezett a cserebogár. Aztán hogy miért fekete a légypiszok a falon, és miért fehér a fekete táblán. Most, hogy itt ültünk a szeptemberi napon, amely úgy elmerült a nagy kékségben, hogy kicsit hunyorgatva bele is tudtunk nézni, Zoli nagy dologban törte a fejét.

– No, mit gondoltok, mi van a napon túl? – kérdezte kissé oldalvást pillogva a tüzes golyóra, mint a libák szokták.

– Hát mi volna? Csillagok – felelte Csuka Gyuri a legtermészetesebb hangon.

– És a csillagokon túl?

Gyuri összeráncolta a homlokát, láthatóan mélyen elgondolkodott, de tekintetét nem a napra, hanem a földre szegezte. Ő különben is megszokta, hogy az eget a tó vizének tükrében szemlélje, míg hórihorgas botját tartogatva zsákmányra vár. Vállat vont. Helyette Opál Berci felelt:

– A csillagokon túl a Tejút van.

– Na és azon túl?

– Azon túl megint csak csillagok – állítottam én.

– És azokon a csillagokon túl?

– Semmi! – kiáltotta határozottan és kissé dühösen is

Spitzer Marci. Mert ez az olajsárga szemű, szeplős arcú zsidó fiú is velünk élvezte a lyukas órákat. Mátis Zoli azonban nem hagyta magát.

– Mi van a semmin túl?

– Megint csak semmi – tért észhez Csuka Gyuri.

Zoli hangosan felnevetett.

– Na látjátok, ebben tévedtek. Mert ha a semmi után létezne egy másik semmi, az már nem ugyanaz lenne, tehát valami lenne.

Spitzer segítségére sietett Csuka Gyurinak. Észbeli dolgokban mindig segítségére sietett, akár súgással, akár ha számtanból dolgozatírás volt. Gyuri viszont mellette állt, és oltalmazta mindig, ha erő kellett, ők már így voltak egymással. Marci felállt nagy hevületében, és ujjával Mátis Zoli mellére bökött.

– Te tévedsz, ha akarod tudni. Tanulhattad számtanban, hogy semmi meg semmi az semmi, és ötször semmi is csak semmi.

– De hát én éppen ezt a nagy semmit gondolom, amiben minden semmi benne foglaltatik – védekezett Mátis Zoli. – No és azon túl mi van?

Erre már Csuka Gyuri is felugrott.

– Hagyd abba, hallod-e, hagyd abba, mert olyan pofont kapsz, hogy a nyakadon nem marad más, csak egy nagy semmi!

Végre abbahagyta Mátis, akinek különben nem is tudtuk hova tenni az örökös bölcselkedését, mert ha megkérdeztük tőle, mi akar lenni, nem azt mondta ám, hogy filozófus vagy tanár, hanem mindjárt az elején kijelentette, hogy ő gyógyszervegyész lesz. Igaz, hogy ezért egy kicsit tiszteltük is, mert ilyen foglalkozás eszébe sem jutott volna egyikünknek sem.

Most Opál Berci neki is szegezte a kérdést:

– Ha te ilyen okos vagy, akkor miért nem leszel tanár vagy bíró, mint az apád?

– Ugyan – vont vállat Zoli –, azt hiszed, a tanárnak vagy bírónak több ész kell, mint egy gyógyszervegyésznek? Tudd meg, hogy a gyógyszervegyésznek kell a legtöbb ész. Még a filozófusnál is több észre van szüksége. Mert ha a filozófus valami marhaságot ír, mi lesz abból? Semmi baj. De ha a gyógyszervegyész valamit eltéveszt, attól megkrepálhat egy csomó ember... Különben is... – folytatta pislogva, mert Mátis Zoli majdnem állandóan pislogott, most meg, hogy a nap egy kicsit elvakította, csak úgy táncolt a szempillája – különben is tanár nem leszek, mert a tanárt nem veszik igazi úriemberszámba. Apám mondta, hogy az úriember a jogásznál és a katonatisztnél kezdődik. Esetleg még az orvos is oda számít vagy a pap. De ügyvéd nem leszek, mert annak sokat kell hazudni. Katonatiszt sem leszek, mert nem akarok embert ölni. A bíró halálra ítéli az embereket. Orvos esetleg lennék, de nem bírom a vért látni. Hogy pap legyek, az meg eszembe se jutott még.

Ez az utolsó mondata engem talált, mert rólam kicsiny korom óta az volt a szüleim határozata, hogy pap leszek.

– Pedig neked könnyű volna papnak lenned – mondtam. – A te helyedben okvetlen az lennék.

– Miért? – kérdezte meglepve.

– Azért, mert te unitárius vagy. És szerintetek Krisztus nem volt Isten, csak a legkiválóbb ember. Én pedig éppen ezzel vagyok megakadva. Mert Istent elhiszem, a Szentlelket is elhiszem, de hogy Jézus, aki olyan volt, mint akármelyik más ember, Isten legyen, azt nem tudom elhinni, akárhogy töröm is magam.

– Simeon! Magának homályba merül a képzelete – szólalt meg kappanhangon Spitzer, Sekk Benedeket, a számtantanárt utánozva. Ökleit a derekához szorította, mintha éppen dugná a reverenda öve alá.

Erre elröhögtük magunkat, mert Marci nagyszerűen tud-

ta utánozni a tanárokat. Csak Opál Berci maradt komoly, neki még volt hozzászólnivalója Mátis előadásához.

– Ami azt illeti – mondta nem dicsekvően, inkább nagy gondba merülve –, a gépészmérnöknek is kell ész, nemcsak a vegyésznek.

Hát igen, Opál szíve szerint lakatos szeretett volna lenni, ördöngös zárak feltalálója és készítője, de úgy határoztak felőle, hogy tanulnia kell. Így hát kénytelen-kelletlen belenyugodott, hogy gépészmérnök lesz. Az mégiscsak közelebb van a lakatosszakmához. De ha lakatosinas lenne, máris kezdhetné a feltalálást. Így azonban időtlen időkig várnia kell még ezzel... Várni és gürcölni egy tucatnyi évet a padok közt.

Gondjában szívünk szerint osztoztunk és lecsendesedtünk. Ebbe a csendbe repesztett bele Csuka Gyuri rozsdás hangja, mely a nyár folyamán elvesztette régi csengését. Ez inkább a negyedikeseknél szokott így lenni, de Gyuri majdnem két évvel idősebb volt nálunk, mert végigjárta mind a hat elemit.

– Oda nézzetek! Sündisznó!

Valamennyien felugráltunk, és elnéztünk a palánk felett, amerre ujjával mutatott.

Mint mondtam, az iskolánk dombon állt. A palánkon túl a domb meredeken esett le a tóparti lapályra, majdnem olyan meredeken, mint egy fal. Ebből a lapos területből csak a nyárfák csúcsa emelkedett fel a palánk magasságáig és néhány ormótlan kőbörc. Veres Szaniszló, aki a földrajzot tanította, azt mondta, hogy tenger volt itt valaha, és annak a hullámai mosták ki a sziklák környékét. A tenger olyan magasan állt, hogy erről a helyről a lábunkat moshattuk volna benne, ha akkor éltünk volna. De mi 1919 őszén voltunk másodikosok, ha nyújtogattuk a nyakunkat, hogy átlássunk a palánkon, nem a tenger hullámait láttuk, csak a kopár kőbörc csúcsát, és ebben a pillanatban rajta a sün felmeredő tüskéit.

Szó nélkül megindultunk, és loholtunk az oldalsó kerítéshez, amely már nem a szakadékot választotta el tőlünk, hanem egy régi-régi temetőt. Itt egy helyen, a deszkapalánk alatt Jakab, a pedellusék kutyája jókora lyukat ásott magának. Elöl Csuka Gyuri s utána a többiek, hasmánt átcsúsztunk ezen a lyukon. Legutolsónak Mátis Zoli gyömöszölte át jól megtermett pocakját. Azazhogy nem is utolsónak, mert utána nyüszítve nyomakodott maga Jakab is, a kijárat tulajdonosa.

– Fogd meg a kutyát, mert elzavarja! – parancsolta Gyuri, s Mátis azon nyomban át is ölelte Jakab nyakát. Ölelhette, akár a szájába is dughatta az öklét, nem bántott az egy diákot sem. De ha valamiképpen lány került az iskola udvarára, akkor olyan dühös ugatásba kezdett, mintha a lányok lennének a kutyák ősi ellenségei, pedig erről szó sincs, nem is hiszem, hogy lány valaha oldalba dobott volna egy kutyát, mióta világ a világ. Szóval Mátis Zoli rácsimpaszkodott a kutya nyakára, mi pedig megindultunk a gazzal benőtt régi temetőben. Itt-ott állt csak benne oldalra dűlt vén kőkereszt, és a sírok éppen hogy csak egy kicsit hullámossá tették a talajt. A vén temetőt már nem zárta körül sem palánk, sem fal, sem léckerítés. Meredek, köves oldalán leereszkedtünk a tóparti mélységbe, és ott csatarendbe fejlődve, óvatosan körülvettük az óriási sziklatömböt. Abban állapodtunk meg, hogy hárman lent őrködünk, nehogy megszökjön a sündisznó, ha esetleg legurulna a magasból, Csuka Gyuri pedig megmássza a sziklát.

Mint a majom, olyan ügyesen kapaszkodott egyik kőről a másikra, és a következő percben már láttuk, amint óvatosan, tapogatva nyúl fel bal kezével arra a helyre, ahol a sündisznónak meg kellett bújnia. Ekkor azonban a szikla tetejéről kinyúlt egy másik kéz, és elkapta Gyuri csuklóját. Rémületében talán rögtön lehömbölödött volna onnan, ha az a kéz nem tartja elég erősen. A sündisznónak vélt tüs-

kés valami pedig felemelkedett, és nem volt az más, mint Boda Feri kerek feje. Amolyan kefefrizurát viselt Boda Feri, mely divatos volt ebben az időben a diákok között. Reggelenként jól be szokta lucskolni vízzel és dióolajjal, ettől aztán csomókba állt a haja, és valóban olyan volt a feje, mint a tüskésdisznó felpúposított háta.

Megindultunk Csuka Gyuri nyomán. Mátis Zoli is szabadjára eresztette Jakabot, a kutyát. Ezt arról tudtuk meg, mert Jakab egy pillanat alatt ott termett a szikla tövénél. Mire azonban Zoli lomha mozdulataival leereszkedett a temető oldaláról, mi mind fent szorongtunk a kőbörc tetején. Mátis Zoli úgy lihegett, majd elfújta a sziklát, és kabátja ujjával törölgette gyöngyöző homlokát. Így is csak a szikla válláig jutott a maga erejéből. Én megfogtam Spitzer bokáját, s az fejjel lefelé elébe ereszkedett, úgy vonszoltuk

fel. Ugyanezt a műveletet meg kellett ismételni Jakabbal is, hogy ne nyüszítsen, ugasson odalent, mert tudtuk, hogy nekünk itt hosszas és komoly tárgyalásunk lesz.

Ezt a tárgyalást pedig maga Boda Feri kezdte így:

– Minek jöttetek ide?

Ezekre a rideg szavakra Opál Berci felelt, aki a legingerlékenyebb volt közöttünk:

– Nem a te szép szemedért! Azt hittük, hogy sündisznó vagy.

Csuka Gyuri pedig folytatta az ellenségeskedést:

– Te minek jöttél? Inkább mi kérdezhetnénk!

– Ide csak szabad jönnöm, ez még nem a gimnázium!

Hiába volt a legénykedés, a szeme már fényleni kezdett a kikívánkozó könnycseptől. Láttuk ezt valamenyien, s egy percig hallgattunk. A gyenge szívű, kövér Mátis törte meg a csendet:

– Hát hiszen örülünk mi annak, hogy itt vagy. Ki mondta, hogy nem jöhetsz ide?

– Inas leszel? – kérdezte Opál Berci, de ő nem sajnálkozással, inkább némi irigységgel, mert lehet, hogy Boda Feri néhány hét múlva már ott szikráztatja a vasat valamelyik lakatosműhelyben, vagy egyenesen kulcsokat készít, míg ő maga kínlódhat a törtek osztásával s szorzásával.

– Nem leszek inas.

– Akkor mért nem jársz iskolába?

– Mert nem járhatok.

– Nem vettek fel?

– Nem.

– Miért? – Ezt egyszerre valamennyien kérdeztük, Marci kivételével, aki a városban töltötte a nyarat, és bizonyára tudott valamit.

Boda Feri vállat vont.

– Valami rosszat tettél a nyáron?

Kihúzódott a szikla szélére, és megint úgy nézett szembe velünk, mintha ellenségei volnánk.

– Mit gondoltok, talán loptam, vagy betörtem valahova?

– Az apja miatt nem vették fel – mondta Spitzer.

– Mi közöd hozzá?!

Úgy szorongott ott, félrehúzódva tőlünk, a szikla sarkán, mint az üldözött vad, pedig mi azt akartuk, hogy továbbra is barátainak tartson bennünket. Hallgattunk, mert nem is tudtuk, hogyan szóljunk neki. És talán ez volt a legjobb: hallgattunk. Úgy látszott, mégiscsak azért jött ide, hogy elmondja nekünk, ami a szívét nyomja. Mert ki másnak szólhatott volna róla?

– Azért mégsem találják meg édesapámat soha, de soha, hiába keresik!

– Kik? – kérdeztem én csodálkozva. – Kik keresik?

– A csendőrök...

Most aztán kérdezhettük, hogy ha ő nem tett semmit, hát az apja mit követett el.

– Annyit csak – felelte elgondolkozva –, tulajdonképpen csak annyit, hogy krétával felírta a csillére:

$$3 \times 8 = 24.$$

Sokáig kellett még faggatnunk Ferkót, mire apránként kibontakozott előttünk, mi is történt igazában az édesapjával.

Jól ismertük valamennyien Boda János bácsit. Nekem úgy élt emlékezetemben, és bizonyára a többieknek is, ahogy visszaérkezik a Francia-hegyen levő kis házukba, bányászlámpáját felakasztja a konyhában egy kampós-szegre, leveszi a sapkáját, megigazítja haját, mely a feje tetején még fekete, de halántékán, a tarkóján körös-körül ősz. Leül, megdörzsölgeti térdeit, majd lebontja magáról szénporos kabátját. Boda néni gőzölgő vizet önt a lavórba, egy konyhaszékre helyezi, és Ferkó apja fölébe hajol,

fürdeti a langyos vízben derékig meztelen, izmos testét.

Jó tágas konyhájuk volt Bodáéknak, az ablak előtt egy külön asztalka állt. Ezen szokta írogatni Ferkó a leckéjét, és hol egyikünk, hol másikunk jött ide hozzá segítségért, mert Ferkó mindig minden feladatot jól oldott meg, akár számtan volt, akár latin fordítás. Volt úgy, hogy egyszerre mind a hatan ott szorongtunk a kis asztal körül. Leckét írtunk, vagy társasjátékot játszottunk. Bodáék házában nem volt villany, ha ránk sötétedett, Boda néni petróleumlámpát függesztett az asztal fölé, és ennek a lámpának a sárga fényénél jól éreztük magunkat. Jobban, mint Mátiséknál, pedig Mátis Zolinak külön szobája volt. Különösen jól éreztük magunkat akkor, ha Ferkó nagyapja, az öreg Boda Gáspár a szabadságharcról mesélt. Mert ő meg ott szokott üldögélni a tűzhely mellett egy alacsony széken, s mióta dolgozni nem tudott, csak az volt a gondja, hogy gyűjtögesse emlékeit a hősi időkről.

– Úgy, úgy, csak tanuljatok, gyerekek – szokta mondani Boda János bácsi, míg szárogatta vállát és mellét a vastag törülközővel. – Tanulj, Ferkó fiam, könnyebb életed legyen, mint nekem.

Boda János bácsit most a csendőrök keresik.

És Ferkó nem hülyéskedett, mint gondoltuk, és mondtuk is neki; valóban úgy kezdődött, hogy sorban felírta a csillékre nagy fehér számokkal:

$$3 \times 8 = 24$$

A csillék így bújtak ki a hegy gyomrából, így szálltak a kötélpályán a bányatelep felett.

– Miért volt baj, hogy ezt odaírta? – kérdeztem. A bányatelepen én még sosem voltam, falun nevelkedtem, és csak a múlt tanévet töltöttem ebben a városban, honnan is érthettem volna az ilyen dolgokhoz? Ferkó helyett Marci kezdett magyarázni, ez a Spitzer Marci legjobban eligazodott köztünk a felnőttek dolgain.

– Az azt jelentette, hogy ha a bányászok három műszakban nyolc-nyolc órát dolgoznának, úgy éppen kitellene a huszonnégy óra. Ennyiből áll egy nap, azt már te is tudod.

– És nem ennyit dolgoznak?

– Nem hát – mondta Boda Feri. – A kommunizmus alatt ennyit dolgoztak, de mikor az megbukott, vége lett ennek is. Pedig megígérték, mikor visszajöttek az urak. – A szeme dühösen felcsillant. Úgy láttuk, most nagyon hasonlít az apjához. A kezével is éppen olyan mozdulatot tett, amilyet az szokott. – Megígérték, és sok mindent megígértek, mikor visszajöttek, de nem tartottak be semmit.

Az igazgató úr azt mondta az évnyitón, hogy a kommunizmus csak bajt és szenvedést hozott az országra, Bodáék szenvedése pedig éppen ennek a bukásával kezdődött? Bodáéké és talán a többi bányászé is?

– Más is irkált a csillékre, nemcsak az apád – hallottam Csuka Gyuri hangját. Az ő bátyja bányász volt, és némi büszkeséggel mondta ezeket a szavakat.

– De az én apám írta fel elsőnek.

A kövér Mátis értett a legkevesebbet az egészből. A kérdését még én is ostobának találtam.

– Na és olyan sokat számít, hogy ki volt az első?

– Te hólyag! – legyintett Spitzer. – Az a legfontosabb, hogy ki volt az első. Minden bányászt nem akaszthatnak fel, meg nem dughatnak börtönbe, mert akkor ki hozza fel a szenet? Bűnbakot kell keresni! És ki bűnhődjék más, ha nem az, aki kezdte?

Opál Berci hason feküdt a kemény sziklán, két öklére támasztotta állát, úgy szólt elgondolkozva:

– Ez bizonyos, hogy így van, csakhogy nem mindig tudják meg, ki kezdte. *A Skorpió* fedélzetén a lázadás után sorba állították a legénységet, és mivel nem mondták meg, ki kezdte, minden tizediket főbe lőtték. Aztán zsákba varr-

ták őket, és bedobták a tengerbe. Ha minden lázadót kivégeztek volna, nem lett volna, aki átvigye a hajót a jéghegyek között.

Megborzongtam ezekre a szavakra. Bercinek mindig voltak ilyen történetei, amiket húszfilléres regényekből olvasott ki. De most nem volt türelmünk ahhoz, hogy a részletek iránt érdeklődjünk.

– Elég az hozzá – szólt Ferkó támadóan, mintha el akarnánk vitatni az apja érdemeit –, édesapám volt az első, aki felírta a csillére, hogy háromszor nyolc huszonnégy, és ezzel kezdődött a lázadás.

– Miféle lázadás? – kérdeztem meglepve, és velem együtt mondta ki ezeket a szavakat ijedten a kövér Mátis.

Ferkó talpra állt a szikla szélén, nem törődve a háta mögött levő mélységgel, és azzal sem, hogy meglátja valamelyik tanár az iskola ablakából, mert tanár többé nem parancsolt neki.

– Hát semmit sem tudtok? Igenis, apám adta meg a jelt, és egykettőre tele lett ezzel a felírással minden csille, minden kapu, kerítés, a vagonok oldalai az állomáson. Fél óra múlva megállt mindenütt a munka, és a bányászok, de még az asszonyok is, akik a telepen voltak, odagyülekeztek az irodák elé, csak úgy feketedett a környék a sok embertől. Nem félt ott senki, pedig katonák őrizték az igazgatóságot.

– Úgy beszélsz, mintha ott lettél volna – szólt Csuka Gyuri. Mi leintettük, hogy ne vágjon közbe. De Ferkót most már nem is lehetett volna félbeszakítani.

– Tudok mindent, elégszer elmondta apám is meg mások is. Először nagy kiáltozás volt. Követelték a nyolcórás munkanapot. Egyszer csak a főhadnagy elkezdett vezényelni, felsorakoztatta a katonákat az épület körül, és a puskacsöveket a tömeg felé irányították. A kiáltozás még azután is tartott egy darabig, aztán mintha elvágták volna,

egy pillanat alatt néma csend lett. De nem hátráltak meg az emberek, hanem lassan, igen-igen lassan közeledtek az igazgató irodája felé. Egyesek még a kalapjukat is levették, hogy lássa, tisztességes szándékkal közelednek a panaszukkal. Senki sem gondolta, hogy lőni mernek.

– Be voltak ijedve, azért lőttek – szólt közbe megint Gyurka.

– Hát lőttek? – kérdeztük rémülten.

Ferkónak megrándult a keze, mintha maga is puskát emelne.

– A főhadnagy akkorát kiáltott a csendben, csak úgy harsogott bele az egész telep: „Vállhoz! Tűz!" Nemhogy csak egyet lőttek volna, hanem ropogtak a puskák jó darabig, az emberek pedig menekültek, amerre láttak. Már akik tudtak, mert voltak szép számmal, akik holtan maradtak a téren.

Hallottam, amint a kövér Mátis kiszáradt torokkal nagyot nyelt mögöttem, aztán meggyorsult a lélegzete.

Csuka Gyuri valami drótot hajtogatott a kezében, talán ebből is horgot akart készíteni. Csak maga elé mormolta:

– A Spóner bácsit akkor találták el éppen, amikor át akart mászni a palánkon. Ott maradt holtan a kerítés tetején. A lába belül, a keze kívül lógott.

– Te miért beszélsz mindig bele? – kiáltott rá Opál Berci idegesen. Pedig ennek már nem volt sok értelme, hiszen a történetnek vége volt. Mármint annak, ami ott történt a bányatelepen, akkor.

Azt csak kicsit később mesélte el Ferkó, hogyan bujdosott el az apja. De nem is sok mesélnivaló volt azon, mert csak annyi történt, hogy a szomszédba ment át kenyérért, mert azoknak volt kemencéjük, és ők is ott szoktak sütni. Boda néni otthagyta a négy kenyeret, hadd hűljön ki. Kettőt elhozott Ferkó még sötétedés előtt, kettőért az apja ment át. Ezalatt érkeztek a házba a csendőrök. Boda

néni csak a szívét fogta, de a vén negyvennyolcas honvéd tudta, mit kell tennie, szóval tartotta a csendőröket. Mire kimentek, hogy körülkutassák a házat, az egyik kenyér ott volt a kapufélfa tetején, a másikkal eltűnt Boda János bácsi. Akárcsak a föld nyelte volna el, mert hiába faggatták a Francia-hegy lakóit, senki sem látott egy embert osonni kenyérrel a hóna alatt, vagy hogy nem is akarta látni senki.

– Aztán te legalább tudod, hol van? – kérdezte Opál Berci.

Ferkó nem felelt.

– Azóta kétszer volt nálunk házkutatás – tette hozzá valamivel később.

Mi nem láttunk még házkutatást, és igazában nem is tudtuk, mi az, csak hallottuk emlegetni sok más rémséggel együtt, melyek komorrá tették a felnőttek arcát ebben az időben. De egyet azért mindannyian éreztünk: azt, hogy a mi elrejtett fegyvereink rettenetes veszélyt jelentenek a Boda családra. Félelmünkben torkunkra fagyott a szó. Végre Csuka Gyuri ejtette ki suttogva:

– És a fegyverek?

Azon nyomban körülnézett, nem hallja-e valaki idegen a szavait. De ki is hallhatta volna itt, a szikla tetején?

– Nem találták meg – felelt Ferkó ugyanúgy suttogva. – Eddig még nem találták meg.

Most el kell mondanom ezeknek a fegyvereknek a történetét.

FEGYVEREK AZ ÁROKBAN

A Francia-hegy, ahol Boda Ferkóék laktak, a vasúton túl emelkedett. Hogy miért nevezték Francia-hegynek? Az öregek azt mesélték, azért, mert réges-régen, a napóleoni háborúk idején, mikor egész Európa földjét francia katonák tapodták, valamiképp ideszármazott egy ulánustiszt,

aki megunta a csatározásokat, szép magyar menyecskét szerzett magának, és megvásárolta ezt a kopár dombot. Megvásárolhatta, mert a ládája nyilván tele volt zsákmányolt kincsekkel. A helybeliek nagy csodálkozására szőlőt telepített a domb déli lejtőire. Történetünk idejében még sokan éltek, akik emlékeztek a Francia-hegy viruló szőlőrendjeire. De a múlt század második felében Magyarországon kipusztult majdnem minden szőlő. Gyökereit rágó gyilkos ellensége, a filoxéra olyan kárt tett benne, hogy száz sáskajárás sem ért fel vele. Szerencsére ekkortájt nyíltak meg a kőszénbányák a város közelében, és a szőlőhegy munkásai ott leltek kenyeret. Az ismét megkopaszodott hegyen szegényes bányászházak épültek. Mikor én megismertem a Francia-hegyet, nem volt ott már egyetlen vén szőlőtőke sem. Csak a hatalmas pince és egy régi nagy présház romjai emlékeztettek az egykori szőlőhegyre.

Ez a romhalmaz Spitzer apjának a tulajdona volt. Még a háború előtt vette meg. Ki tudja, milyen tervei voltak akkor? A háború alatt semmit sem kezdett vele, a présház tovább omlott-bomlott. Úgy látszott, most már csak arra jó, hogy a rengeteg téglát kitermeljék belőle. Később az is lett a nagy pinceház sorsa. De ekkor még csak a baglyoknak, denevéreknek szolgált búvóhelyéül, és mi játszottunk rajta néha várostromot. Közvetlen a romok előtt, mély bevágásban vezetett a vasút. Az is a játékaink közé tartozott, hogy a nyitott szenesvagonokba kaviccsal megnehezített leveleket dobáltunk, amelyeken mindenféle üzeneteket küldtünk ismeretlen embereknek. Elképzeltük, hogy a szénnel együtt a pincékbe kerülnek a levelek, onnan a szenesvödrökbe, és aki a tűzre akarja rakni a szenet, majd megtalálja és elolvassa. Úgy neveztük ezeket a leveleket, hogy *röpiratok*. Sokféle jelszó járta a háború vége felé. Ami ezek közül az eszünkbe jutott, azokat írtuk leginkább a röpiratainkra:

BÉKÉT AKARUNK!
LE A HÁBORÚVAL!
LE A HABSBURGOKKAL!
VESSZEN VILMOS CSÁSZÁR!
MUNKÁT, KENYERET!
SZABAD KIRÁLYVÁLASZTÁST!

Később előástunk még régi jelszavakat is, mikor ezekből kifogytunk:

ÉLJEN A MAGYAR SZABADSÁG!
NE BÁNTSD A MAGYART!

Csuka Gyuri egy nyomtatott cédulát hozott egyszer valahonnan, amelyen ez állt:

LE A HÁBORÚS USZÍTÓKKAL!
VESSZENEK A BURZSUJOK!

Igazában nem sokat értettünk mi ezekből a jelszavakból, de hát ez volt a játékunk, és ha már belekezdtünk, nagy komolysággal csináltuk. Opál Berci azt állította, hogy a vagonok Bécs felé tartanak, és lehet, hogy a röpcéduláink éppen a király szenesvödrébe kerülnek. Akkor pedig mi nagy szolgálatot teszünk a hazának. Lehet az is, hogy nekünk köszönheti majd az ország a békét.

Mindez 1918 őszén volt. A szenesvagonokat egyre sűrűbben váltották fel hosszú katonavonatok. Emlékeztem én még arra, mikor tizennégyben a bevonuló katonák elindultak a falunkból. Tele volt akkor a vonat virággal, a katonák jókedvűek voltak, énekeltek, csak úgy harsogott az állomás környéke. Most ezek a vonatok, amelyekről megtudtuk, hogy az olasz frontról hozzák haza a megvert hadakat, némák voltak. Lerongyolt, megsoványodott, sápadt katonák könyököltek ki a vagonok ajtaján keresztbe

tett vasrúdon. Bekötözött fejjel, sántán, mankókkal szédelegtek a kocsikban, vagy fázósan, borostás arccal gubbasztottak a nyitott vagonokra rakott ágyúk kerekénél. Integetésünkre csak fáradtan, ritkán legyintettek vissza.

Egy napon aztán újra énekelni kezdtek a vesztett csatából hazaérkező katonák. Még virág is volt a sapkájukon.

Ezen a napon nagy zűrzavar lehetett az állomás körül, mert a vonatok megálltak, továbbmentek néhány száz métert, aztán újra megálltak, füttyögettek. Egy vonat egyszer csak hátrafelé kezdett tolatni, és hogyan, hogyan nem, nekiütközött a mögötte álló szerelvény mozdonyának. Nem volt nagy összeütközés, de az utolsó vagon azért lesiklott a sínről, és a forgalom megállt. Ott vesztegelt előttünk egy hosszú katonavonat. Ennek az utasai már egyáltalán nem látszottak vert hadaknak. Fennhangon énekeltek, mintha a nótánál semmi sem volna nekik fontosabb. Valahol borra is szert tehettek, hogy ilyen jó kedvük volt.

Aztán – hogy történt, hogy sem –, mintha parancsszóra cselekednének, leugráltak a vonatról, mentek, ki merre látott. És – nem akartunk hinni a szemünknek – a puskákat otthagyták a vonaton, vagy egyszerűen elhajigálták a vasút menti árokba.

Ott volt akkor mellettünk Boda Feri öregapja is, a vén negyvennyolcas honvéd. Mióta a katonavonatok megsűrűsödtek, kibotorkált ide gyakran, és nézelődött velünk együtt a töltésről.

– Úgy látszik, vége a háborúnak – mondta. – Talán forradalom is van, vagy ki tudja? De azért azt mondom nektek, a fegyvereket kár elhajítani. A fegyvereket meg kell tartani, ha béke is van, mert a békét sem az angyalok őrzik. Ha én legény lennék, összeválogatnám a legjobbját ezeknek a puskáknak. Szépen beolajoznám, papirosba takargatnám, és eltenném valami jó helyre, ha máshová nem, hát a földbe ásnám. A fegyvereket nem szabad elhajigálni, csak azt mondhatom nektek.

Mikor a vonat annyira megürült, hogy jóformán csak a sebesültek maradtak rajta, nálunk nagyobb suhancok, akik szintén arrafelé ólálkodtak, lecsúsztak a töltésről, és puskát szereztek maguknak. Lövöldözni itt nem mertek, de távolabbról, a gyertyánoserdő felől hallottunk lövéseket. Később csendőrök jöttek, és elszedték a puskákat a suhancoktól, akiket még ott találtak. Összeszedték az árokba dobált fegyvereket is mind. De akkor már esteledett, nem vették észre, hogy tőlünk egy kőhajításnyira, egy csipkebokor tövében ott maradt három karabély. Mátis Zoli kiáltani akart nekik, hogy azt ne hagyják ott, de az első kiáltást nem hallották, a másodikra meg már Csuka Gyuri befogta a száját.

– Csendben légy. Jó lesz nekünk ...

Hogy mire lesz jó, azt bizonyára ő maga sem tudta. Nem tudta egyikünk sem, de azért nem mondtunk ellent. Még maga Mátis sem. Gáspár bácsi, az öreg honvéd ekkor már hazabotozott. Mi visszahúzódtunk a romok közé, és tanácsot tartottunk. Hogy a puskákat el kell dugni, meg kell őrizni, abban mindnyájan megegyeztünk. Csak hogy hová dugjuk, az volt a kérdés. Az első gondolatunk az volt, hogy itt rejtjük el a romok között, de Marci azt mondta, hogy ezeknek a romoknak a kitermelése akármikor megkezdődhet, s akkor mi lesz? Mátis szerint a földbe kellett volna ásni, az a legbiztosabb. Százféle tervünk volt, de vagy nem találtuk egyiket sem elég biztonságosnak, vagy nehéz volt a kivitelezése. Végül Boda Feri állt elő a legegészségesebb gondolattal:

– Vigyük a puskákat mihozzánk, a galambházba.

Boda Ferkóék udvarában két erős dúcon egy jókora galambház állt. Lehetett két méter hosszú, s talán öt vagy hat bejárata volt. A hátsó részéről lejárt a deszka, hogy könnyen lehessen tisztítani. Ha ezt a deszkát leemeljük, kényelmesen elhelyezhetjük mögötte a puskákat. Aztán ki gondol arra, hogy éppen a galambházban tartja valaki a

fegyvereket?... Az is kedvező dolog volt számunkra, hogy Bodáék régi, hosszú létrája már nem volt olyan biztonságos, hogy egy felnőtt embert megbírhatott volna. A galambházhoz nem járt fel senki más, egyedül csak Ferkó vagy mi, többi gyerekek, ha Ferkó megengedte.

Egy darabig még vitatkoztunk, tanakodtunk, hogy miképp helyezzük oda a puskákat a felnőttek tudta nélkül, hogyan óvjuk meg a galambpiszoktól. Végül is e mellett maradtunk.

Mire tanácskozásunk véget ért, éppen be is sötétedett. Sötétedés után nem sokáig maradhatott el egyikünk sem, a terv végrehajtásával hát sietnünk kellett. Boda Feri irányította a vállalkozást. Játékaink közben rendszerint Csu-

ka Gyuri volt a hangadó, de ha valami nehéz feladatot kellett megoldanunk, akkor minden vita nélkül Ferkó vezetésére bíztuk magunkat. Most úgy rendelkezett, hogy Csuka Gyuri, Spitzer és én visszük a három puskát, Opál és Mátis kétoldalt, jó távolságra haladnak tőlünk, hogy füttyjellel figyelmeztessenek, ha valami veszély közeleg. Ő maga elöl halad, a menet élén felderítőként. De egyben mutatja is az útirányt, amelyet követnünk kell. Azt is parancsba adta, hogy ha füttyjelet hallunk, azonnal tegyük a földre a puskát, és feküdjünk szorosan melléje. Ha bátorságunk van hozzá, akár rá is feküdhetünk, de a csövét mindenkor úgy irányítsuk, hogy se magunkban, se az előttünk levőben ne tehessen kárt a golyó, ha a puska véletlenül elsülne. Ami nem létezik, de az óvatosság sosem járt.

Őszintén szólva én is szívesen lemondtam volna erről a vállalkozásról, és lehet, hogy a többiek is így voltak vele, de nem akartunk egymás előtt gyávának látszani. Előbb a két oldalsó ember foglalta el a csipkebokor mellett kétoldalt a helyét, aztán felvonultunk mi négyen. Ferkó csak rámutatott a sötétben alig fellelhető fegyverekre, és továbbhaladt. Utána Gyurka következett, aki már felvett egy puskát, aztán Marci és végül magam. Elsőre kicsúszott a kezemből, mert nem gondoltam, hogy ilyen nehéz legyen egy katonapuska. Amikor a földre esett, ijedten elugrottam, mert azt hittem, tüstént elsül. De nem tétovázhattam sokáig, nehogy gyáva kukacnak tartsanak. Még egyszer megmarkoltam, most már erősebben. Ferkó rendelkezése szerint mi, akik a puskákat vittük, nem egyenesedhettünk fel, csak meggörnyedve, közvetlen a föld felett tartva vihettük, hogy néhány lépésről már ne láthassa senki, mi van a kezünkben, és hogy terhünket akármelyik pillanatban a földre eresszthessük.

Utunkban szerencsére nem zavart meg senki és semmi. Elérkeztünk Bodáék kertjének a végéhez. Ferkó bemászott a kertbe, Gyurka a kerítés tetején ült meg, mi többiek pe-

dig feladogattuk neki a puskákat. Onnan ő lefelé Ferkónak. Ezt is sikerült szerencsésen végrehajtanunk. Úgy határoztunk, hogy ennyi elég is lesz egy estére, egyelőre csak a kerítés tövében felburjánzott csalán és száradó gaz közé rejtettük el félelmetes kincsünket.

A következő nap megint csak nagy óvatossággal és körültekintéssel elvégeztük a puskák beolajozását, és papirosba csomagoltuk egyenként mind a hármat. Csak a harmadik nap volt alkalmas a helyzet arra, hogy tervünk szerint végleges helyükre juttassuk. A létrát nem mertük használni, mert az feltűnő lett volna. Mátis Zoli belekapaszkodott a galambdúcba, Ferkót felsegítettük a vállára, s úgy adogattuk fel neki a puskákat.

Ha valaki akkor megkérdezte volna tőlünk, miért is cselekedtük mindezt, nem tudtunk volna választ adni rá. Veszélyes vállalkozásunk sikere mégis nagy büszkeséggel és öntudattal töltött el bennünket. És a titkunk, a közös nagy titkunk szorosan, úgy éreztük, örökre összekovácsolt bennünket.

Ebben a pillanatban itt, a sziklák tetején azonban csak a félelem volt bennünk. Ha ismét házkutatás lesz, eszébe juthat az egyik detektívnek, hogy bekukkantson a galambházba, és akkor megtalálják a puskákat. Ha pedig megtalálják, akkor Boda bácsit egyenesen halálra keresik. Az is lehet, hogy tűsznak viszik el Boda nénit vagy tán az öreg honvédet...

Erre gondoltam én, és bizonyára ez tartotta félelemben a többieket is. Azért követte Ferkó szavait olyan nagy csend. Vártuk, hogy ő szóljon a közelgő veszedelemről, de ő hallgatott komoran.

Ekkor csengetés hallatszott az iskolaépületből.

A csengetést sokszor vártuk mi, hogy nagy szorongásunktól megszabadítson bennünket. De attól a szorongástól, ami most letelepedett a szívünkre, nem menthetett meg.

– No, eredjetek – szólt Ferkó –, vége a hittanórának. Aki diák, szaladjon, mert csengetnek.

Ezzel ő maga megindult lefelé, hason csúszva a szikla meredek oldalán.

– Várj, Ferkó! – kiáltott rémülten Mátis. – Várj, valamit tenni kell!

Mindannyian megindultunk Ferkó után. Csuka Gyuri előbb ért földet, és megragadta a karját.

– Ne siess, hiszen a tornaóra elmarad. Ráérünk még, megbeszélhetjük a dolgot.

– De én nem érek rá – tiltakozott Ferkó.

– Hova sietsz?

– A piacra, anyámnak kell segíteni, azt mondta, pontban tízre ott legyek... Most abból élünk – tette hozzá halkabban –, hogy a piacon árul.

– Akkor veled megyünk – mondtam én.

Ferkó vállat vont.

– Jöjjetek, de a puskákról most hallgassatok, majd később. Majd biztonságosabb helyen.

Az, hogy ismét rendelkezett velünk, mint máskor, ha komoly feladat előtt álltunk, megnyugtatott bennünket. Behúzódtunk a meredek part mellé, hogy ha véletlenül valaki felmászik az iskola kerítésére, az se lásson bennünket, és mentünk libasorban Ferkó után, hogy kerülő úton bár, de hamarabb elérjük a piacot.

A piacig az elmúlt tanévben ritkán merészkedtünk lyukas óráinkon. Akkor is csak megálltunk a tér sarkán levő templomdombon, s onnan figyeltük a forgatagot. Nagyobb diákoktól és a Miknai tímár inasaitól hallottunk különböző piaci csínytevésekről, még arról is, hogy innen-onnan egy-egy gyümölcsöt elcsórtak. Ilyesmire mi nem vetemedtünk. Sőt Opál Berci indítványára, aki valamilyen könyv hatása alatt egy időben jegyezte a jó cselekedeteit, egyszer elhatároztuk, hogy gyenge öregasszonyoknak segítjük a piaci kosarukat vinni. Ez azonban nem sikerült. Az idős nénik a

legnagyobb bizalmatlansággal húzódtak el tőlünk. Azt hitték talán, hogy pénzt kérünk a szolgálatunkért, vagy hogy el akarjuk lopni a kosarukat.

Most Boda Feri nyomán behatoltunk a piaci tömegbe. A paradicsom- és szilvabefőzés ideje volt ez. A paprikatermés bőségének ideje. Csupa ragyogó szín volt az egész piac. Kosarakban piros paradicsom, kék szilva. Nagy halmokban a zöld, fehér, piros paprika. Ferkó otthonosan járt, vezetett bennünket a földre rakott kosarak között. A piac közepe táján találtunk rá Boda nénire.

Köszöntünk neki. Ahogy meglátott bennünket, egy pillanatra felcsillant a tekintete.

– No, gyerekeim... – csak ennyit mondott, és láttuk, hogy a következő pillanatban már könny öntötte el a szemét. Örömében lágyult talán el a szíve, hogy ismét a fia mellett talál bennünket, vagy inkább bánatában, hogy Ferkó igazában nem tartozik már közibénk. – Hát megkezdődött az iskola? – kérdezte végre.

– Meg – mondtuk egyszerre, de halkan.

– Jól van, csak tanuljatok szorgalmasan. Ti tanulhattok. De azért ne vessetek meg bennünket, gyertek el ezután is Ferkómhoz. Ha ugyan engednek benneteket.

– Elmegyünk, Boda néni – mondtuk készségesen, s szívünk csak most szorult el igazában Ferkó sorsa miatt.

Boda néni adott mindegyikünknek egy-egy marék szilvát, mintha minket kéne vigasztalni, pedig a legfőbb bánat az övé volt.

– A nagypapa majd mesél nektek szépeket, csak gyertek.

Így hívogatott bennünket. Minket pedig gyötört a lelkifurdalás, hogy a fegyverekkel milyen veszedelmet zúdítunk a házukra, ha történetesen megtalálják. Én ebben a pillanatban elhatároztam, hogy azokat akárhogyan is, de el kell tüntetni a galambházból.

Jól öltözött fiatalasszony lépett közibénk, s ezzel szakadt

meg a beszélgetésünk. Megtapogatta a kövér paradicsomokat, aztán alkudozni kezdett Boda nénivel. Az üzlet létrejött. A fiatalasszony kifizette egy kosár paradicsom árát. Nem figyeltem a beszédjükre, de a vevő nyilván kialkudta a házhoz szállítást is.

– Fogjad, Ferkó – mondta Boda néni. Egyik fülénél maga emelte a kosarat, és felsegítette a fia bal vállára. Ferkó jobb kezével átnyúlt a feje fölött, úgy ragadta meg a kosár fülét. Aztán kicsit görnyedten, előrehajolva, szuszogva megindult a szőke úriasszony után.

Mi álltunk ott még egy darabig, néztük, amint eltűnik a tömegben. Utoljára a kosarat láttuk csak, mely a feje fölött magasodott, azután azt sem ... Görnyedten ment Ferkó, de a mi szemünkben ebben a percben óriássá nőtt.

Nem hittük volna, hogy ilyen vézna gyermek ekkora súlyos kosarat elbírjon. Pedig lehet, hogy ha a mi vállunkra helyezik, mi is vittük volna. Boda Feri most annyival bírt többet, amennyivel többet követelt tőle az élet.

POFONOK A LUGASBAN

Gyötrődtem a latin szószedéssel. Úgy látszott, az ábécét nem tanultam meg jól, vagy legalábbis nem vált a véremmé. Mindig elején kellett kezdenem, és elhadarnom addig a betűig, amellyel a keresett szó kezdődött. Aztán el is méláztam közben. A szószedést nagyon unalmas dolognak találtam, a fél délutánom eltelt vele, a többi lecke aztán ment, mint a karikacsapás. Az ablak előtt ültem kis asztalomnál. Egy hatalmas pálma ágai borultak fölém. Ezt a pálmát még kislánykorában kapta Viola nővérem, ő nevelte, ápolgatta otthon, s hogy férjhez ment, magával hozta új otthonába. Mikor ez a pálma a házunkba került, még gazdagok voltunk, de mióta én az eszemet tudtam, szüleim mindig anyagi gondokkal küzdöttek. A birtok jó része még

megvolt, de tele volt az mindig adósággal. Azért kerültem én ebbe a távoli városba, mert itt a nővéremnél lakhattam, és így olcsó volt a taníttatásom. Igaz, hogy nekik is csak egyetlen nagy szobájuk volt, mert ebben az időben igen nehéz volt lakáshoz jutni. Egy borbély özvegyétől bérelték. Valamikor ez a helyiség volt a borbélyműhely. Egy kis benyíló tartozott hozzá, itt volt elhelyezve az én ágyam, de arra nem volt alkalmas, hogy benne tanuljak. Ablaka szűk falközre nézett. Itt birkóztam hát én a leckémmel a nagy pálmafa alatt.

Viola ott ült a másik ablaknál, valami kézimunkán dolgozott. Ezen a napon különösképpen nem ment a szószedés. Még körülbelül sem tudtam ott kinyitni a szótárt, ahol kellett volna. Az eszem máshol járt. Rágtam a ceruza végét, úgy, hogy ropogott a fogam között, és sokáig bámultam az ablakra. Pedig az ablak magasan volt, így ülő helyemből nem láttam rajta semmit, csak a felszálló gőzét annak a meleg vizű pataknak, amely az utca másik felén folydogált szélesen a tó felé.

– Miért nem csinálod a leckédet? – szólt végre Viola.

– Valamit szeretnék kérdezni tőled.

– Halljuk – bólintott szórakozottan, de aztán amit kérdeztem tőle, arra csodálkozva kapta fel a fejét.

– Mondd meg nekem, mi az a kommunizmus ...

Sokáig nézett rám még csodálkozva. Én szembenéztem vele. Végül is ő fordította el elsőnek a tekintetét. Újra a kézimunkája fölé hajolt.

– Én nem sokat értek a politikához – mondta –, majd András bácsi megmagyarázza, ha hazajön.

Tudtam, hogy nem mond igazat. Ha akart volna, felelhetett volna a kérdésemre. Jobban, mint akárki. Viola másfél évvel ezelőtt, még 1918 tavaszán részt vett egy tüntetésben, és emiatt eltávolították az egyetemről. Mikor hazajött, az apánk kommunistának és a család szégyenének nevezte. A dolgozószobájában, zárt ajtó mögött mondta ezt

neki, de én hallottam. Azután nagy titkolózás volt emiatt a családban, és ha valaki kérdezte, miért jött haza, azt mondtuk, beteg. Nekem úgy kellett tennem, mintha erről nem tudnék, az embernek néha butábbnak kell tettetni magát a felnőttek előtt, mint amilyen.

Pedig azt is tudtam, hogy emiatt adták férjhez olyan hirtelen ebbe a távoli vidéki városba. Mintha attól kellett volna tartani, hogy újabb bűnt követ el a család jó híre ellen. Mégsem szólhattam, bele kellett nyugodnom, hogy ő is ostobának tetteti magát.

Azért nem törődtem vele, hogy zavarba hozom, mikor hazaérkezett a sógorom, neki is feltettem a kérdést:

– András bácsi, tessék megmagyarázni nekem, mi az a kommunizmus.

A sógorom ugyanolyan meglepetten nézett rám, mint elébb Viola, aztán csak ennyit mondott:

– Örülj, hogy te még nem tudtad felfogni tavasszal, mit jelent, és imádkozz, hogy ne is ismerd meg soha.

Hiába kérdezgettem tovább, a sógorom nem felelt. Leült a díványra, és zsebéből előhúzta az újságját.

Nem tudtam nyugodni. Engedélyt kértem, hogy elmehessek Mátis Zoliékhoz. Őhozzájuk mindig a legkönyebben engedtek el. Úgy mondta a sógorom, azoknál csak jót tanulhatok. Mátis Zoli édesanyja is szívesen látott náluk, azt szokta mondani, jól nevelt, csendes úrifiú vagyok. Ezt így a szemembe is mondta számtalanszor, amit nekem nagyon rossz volt hallani, de azért szívesen időztem náluk, mert Zolinak volt egy kis gőzgépje, amit spirituszszal fűteni kellett, és akkor elkezdett forogni a kereke, ugyanúgy, mint azoké a gőzgépeké, amelyek az ekét vontatták, vagy a cséplőgépet hajtották. Sípolni is lehetett vele, úgy, mint a mozdonyokkal, és ha szíjat tettünk a lendkerékre, meg lehetett hajtani vele egy kis szivattyút, mely egyik pohárból a másikba pumpálta át a vizet. Más elmés játékai is voltak. Az udvarukon pedig cserépből készült törpék álltak

a virágok között. Egy egész kis várkastély is volt az egyik grupp közepén, másutt óriási pettyes gomba díszelgett.

Legjobban Opál Berci örült volna a gőzgépnek, és tulajdonképpen ő is úrigyerek volt, de nem szívesen látták a nagybátyja miatt, akiről majd még szó lesz ebben a könyvben. Berci nagybátyjáról különben az én sógorom is rossz véleménnyel volt. Egyszer-kétszer előfordult az elmúlt tanévben, hogy mind a hatan összegyűltünk Mátiséknál, de Mátis néni ilyenkor ideges volt. Féltette a kertjét, a szőnyegeket a hallban. Egyszóval valamennyien együtt nem érezhettük jól magunkat náluk. Ha mind ott voltunk, sohasem hozott a Mátis néni süteményt, de ha magam mentem, ellátott minden jóval.

– Nem is kell nektek több barát, megvagytok ti ketten szépen – ezt szokta mondani, ha hozzájuk mentem, és ez engem nagyon bántott. Ha ettem egy-egy falatot a süteményekből és befőttekből, amit elém rakott, árulónak éreztem magam. De – mondom – a gőzgépnek nehéz volt ellenállni.

Most, ahogy beléptem a vaskapun, Mátis néni lehajolt hozzám, és megcsókolt. Nagyon erős púder- és parfümillat áradt az arcáról. Magasan felpolcolt, rozsdaszínű haja volt Mátis néninek, akit egyébként csak én szólíthattam így, a többiektől elvárta, hogy nagyságos asszonynak nevezzék. Bár a Mátis néni megszólítást nem szerette. Egyszer azt mondta, inkább hívjam Nóra néninek, de én minduntalan eltévesztettem. Szóval most, hogy a vakációról visszatérve először mentem hozzájuk, megcsókolt. Ahogy a tornyos haja a fülemet érte, alig tudtam megállni, hogy el ne kapjam a fejemet. Mert Spitzer kitalálta, hogy a frizurája közepében egy jókora gumilabda van. Tudtam, hogy ez nagy szamárság, mégis mindig rettegtem, hogy a frizurája szétesik, és kigurul belőle a gumilabda.

Zoli felajánlotta, hogy indítsuk meg a gőzgépet, de nekem nem volt kedvem ehhez. Azt mondtam, hogy inkább sakkozzunk. Sakkozni engem is Zoli tanított. Ő meg az

apjától tanulta, aki valósággal rabja volt ennek a játéknak. Ha nem volt más társa, velünk is hajlandó volt játszani. Ilyenkor mi ketten küzdöttünk ellene, de hiába adott királynő előnyt vagy két bástyát, úgy is megvert bennünket, ha akart. Mi ketten azonban körülbelül egyformán játszottunk, s a siker hol egyikünké, hol a másikunké volt.

Volt egy vadszőlővel befuttatott házikó az udvarukon, amit ők luxtháznak neveztek. Itt telepedtünk le a kellemes szeptemberi délutánon. Zoli háromszor vert meg. Éreztem, hogy éppúgy nem tudom a figyelmemet a játékra összpontosítani, mint előbb a latin szószedésre. A negyedik játszma közepén igen hosszan elgondolkoztam. Zoli azt hitte, valamilyen okos lépésen töröm a fejemet. Meglepődhetett, mikor előálltam a tervemmel.

– Tudod mit? – mondtam. – Kérdezzük meg édesapádat, mi a kommunizmus.

– Tudom azt én – felelt Zoli –, neked is tudnod kell, tanultál latint. Communis annyi, mint közös. Kommunizmus pedig azt jelenti, hogy minden közös a világon.

– És mi a rossz ebben?

Zoli vállat vont.

– Azért mondom, kérdezzük meg apádat, mert ennyit én is tudok, de hallani akarom, hogy ő mit mond róla.

– Jól szájon vág, ha megkérdezem, az lesz a vége.

– Gyáva vagy – mondtam én.

– Nem vagyok gyáva!

Alighogy ezt kimondta, Mátis bácsi kulcsa csikordult a vaskapu zárjában, aztán megjelent a járásbírósági elnök. Esernyő volt a karján, keménykalap a fején. Spitzer azt mondta, a keménykalap a tekintély végett kell, az esernyő meg azért, hogy ha bármikor eső talál lenni, meg tudja védeni a keménykalapot.

Amint meglátott bennünket a sakktábla mellett, egyenesen felénk vette útját. Amilyen megtermett asszony volt a felesége, olyan filigrán kis emberke volt a járásbíró-

sági elnök. Felálltunk, köszöntünk neki. Ő csak egy kurta szóval fogadta köszönésünket, máris a sakktáblát szemlélte.

– A fekete három lépésre mattot ad – mondta.

A fekete én voltam, de nem tudtam elképzelni, hogyan lehet az én figuráimmal három lépésre mattot adni. Ő már fogta is a futáromat.

– Egy... kettő... három... Matt. Egyiknek sincs ellenlépése. Kész.

Oldalba böktem Zolit, hogy ha nem gyáva, hát akkor tegye fel a kérdést. Szaván fogtam, s ő nem tehetett mást, megkérdezte:

– Mondja, édesapa, mi az a kommunizmus?

Az apja ránézett, majd énrám gyanakodva. Aztán keményen, ellentmondást nem tűrő hangon szólt:

– A kommunizmus azt jelenti, hogy apád elveszti az állását. Tamás apja elveszti a birtokát. Mindketten mehetünk kapálni vagy téglát hordani. A társadalom színe alul kerül. Sem vagyonunk, sem életünk nem lesz biztonságban. Ebek harmincadjára kerül az ország, mert tudatlanok vezetik. Az erkölcs és a vallás helyébe az erőszak lép, a törvény helyébe a zűrzavar. Akartok még többet is tudni?

Úgy ejtette ki ezeket az utolsó szavakat, hogy én mukkanni sem mertem volna. És íme, a kövér Mátis Zoli szembe mert szállni ezzel a szigorú emberrel. Igaz, hogy ha egyszer őrá rájött a bölcselkedés, az isten sem állította meg.

– Az éremnek két oldala van – mondta –, Csuka Gyuri szerint a halászoknak sokkal jobb volt a kommunizmus alatt, mert az övéké lett a tó és minden hala. Maguknak dolgoztak, és ami halat eladtak, annak az árával maguk rendelkeztek. Tulajdonképpen a bányánál is így volt, és azt mondta Boda Ferkó...

A következő pillanatban Zoli barátom kapott egy jókora pofont jobbról, majd meg balról.

– Nesze! – kiáltott a járásbírósági elnök. – Ez az érem

egyik oldala, ez meg a másik. Majd adok neked Csuka Gyurit meg Boda Ferkót! Azt ajánlom, válogasd meg a barátaidat, mert különben itt gubbaszthatsz az udvaron!

Ekkor rám nézett olyan szigorú tekintettel, hogy azt hittem, nékem is jut egy pofon. De csak bólogatott rosszallólag, és ennyit mondott:

– Majd rád is felhívom a sógorod figyelmét. Szóval ilyesmikről tárgyaltok ti. Szép dolog!

Megvallom, rendkívül igazságtalannak találtam ezt a két pofont. Mert hiszen mi nem csináltunk semmit, csak gondolkodni kezdtünk. Hát az ember nem is gondolhatja azt, amit akar?

Mi az alsóvárosban laktunk, Mátis Zoliék is. A tó lapos partján ballagtam hazafelé a szürkületben. A kommunizmus három hónapja alatt nem sokat törődtem én azzal, hogy mi történik az országban és a nagyvilágban. Akkor csak a játékainkkal voltunk elfoglalva. Az jó volt, hogy a tanév korábban fejeződött be, hamarabb térhettem vissza a falunkba. A szüleim félelemben éltek, és ez a félelem esténként egy-egy órára elfogott engem is, bár az értelmét nem tudtam. Mikor vége lett, ők örültek, és ez az öröm énrám is rám ragadt. Azt mondták, megmenekült a birtokunk, és ezt megértettem, bár túl nagy jelentőséget nem tulajdonítottam neki, mert megszoktam, hogy a birtok mindig valamilyen veszélyben volt, mióta csak az eszemet tudtam. Nyáron át szórakoztatott, hogy a templom tornyára hol a vörösök, hol a fehérek, hol a románok zászlóját függesztettük ki. Zászló majdnem mindig lógott a templomtornyon.

Most nem tudtam szabadulni a gondjaimtól. Mindenáron meg akartam érteni azt, ami az elmúlt hónapokban történt. Eddig soha eszembe sem jutott, hogy a szüleim igazságában kételkedjem. Most azonban nem hagyott nyugodni a sejtelem, hogy van egy másik igazság is. A halászoké, amelyről Csuka Gyuri beszélt. És a bányászoké, amelyért

egy csomó ember halva maradt a sortűz után a bányairodák előtt, és amelyért a jóságos Boda János bácsi földönfutóvá vált. Amelyért Boda Ferkó előtt bezárultak az iskola kapui, és könyvek helyett a nehéz paradicsomos kosarat cipelhette a hátán. De nem is csak az országban. A családon belül is lehet kétféle értelme az *igazság* szónak? Lehet, mert Viola biztosan másképp gondolkodik róla, mint apám vagy a többi felnőtt testvérem. Másképp gondolkodik, de hallgat. És így is lehet élni. Meg kell tanulni hallgatni. Meg kell tanulni magunkra maradni gondolatainkkal. Ez a tanulság a két pofonból, melyet Zoli kapott a vadszőlős lugasban.

Az élet ezen a napon sokkal bonyolultabbá vált számomra, mint amilyennek ez ideig ismertem.

EGY KALAP PÉNZ

A következő lyukas órán hiába kémleltük a szikla tetejét, nem leltük rajta Boda Ferkó tüskékkel ékes koponyáját. Az egész óra azzal telt el, hogy várakoztunk: majd csak megjelenik Ferkó a láthatáron, de hiába. Ez alaposan elkeserített bennünket, mert mindannyiunkat izgatott a galambházba rejtett puskák ügye. De nem szóltunk róla egymásnak. Az iskola kerítésén belül nem mertünk róla szólni, mintha attól tartottunk volna, hogy a falaknak is fülük van. De akadt másvalami, ami a lyukas óra vége felé izgalomban tartott bennünket. Mátis Zoli abbahagyatta velünk a golyózást, ami úgysem ért sokat, mert hang nélkül kellett csinálni, hogy ne zavarjuk a tanítást, és megint a hátsó palánkhoz hívott bennünket. Leült a két sarkára. Mi körülvettük, és azt hittük, hogy megint valamilyen bölcselkedésbe kezd, de nem.

– Ide figyeljetek – mondta sokat ígérő titokzatosság-

gal –, fontos dolgot eszeltem ki Boda Ferkóra vonatkozóan.

– Mit?

– Azt, hogy ő végezze el velünk együtt a második osztályt.

– De ha nem vették fel?...

– Nem fontos az, hogy nem jár iskolába – okoskodott Zoli –, mi mindig megmondjuk neki, mi a lecke, és ő otthon megtanulja.

– Majd bolond lesz! – akadékoskodott Opál Berci. Tudtuk, hogy ő erre nem is volna képes, de Ferkó igen. Én legalábbis biztos voltam benne, és első pillanatra lelkesültem Zoli tervéért. A többieknek sem volt lényegbevágó kifogásuk. Csuka Gyuri jegyezte csak meg kicsit lehangoltan:

– Mit ér az egész, ha úgysem kap majd bizonyítványt?

– Addig még sok minden történhet. Hátha magánúton levizsgázhat, vagy ha jövőre mégis felvennék, esetleg egy év alatt két osztályt letesz.

– A Ferkó képes rá – hajlott a tervre most már Berci is.

– Csakhogy miből tanul? – jöttem most elő én az újabb nehézséggel.

– Erre is van tervem – szólt Mátis Zoli. – Mindegyikünk ad neki egy könyvet. Ki-ki azt, amiből a legerősebb. Egy könyvet mind tudunk nélkülözni, majd elkérjük egymástól, ha szükségünk lesz rá.

Ez is kivihető volt.

– És a füzetek?

– A füzeteket megvesszük neki – jelentette ki Marci.

– Helyes! – lelkesült Berci, és a középre tette felfordított sapkáját. – Akinek pénze van, dobja ide.

Mi pénz akad egy másodikos diák zsebében? Szerencsére még év eleje volt, valami kis zsebpénz vagy maradék az írószervásárlásokból innen is, onnan is előbújt. Gyűrött, gyömöszölt papírkoronások kerültek Opál Berci sapkájába. Nem sok volt az egész, és az értéke is bizonytalan, mert

ebben az időben napról napra romlott a pénz. Egyedül Csuka Gyuri turkált hiába a zsebeiben. Madzag, horog, szeg, golyó, minden előkerült onnan, még átlyuggatott bokszosskatulya is, amiben kukacokat szokott gyűjteni, de pénz nem, egy árva vas sem.

– Hagyjad – mondta Spitzer Marci, és bedobott még egy piros kétkoronást. A mellénye felső zsebéből húzta elő. Ez a tény mindnyájunkat érintett, mert Marci ide szokta tenni azt a pénzt, amit az anyjától Stollwerk cukorra kapott, ha jó felelete volt. A cukrot hazafelé menet vásárolta meg mindig Kotász bácsi bódéjában, és egy-egy szemmel megajándékozott bennünket. Aki súgott neki, az kettőt kapott. Bár ritkán szorult súgásra.

Ennyire hát jutottunk, de hátravolt még a legfontosabb. Hogyan adjuk be Ferkónak ezt a tervet? Mert ha nem leszünk elég óvatosak, biztosan visszautasítja. A büszkeségét jól ismertük.

A tanács úgy határozott, hogy Ferkóval nekem kell ezt a dolgot elintézni, mert énrám legjobban hallgat, és én elég óvatos vagyok, türelmes is, nem vágok vissza, ha valami gorombaságot mond az ajánlatunkra. A biztonság kedvéért abban is megállapodtunk, hogy ha szükségesnek találom, segítségül hívom Spitzert, mert ahogy Mátis mondta: én nem vagyok elég „rámenős".

Igazat megvallva, örültem ennek a megbízatásnak. Legszívesebben mindjárt rohantam volna Bodáékhoz, de hát nem ronthattam ajtóstul rá. Sőt úgy gondoltam, nem is lenne helyes, ha egyenesen felkeresem ezzel a hírrel. Ki kell várni valami jó alkalmat. Persze azért sietni kell, mert minden nap veszteség, Ferkónak mind többet kell behoznia a leckékből.

Nagy szerencsém akadt, a véletlen már ezen az estén összehozott Ferkóval.

A sógorom elküldött három deci rumért a György Áron-féle kocsmába. A sógoromnak ugyanis volt egy hibája: sze-

retett inni. Én nem haragudtam ezért, mert ha ivott, mindig igen jóságos ember lett. Olyankor sosem jött haza ajándék nélkül, s ha italért küldött, mindig hagyott nálam egy-két koronát a visszajáró pénzből. Nem volt duhajkodó ember. Egy-egy jó barátjával iszogatott el időnként valamelyik szerény kis kocsmában vagy kinn a szőlőhegyen. De talán legkedvesebb szórakozása volt a késő éjszakába nyúló teázás. Ez pedig úgy történt, hogy főzött magának egy csésze teát, és hozatott velem a teájához három deci rumot. Sohasem többet, mert azért nem volt részeges ember. Leült a csészéje mellé, egy jó könyvet vett magához, s elkezdte fogyasztani a teát. Ahogy aztán ürült a csésze, úgy töltötte fel rummal. Persze utoljára a teából már jóformán semmi sem volt a csészében, csak rum.

Nem úgy mondta sosem, hogy „menj a György Áronhoz rumért", hanem így szólt hozzám: „Szecska, fogd a kis butykost, és lépj kétszáztizenhármat". Ez a mi közös játékunk volt. Ugyanis én kiléptem minden helyet, ahova küldözni szokott. Mindketten tudtuk, mi hány lépésre van, és csak kimondta azt a számot, én meg indultam. Hogy mire volt ez jó? Nem tudnám megmondani, de neki is tetszett, nekem is, és ha így küldött valahová, én boldogan ugrottam. Még akkor is, ha véletlen azt mondta, hogy lépjek ezerháromszáztizenkilencet, ami pedig azt jelentette, hogy kutyagoljak ki a pezsgőgyárba a kezembe nyomott papirossal és pénzzel. A sógorom ugyanis jutányosan, gyártási áron kapott ott pezsgőt, és néha erre az italra is kedve szottyant.

Ám most csak rumért mentem a György Áronhoz, s mikor az üveggel a kezemben kiléptem a csengettyűs ajtón, egy kosár zuhant a fejemre, de olyan mély, hogy leért a füle a derekamig, én meg alatta voltam, de nemcsak magam, hanem Boda Ferkó is. Kívülről olyanok lehettünk, mint valami négylábú szörnyeteg. Csepp mentett, hogy el nem dobtam ijedtemben a rumos üveget. Ha nem éppen

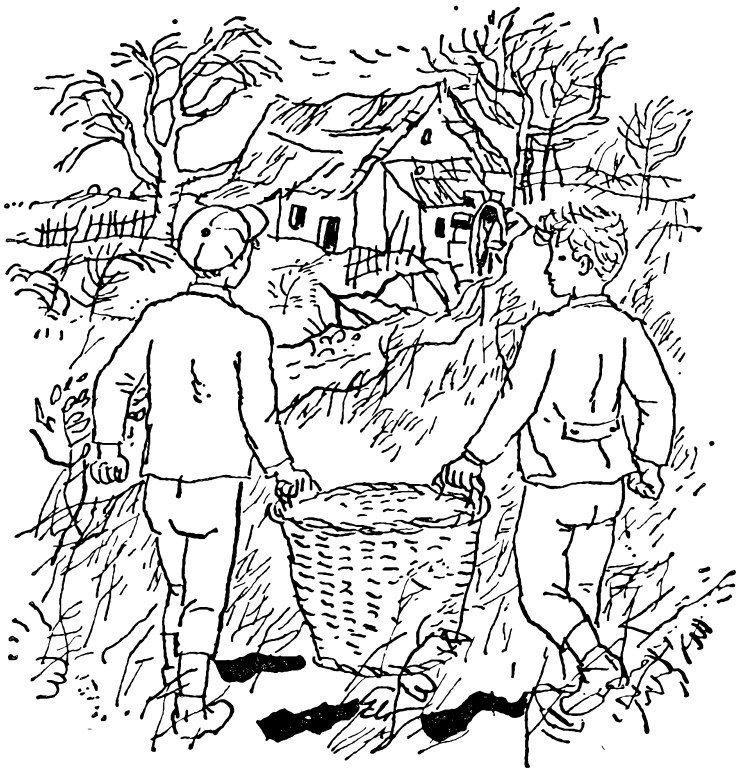

arról lett volna szó, hogy meg kell szelídítenem a Ferkót, hát olyat kapott volna tőlem ott a kosár alatt, hogy máig is emlegetné. De így csak mondtam neki valamit. Még szerencse, hogy nem valami piszkos kosarat borított rám. Mikor kibújtunk belőle, akkor láttam, hogy vadonatúj halaskosár.

– Most hozom a kosárfonótól – mondta –, mert ha elmúlik a szilva ideje, akkor halat árulunk.

Erről már tudtam is valamit. Csuka Gyuri apja intézte el nekik, hogy a halászok csak Boda néninek adják el a járandóságukat. Így akartak segíteni rajtuk nehéz helyzetük-

ben. Mindenesetre örültem neki, hogy Ferkót jókedvében találtam. Azt ajánlottam neki, várjon meg, amíg hazaviszem a rumot. Még kijövök, és elmegyünk hintázni a malomkerékre.

Sikerült is valamilyen ürüggyel visszatérnem. Ferkó ott várt a hídon, a meleg vizű patak gőze vette körül. Ketten fogtuk meg a nagy kosár két fülét, és mint akik fontos megbízatást teljesítenek, megindultunk vele felfelé a patak mentén. Rövidesen elértünk az öreg malomhoz, amely rég nem őrölt búzát, de a nagy, lapátos kereke ott mohosodott a patak fölött. Korhadó léckerítés vette körül, de ilyenkor, ha nem volt magas a patak vízállása, átbújhattunk alatta a kavicsos mederbe. Ezt a hintázást csak így este lehetett csinálni, és főképpen hűvös estéken, mikor a patak gőze elrejtett bennünket. A kerék rögzítve volt ugyan, de csak annyira, hogy mód volt egyméteres lengetésére. A hintázás úgy történt, hogy feltornásztuk magunkat az óriási küllők közé, szembeálltunk egymással a kerék belső felületén, s azt ide-oda hajtottuk. Ha magát a hintázást vettük, akkor többet ért egy egyszerű kötélhinta. De az az érzés, hogy egy ilyen félelmetes alkotmány ölében ringunk!

Ferkó különösen szerette ezt a játékot, jókedvű volt, ezért kiválóan alkalmasnak találtam rá a helyet, hogy itt adjam elő tervünket.

– Te Ferkó – mondtam, kicsit lelassítva hintánkat –, tudod, mi a legnagyobb baj?... Az, hogy te most már nem segítesz nekünk sohasem a házi feladatokban. Milyen jó volt, amikor összejöttünk nálatok, egykettőre készen voltunk mindennel, aztán malmozhattunk, vagy mesélt a nagypapa. Most meg csak kínlódunk magunkban... Ki-ki egyedül. Aztán vagy sikerül, vagy nem. Nekem még csak megy, Mátisnak segít az apja, ha szükséges, Spitzernek van magához való esze, Opál Berci is megkérdezheti a nagybátyjától, ha valami nem megy neki, és ha nem szégyelli. De szegény Csuka Gyurin ki segítsen? Tegnap is kapott

egy nagy bunkót a házi feladatára számtanból. Szóval a többieknek legfeljebb rendelnek egy házitanítót, de ha Csuka Gyuri kibukik az iskolából, az temiattad lesz.

– Énmiattam? – csodálkozott Ferkó. – Hát tehetek én róla, hogy így jártam?

– Nem tehetsz, tudjuk, hogy nem tehetsz, de azért segíthetnél nekünk. Nincs olyan rengeteg dolgod ezzel a piacozással. Esténként összejönnénk vagy délután. Szóval úgy vennénk, mintha most is velünk járnál.

– Hülyeségeket beszélsz – mondta Ferkó, de tudtam, hogy mélyen elgondolkodik. El is felejtettük ringatni a kereket, csak kuksoltunk ott az alján.

– Kapsz könyveket meg füzeteket – siettem kihasználni tétovázását.

– Honnan?

– Ne törődj vele, már minden megvan.

Ferkó még hallgatott egy darabig, aztán megint nekifeszítette hátát a kerék belsejének.

– Na, lendülj! – mondta, s az éktelen hinta ismét megindult.

Hogy hajlott a tervünkre, azt elválásunkkor tudtam meg végérvényesen. Ez megint csak a hídon történt, a gőzölgő patak felett. Amint hátára kapta a kosarat, amit eddig ketten vittünk, így szólt:

– Holnap háromkor légy ott a szilváskertben, aztán majd beszélgetünk. Jó?

– Jó – mondtam boldogan, s futottam hazáig. A boldogságom teljes lett volna, ha nem gyötör a gondolat, hogy e miatt a terv miatt elhanyagoljuk a legfőbbet, a puskák ügyét.

Csak mikor hazaértem, akkor kezdtem rajta spekulálni, mit is mondott nekem ez a Ferkó. A szilváskertben találkozzunk? De hogy jutok én be oda? Csak nem akar bolonddá tenni?

A szilváskert az uradalomhoz tartozott, és ott terült el az alsóvárosi nagy park mellett, amelyet Római-parknak neveztek. Egyik oldalával a park vaskos, de nem túl magas kőkerítésének támaszkodott, másik három oldalát tüskésdrót vette körül. Ami azt illeti, a tüskésdrót alatt át lehetett bújni, át lehetett mászni a kőkerítésen is, csakhogy a kert közepén kunyhó volt, a kunyhóban lakott Lovcsányi bácsi, az őr és a kutyája. Mégpedig nem is akármilyen kutya, hanem egy ronda, ráncos képű, liska fülű véreb, aminek még a látásától is irtózik az ember. Éjszaka erről a kutyáról álmodtam, és másnap az iskolában is tele voltam szorongással, de nem szóltam a többieknek, mert úgy gondoltam, a küldetésemet magamnak kell végrehajtanom.

Az utolsó órában mégis végképp elhagyott a bátorságom, és elhatároztam, hogy magammal viszem Marcit, a megállapodás szerint úgyis segítenie kell nekem Boda Ferkó meggyőzésében. Alighogy megebédeltem, elindultam, és tettem négyszáztíz lépést, amivel eljutottam Spitzerék házáig. A kapujuk mindig tárva volt, mert Spitzer bácsi ócskás volt. Nem olyan, aki bugyorral vagy egylovas kocsival járta a falukat, és csontot, rongyot, ócskavasat, bundadarabot kiabál, és gyufát, gyertyát, bokszot, szappant, bögrét ad érte, hanem akinek telepére az ilyen vándorkereskedők összehordták a gyűjteményüket. Terebélyes udvarukon nagy halom vas, csont gyűlt össze. Féltetős színekben rongy, toll, nyúlbőr, kecskebőrök, lószőr, disznósörte. A szőlőhegyekből a szárított borseprő, az öreg hordókból a borkő is ide gyülekezett. Valóságos eldorádó volt ez az udvar a mi számunkra, ha itt játszottunk. De most, miután

Spitzer bácsi szokása szerint egy barackot nyomott a fejemre, átvágtam egyenest az udvaron.

Azt az épületrészt, amelyben Spitzerék tulajdonképpen laktak, virágoskert vette körül, ide egy külön kis lécajtón lehetett bejutni, amely fölé ív alakban futórózsa borult. A virágoskertet Spitzer Marci legidősebb testvére, Vali ápolta. Ahogy beléptem a kiskapun, most is ott találtam, egy kis kapával a kezében, a legényrózsák között, és a szívem elkezdett hevesen dobogni. Nem azért, mintha nekem valami közöm lett volna hozzá, hiszen Vali jóval idősebb volt nálunk, valóságos nagylány, de folyton incselkedett velem, és bogárfekete szemének a nézését nem bírtam kiállni. Amióta visszajöttünk a nyári szünidő után, még nem találkoztam vele, és most nagy változást találtam rajta. Két hosszú copfja nem lógott a hátán, hanem vaskos koszorúban a fejére volt tekerve. Ettől még inkább nagylány lett és én alig mertem a régi módon üdvözölni.

– Szervusz, Vali – nyögtem ki végre.

– Nicsak, a kis Tamás – kapta fel a fejét, és máris kezdte: – Mikor táncolunk megint, Tamáska? Már alig vártalak.

Az igaz, hogy egyszer táncoltam vele.

Volt ugyanis nekik egy hatalmas tölcséres gramofonjuk, és mi ezt a rekedt hangú vackot egy időben sokat nyektettük Marcival. Vali már a múlt télen tánciskolába járt, és mikor hazatért a tánciskolából, éppen énekelte valaki a tölcsér mélyéből gurgulázó torokhangon, hogy: „Lányok, ha volna egy csöpp eszetek..." Levetette a kabátját, és azon nyomban felragadott engem, elkezdett velem vanszteppezni. De úgy ám, mintha ő lenne a férfi, én meg a lány, átfogta a derekamat, a jobb kezemnél fogva pedig ide-oda pörgetett. Én akkor nagyon haragudtam, mert Marci, az édesanyja és a taknyos kis Spitzer gyerekek is elkezdtek hangosan nevetni... Később azonban sokszor eszembe jutott ez, ahogy ő a rózsaszínű selyemruhájában

magához ölelt, és vállán a fodrok az arcom csiklandozták. Szokatlan illat áradt a ruhájából, erre az illatra is jól emlékeztem, a parfümnek és finom dohányfüstnek a keveréke volt. Úgy tartottam számon magamban, hogy ez a tánciskola illata. Vagy a báloké. Néha még álmodtam is, hogy Valival táncolok, de ha még egyszer úgy fordult volna, hogy szól a gramofon, mikor ő hazatér a tánciskolából, és újra táncolni akar velem, bizonyára elszaladok.

És most ismét ezzel kezdte, hogy gúnyolódott velem. Szerettem volna ügyesen visszavágni, vagy legalábbis valami okos dolgot mondani, de nem jutott semmi az eszembe. Szerencsére Marci már meglátott bentről, és kijött elibém, de amit mondott, az megdöbbentett. Már maga az, hogy ezzel a szép nagylánnyal így mer beszélni.

– Hagyd ezt a libát, Tamás – legyintett feléje. – Akinek csak annyi esze van, hogy tizenöt éves korában férjhez akar menni, azzal nem érdemes okos embernek szóba állni.

Megfogta a karom, és becitált a szobába, ahol az asztalon már szétrakta a könyveit, hogy tanulni kezd. Alig tudtam szóhoz jutni.

– Egy kicsit várj most a tanulással – mondtam végre nagy nehezen –, gyere el velem a szilváskertbe.

– Hova?

– A szilváskertbe – erősítettem. – Ott találkozunk Boda Ferkóval.

– Pont a szilváskertben? – szólt értetlenül.

– Mit tehetek róla, ha oda hívott? Most nem hátrálhatunk meg.

– Az igaz – hagyta rám, s már szedelőzködött is. Kiosontunk a nagy udvaron át anélkül, hogy valaki megkérdezte volna, hova megyünk.

Megkerültük a Római-parkot, hogy hátulról közelítsük meg a szilváskertet, s a tüskésdróton át kikémleljük, mi a helyzet. Valóban ott van-e Ferkó, vagy becsapott bennün-

ket? Már a vasúti töltésen jártunk, amikor meg mertem kérdezni:

– Kihez megy férjhez a néned?

– Ahhoz az idétlen Sugár Tónihoz.

Sugár Tóni a borkereskedő fia volt. Egyáltalán nem volt sudár termetű, ahogy a nevéből következett volna, ellenkezőleg, köpcös, sőt egy kicsit pocakos ember volt. Ennek ellenére legtöbbször feszes, kockás lovaglónadrágban járt, amelyet a térde alatt sárga szarvasbőr pánt szorított össze. Olyan keskeny kis bajuszt viselt, mintha csak szénnel rajzolták volna az orra alá. A két orrlyukából vágott le meredeken, és az ajka fölött elkanyarodott jobbra-balra. Azt gondolta, ezáltal nagyon szép. Egyébként öreg is volt. Lehetett legalább huszonnyolc éves. Nem is szólva arról, hogy a Csuka Gyurit egyszer megpofozta csupáncsak azért, mert csöngetett a biciklijével, amíg ő a borbélynál volt, a biciklije meg ott künn a falhoz támasztva. Ezzel valamennyiünket megsértett, mert tulajdonképpen úgy biztattuk fel Gyurit, hogy csengessen. Meg is fogadtuk, hogy bosszút állunk, csak még nem került rá sor. Most meg éppen hogy fontosabb dolgunk akadt.

Hiába lestünk be az élősövény fölött, Boda Ferkót nem leltük sehol, csak az érett szilváktól kéklő fákat láttuk, és azt, hogy sok helyütt még a föld is be van terítve lehullott szilvával, rajta a darazsak lakmároznak. Arrább mentünk, ott is belestünk, majd eljutottunk egészen a kert sarkáig, ott Spitzer fölmászott a hátamra, de úgy sem látott semmit. A kutya azonban észrevett bennünket, és éktelen csaholással közeledett felénk... Azért nem szaladtunk el, mert ismertük Lovcsányi bácsi kutyáját, soha, de soha nem jött az a sövényen kívül. Már le is mondtunk róla, hogy Ferkót megtaláljuk, de a legnagyobb meglepetésünkre, ahogy befordultunk a kert sarkánál, megláttuk. Ott állt a bejáratnál az anyjával együtt, három nagy kosár volt náluk.

Ferkó elibénk szaladt.

– Siessetek – mondta –, addig nem akarunk bemenni, amíg nem jöttök.

– Hogyhogy bemenni?

– Úgy, hogy édesanyám vett itt szilvát, ha magunk szedjük meg, akkor sokkal olcsóbb. Teleszedjük a kosarakat, aztán a piacon elmérjük.

– Akkor én megyek innen – mondta Spitzer.

– Miért?

– Mert engem nem hívtak szilvát szedni.

– Sokat nem hívhattam, mert annyiunkat nem engednek be.

– Nem mindegy, hogy hányan szedjük meg azt a szilvát?

– Nem hát, mert több ember többet tud enni, nem érted? Azért csak gyere. Hármunkat talán beengednek a mamával.

Alighogy bévül voltunk, Spitzer felsóhajtott, látván a kék szilvától roskadozó fákat.

– De kár, hogy a többiek nem lehetnek itt!

– Azok is megtalálják a számításukat – jelentette ki Ferkó. – Ha nem jöttél volna el már hazulról, neked is szóltak volna.

Titokzatosan hangzott ez a beszéd, de nem kérdezősködhettünk tovább, mert Lovcsányi bácsi ott volt a nyomunkban, valamint a kutyája is. Úgy látszott, akit a kapun engedtek be, arra nem haragudott. Így volt tanítva. Barátságosan szöszmötölte a nadrágunkat a turcsi orrával. Úgy tettünk, mintha ez tetszene nekünk, és nevettünk, pedig majd a frász tört ki bennünket félelmünkben.

– No, válasszanak fát – szólt a csősz; nyilván jó szívvel volt a szerencsétlenül járt asszonyhoz, hogy így ránk bízta a választást. Boda néni elkezdett nézelődni mindjárt ott a kapunál, de Ferkó megindult nyílegyenesen a kert belseje

felé, és meg sem állt, amíg a park kőfaláig nem ért. Ott rámutatott egy jókora szilvafára.

– Ide jöjjenek, édesanyám! – kiáltott.

– Kár olyan messzi menni, fiam – mondta Boda néni –, itt is van gyümölcs elég. De Ferkó csak erősködött:

– Ilyen szép szemű nincs egyik fán sem ...

Boda néni beleegyezett, a csősz is, megindultunk arrafelé, és közben nagy szerencse is ért hármunkat. A kunyhó mellett kellett elhaladnunk, és egy kis padon rongyos, régi dolmány feküdt. Mellette cérna, tű meg olló.

– Talán varrogatott, Lovcsányi bácsi? – kérdezte Boda néni.

– Azt tenném, lelkem, mert nincs, aki csinálja helyettem, de a szemem is rossz, a kezem is remeg. Gyatra munka ez, amilyet egy öreg férfiember tud csinálni.

– No, majd én megtűzdelem, míg a gyerekek szedik a szilvát – ajánlkozott Boda néni, és már ült is le a padra, ölébe vette a rossz kabátot. Bizony olyan volt az, hogy száz macska sem fogott volna meg benne egy egeret.

Így történt, hogy mi hárman magunk szabadultunk rá a szilvafára.

Nem ráztuk, nem vertük, hanem a nagy kosarat leraktuk a fa alá, a kis felakasztható kosarakkal pedig, amelyeket Lovcsányi bácsitól kaptunk, felmásztunk a fára.

Sok volt a szilva ebben az évben, marokszám szedhettük, ha a karikára hajló ágak alá nyúltunk. Szép a piros terméssel ékes cseresznyefa, és jó dolog tavasszal cseresznyét szedni. De még jobb ősszel a kemény húsú, hamvas szilvát markolászni a fáról, és minden, terméstől roskadó gyümölcsfánál szebb a kéklő szilvafa. Különösen ha ágai között felnézel a szeptemberi égre, amely megint csak kékebb és mélyebb minden idők egénél. Aztán az orrodat is megcsapja az érett szilva illata. Számítsd hozzá még a színesedő őszi faleveleket és a lepergő levelek játékát a széllel.

Finom gyümölcs a szilva, és áldott a fák között a szilvafa. Nem ápolják, nem babusgatják, mégis bőségesen hozza termését, hacsak a tavaszi fagyos szél meg nem dermeszti virágait. Ha nem ültetik, gyomként nő fel a szőlőskertek szélén, az árokparton, mint mostohatestvére, a kökény, és

bokor alakjában is hozza gyümölcsét. Aki nem ülteti, csodálatosképpen annak a kertjében is megjelenik néha a kis suttyó szilvafa. Honnan jött, hogyan lett, nem is lehet tudni, egyszer csak azt veszi észre a gazda, hogy érett szilva kéklik a kert sarkában.

Szedtük a szilvát, és ettük, amennyi jólesett. Nem kellett énekelnünk, mint az egyszeri szüretelőknek, hogy amíg énekelnek, ne tudjanak enni. Marci alaposan bele is merült a ropogós gyümölcs élvezetébe. Úgy látszott, meg is feledkezik róla, miért jöttünk itt össze Ferkóval. Oldalba kellett böknöm a sarkammal, hogy figyelmeztessem rá. Akkor aztán kertelés nélkül a tárgyra tért:

– Szóval tanulsz velünk, Ferkó! Tamás azt mondta, megígérted.

– Meg éppen nem ígértem – vont vállat Boda Ferkó –, de ha nagyon akarjátok... Bár nem tudom, minek az nekem, nem akarok tanult ember lenni. Bányász leszek.

– Ha mindenáron bányász akarsz lenni – folytatta Marci –, akkor se válik károdra, amit tanulsz. Sőt, a bányásznak okosabbnak kell lenni, mint az uraknak, mert az uraké a hatalom, a szegény embernek legalább esze legyen.

Meglepett engem ez a bölcs mondás, és úgy hangzott, mintha Marci valamilyen tanulságos meséből szedte volna ki. De hát ez mindegy volt. A lényeg az, hogy Ferkóra megtette a hatását.

– Az igaz – mondta. De többet nem mondott, hanem elkezdte fütyülni a Klapka-induló elejét, ami nekünk a megszokott füttyjelünk volt: „Híres Komárom be van véve!"

Ebben a pillanatban a kőkerítésen túl, a Római-parkban megzörrent a haraszt, és a bokrok közül három fej bukkant elő.

Mátis Zoli, Opál Berci és Csuka Gyuri feje.

Hogy ezeket idehívta Ferkó, ez volt a legérthetőbb felelet arra: akar-e körünkben maradni, akar-e velünk tartani tovább, ha az erőszak elsodorta is tőlünk.

Nem kellett Ferkónak egy szót sem szólni, tudtuk, hogy mi következik most. Az, hogy fél szemünkkel a csőszkunyhót figyeljük, fél szemünkkel célzunk, s a szilvák repülnek át a kőkerítésen a három fiú levett sapkájába.

Jó játék volt ez, és teljes volt a délután öröme, mert úgy éreztük, mi hatan megint elválaszthatatlanul együtt vagyunk. Ha egy-egy pillanatra felvillant bennem a kérdés, hogy mi lesz a puskákkal, ezt a gondolatot most elhessegettem magamtól. Az a fő, hogy együtt vagyunk, mi együtt megbirkózunk minden nehézséggel.

Az öreg dolmány végül is elkészült, akárhány lyuk tátongott is rajta, mikor Boda néni az ölébe vette. Abba kellett hagynunk a dobálást, mert Ferkó édesanyja közeledett az öreg csősszel. Akkorra már néhányszor lemászott Ferkó, és mi leadogattuk neki a szedőkosarat. Boda néni még összeszedte, ami a fa alá hullott. Csak a javát persze, a többi Lovcsányi bácsira maradt, hogy hordja a csőszkunyhó mellé állított cefréshordóba. Mert nemcsak lekvár készül a szilvából, hanem jóféle pálinka is, s annak aztán jó akkor is, ha a madarak megcsipkedték, ha férgek rágták, ha kikezdték a darazsak. Egy kevéskét kellett csak hozzászedni a szomszédos fáról, megtelt mind a három kosár. A kosarakat lemértük a kunyhóban felállított mérlegen. Lovcsányi bácsi írt egy cédulát, de annyira megbízott Boda néniben, hogy nem is kellett megvárnunk, míg visszatér az irodáról a pecséttel, hogy kifizette. Elindulhattunk a kosarakkal. Boda nénit meg biztattuk, hogy csak menjen, intézkedjék a fizetés dolgában. Mi pedig vállunkra emeltünk egy-egy kosár szilvát. Könnyen legénykedtünk, mert tudtuk, hogy a park sarkától már ketten foghatunk egy-egy kosarat.

Úgy is lett. A vasútpart széléről felhangzott megint a Klapka-induló első üteme, s a három fiú ugrott, valósággal repült keresztül a kerítésen.

A három kosarat fülénél fogva vittük hatan, Ferkó közben folyton biztatott bennünket, hogy együnk belőle, ha még kedvünk tartja, de mi most már a világért nem ettünk volna meg egyetlen szemet sem, mert tudtuk, hogy Boda néni keservesen keresett kis pénzéből vette, hogy fején cipelje a piacra, ott elmérje, és amicskét keres rajta, abból tartja fenn magát, Ferkót és a munkaképtelen öreg honvédet.

Talán... talán még Boda bácsinak is küldöz valahová, valamilyen úton valamit, de erről nem mertünk kérdezősködni még Ferkónál sem.

Mikor megérkeztünk Bodáékhoz, a kosarakat leraktuk a pincébe, aztán felvonultunk megint a konyhába. Letelepedtünk az ablakhoz állított asztal mellé. Az öreg Boda Gáspár ott üldögélt most is a tűzhely mellett, ahogy télen megszokta. Pedig a tűzhely hideg volt, kint pedig, hiába, hogy hanyatlott a szeptemberi nap, még mindig langyos volt a lég.

Ferkó már húzta volna elő a fiókból a nagy rajzlapot, amire még tavaly felrajzoltuk a malmot, amivel csoszogóst szoktunk játszani, de ekkor Opál Berci az asztalra tette a csomagot, amit eddig a hóna alatt szorongatott, az újságpapír magától szétnyílt, s ott voltak a kék papírba kötött könyvek, a vadonatúj füzetek.

– Hát ez kié? – kérdezte Ferkó.

– A tiéd – mondtuk egyszerre.

Ferkó már megint készülődött rá, hogy hányavetin szóljon valamit, de láttuk, hogy hiába erősködik, nem jön hang az ajkára. Vagy legalábbis nem találja a megfelelő szót, amivel megilletődését leplezze. Végül a keze lassan megindult a könyvek felé. Odahúzta maga elé az egyiket, majd a másikat, lapozott bennük szótlanul. Egyszer csak – jól láttuk ezt is – elöntötte a könny a szemét, majd meg félretett minden szégyenkezést, leborult az asztalra, és hangosan zokogott.

De ami a szívünket még jobban megfacsarta, az volt, hogy egyszer csak szipogást hallottunk a hátunk mögött. Boda Gáspár, az egykori negyvennyolcas honvéd törülgette szemét a tűzhely sarkánál.

A KULCS

Órarendet is adtunk Ferkónak. Rajzszeggel kitűztük az edényespolc oldalára, a tavalyinak helyére, amely még mindig ott díszelgett, mintha Boda néni kegyeletes emlékként őrizné a konyhájában. Együtt tanultuk meg a következő napra feladott leckét. Ferkó segítségével a számtanfeladatot könnyen megoldottuk. Feljegyeztük magunknak egy-egy darab papirosra, otthon már csak le kellett másolni.

Ezzel hát rendben lettünk volna. Csak a galambház, és ami benne volt! Csak az ne nyomta volna a lelkünket! Mikor estefelé hazaindultunk, fel sem mertünk sandítani a galambházra.

Amint lefelé ballagtunk a Francia-hegyen, nyilván mindünknek ez járt az eszében, ezért volt az a nagy hallgatás. Végül is Spitzer szólalt meg:

– Valamit kell csinálni a puskákkal.

Önkéntelenül körülnéztem, nem követnek-e bennünket.

– De mit? – szólt a kövér Mátis, és valósággal reszketett a hangja.

– Más helyet kell keresni nekik.

Igen, de hol az a másik hely, és hogyan visszük oda? – ez volt az én aggodalmam, és bizonyára a többieké is.

– Mégiscsak körül kell nézni a pinceházban. – Magunkban így neveztük csak az egykori francia ulánus omladozó építményét.

– Azt mondtad, apád lebontja, s akkor megint ott leszünk a bajban – aggályoskodott Mátis.

– Most úgy van, hogy mégsem bontják le – jelentette ki Marci.

Ennek mindnyájan megörültünk, mert mégiscsak ez az elképzelhető legjobb hely. De hogyan jutunk be oda sötét este, mert úgy képzeltük, hogy csakis este lehet átköltöztetni a fegyvereket.

– El tudod hozni a kulcsot? – kérdezte Csuka Gyuri.

– Az nehéz lesz – vakarta a fülét Marci.

Ekkor azonban közbeszólt Opál Berci, a szakember:

– Semmi az egész. Jól megrágsz egy marék kenyérbelet, utána a tenyeredben még meg is hengergeted; mikor már olyan, mint a puha gitt, akkor belenyomod a pinceház kulcsát, szép ügyesen, hogy a formája benne maradjon. Azt skatulyába teszed, hogy össze ne lapuljon, míg eljuttatod hozzám. A többit bízzátok rám.

Abban nem kételkedtünk, hogy Opál Berci olyan kulcsot tud reszelni, amilyet akar. Karikára fűzve sokféle kulcsa van, biztosan akad ott olyan, amit hozzá lehet reszelni a pinceház zárjához, és ha nem akad, akkor ott van Spitzerék ócskavastelepe, onnan aztán valóban mindent lehet szerezni, amire szükség van. Hiszen Berci reszelői is onnan kerültek elő. Ha egy kicsit kopottak voltak is, azért türelemmel még hasznukat lehet venni.

Így hát a puskák ügyében is valamilyen nyugvópontra jutottunk, és most nem akartunk foglalkozni a további nehézségekkel.

– Szóval mindenféle könyve van Ferkónak? – kérdezte Mátis Zoli.

– Könyve is meg füzete is – felelte büszkén Berci.

– De növénygyűjtője nincs – vetettem közbe én.

– Az igaz, növénygyűjtője nincs.

– Pedig az is kell, legyen mindene. Csakhogy a növénygyűjtő elég drága.

– Az is lesz – szólalt meg most váratlanul Csuka Gyuri,

és egy gyűrött kék pénzt húzott elő a zsebéből, amilyenek abban az időben forgalomban voltak.

– Hol vetted? – kérdeztük csodálkozva.

– Ne törődjetek vele.

– De igenis törődünk – szólt bizalmatlanul Mátis.

– Hát ha akarjátok tudni, csomagot vittem be az állomásról. Tegnap kijöttem a gyorshoz, és szerencsém volt. Sugár Tóni érkezett az anyjával. Két nagy bőröndjük volt, és nem várta őket a kocsi.

– Kicsoda?

– Sugár Tóni.

– Aki felpofozott a bicikli miatt?

– Az.

– Nem szégyenletted magad?

– Szégyen ide, szégyen oda, növénygyűjtő kell, én ezt már tegnap tudtam. Különben is, én jártam jól. Nem olcsón cipeltem a bőröndjét.

Így hát lett növénygyűjtő is. Ferkóval pedig nap mint nap együtt lehettünk, mert hol egyikünknél, hol másikunknál jöttünk össze leckét tanulni. De Mátisékhoz nem mentünk. Zoli apja, a bírósági elnök kijelentette, hogy az ő házába a szökevény kommunista fia nem teheti be a lábát. Szerencsére Ferkó elég okos volt ahhoz, hogy ezért ne haragudjék meg Mátis Zolira. Mert mit is tehetett róla szegény Zoli, hogy az ő apjának olyan állása volt és olyan tekintélye, hogy a tekintélyét is meg az állását is folyton félteni kellett? Meg tulajdonképpen az öreg Mátis sem volt rossz ember, csak egy kicsit szigorú volt. De hát ez is az állásának a következménye volt. Ki legyen szigorú, ha nem egy bírósági elnök? Mi arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy hacsak lehet, meg kell bocsátani a felnőttek hibáit, mert sokkal nehezebb helyzetben vannak, mint mi, gyerekek. Annyi minden akadályozza őket például a jószívűségük kimutatásában is, hogy azt nem is jó végiggondolni.

Ferkó minden leckét pontosan és jól megtanult. Nemhogy gondunk lett volna vele, hanem inkább hasznunkra volt. A házi feladatokat mindig már előre elkészítette. A szavakat kikereste a szótárból. Az összejöveteleink inkább olyanok voltak, mintha ő tanítana minket.

Ez is jól ment hát, de a puskák! A puskák nem hagytak nyugton, és a kulcs igen lassan készült el. Igaz, hogy nem várt nehézségek merültek fel. A pinceházat ugyanis nem valami közönséges kulccsal zárták, hanem olyannal, amilyet még száz évvel előbb készítettek, és amelyhez hasonlót még Opál Berci, a kulcsok és zárak szerelmese sem látott soha életében. Nem is lehetett még Spitzerék raktárában sem találni olyan kiszolgált rozsdás kulcsot, amiből ez kitelt volna. De Berci nem ismert akadályt. Ha megígérte, hogy elkészíti, hát elkészíti, ha törik, ha szakad. Hazavitt egy megfelelő nagyságú vasdarabot, és azt fűrészelte, reszelte nap mint nap. A kezébe már annyira belemaródott a vaspor, a rozsda, hogy ha óra alatt valamelyik tanár arra ment, mindig a pad alá kellett rejtenie... Egyik nap, mikor hazafelé ballagtunk a tóparton, arra kért, menjek el hozzá ebéd után segíteni, mert már egészen kész volna a kulcs, csak még lyuk kell a végébe, és egyedül nem tudja kifúrni, vassatuja nincs, csak egy roggyant gyalupad áll náluk a fészerben, és abba hiába fogja be, minduntalan elbillen.

Talán még nem is mondtam el, hogy Opál Berci a Római-parkban lakott. Annak is a kellős közepén. Berci árva gyerek volt. Az anyja olyan korán meghalt, hogy nem is emlékezett rá, apja pedig elesett a háborúban. Bercit az özvegy nagyanyja nevelte. A nagyapja a grófék erdésze volt, de már régen, egy vadászat alkalmával véletlen meglőtték, akkor megrokkant, és kárpótlásul megtették a nagy park gondnokának. Öröklakásul kapta a park közepén álló, rózsaszínűre meszelt régi házat. Mikor meghalt a nagyapja, az özvegyét is meghagyták ebben a házban, Berci nagy-

bátyja pedig örökölte az öreg állását, mert ez a nagybácsi is rokkant volt, de ezt már nem erdei vadászaton érte baleset. A Doberdón találta el a fejét egy gránátszilánk, és – igaz volt, vagy nem volt igaz – azt beszélték, hogy egy aranylemezzel foltozták ki a koponyáját a homlokrész felett. Annyi bizonyos, hogy mindig a homlokára fésülte a haját, így az arca kicsit gyerekes volt, pedig lehetett negyvenéves. És azt is beszélték róla, hogy az aranylemezke alatt nagy, tudós esze van. De mi ezt még nem tudtuk megítélni, csak abban voltunk bizonyosak, hogy jóságos, szelíd ember, és minket, gyerekeket szívből szeretett.

A nagyközönség részére csak vasárnap délután állt nyitva a Római-park, de énnekem szólnom sem kellett, beeresztett bármikor a kapus, mert tudta, hogy Bercihez megyek.

Ezt a hatalmas területen fekvő ligetet nemcsak kedvtelésből nevezték el Római-parknak. Másfél-kétezer év előtt római település volt ezen a helyen, amelynek romos emlékei itt is, ott is előbukkantak az ásók és csákányok nyomán. A bejárat mellett jobbról-balról feliratos síremlékek, csonka oszlopok álltak. Még egy félkarú szobor is. Az orra, a füle is hiányzott ennek a szobornak, a feje jóformán csak gömb volt. Úgy is hívtuk egymás között, hogy gömbfejű. A többiek, nem tudom, hogy voltak vele, de én féltem tőle. Különösen ha úgy fordult, hogy sötét estéig maradtam Bercinél. Ilyenkor mindig hangos füttyszóval közeledtem belülről a kapuhoz, hogy ne féljek. Ezért a kapus elnevezett engem füttyös diáknak. Az ilyesmiért egy darabig dühöng az ember, aztán belenyugszik.

Mint a város többi részét, ezt a parkot is keresztül-kasul szelték meleg vizű patakok, melyek itt-ott tóvá szélesedtek ki. A tavakon hattyúk úszkáltak, partjaikon szomorúfüzek díszelegtek. Egyszóval gyönyörű volt ez a park. Sűrű, bokros részek, tágas tisztások váltakoztak benne. Nem is szólva a rózsaligetekről s az óriási platánfákról, amik akkorák

voltak, hogy játszva elfért volna mindegyiken az egész II/B osztály. Mondom, a gömbfejűtől csak akkor féltem, ha sötét volt vagy legalábbis félhomály, most azonban sütött a nap, és rá se hederítettem. Nyargaltam az őszi falevelekkel kipárnázott sétaúton egyenest a rózsaszínű házig. Az öreg Opál néni a ház előtt üldögélt örökös főkötőjében, és varrogatott valamit.

– Kezit csókolom – köszöntem oda neki –, a Berci?...

– Isten hozta, Tamáska. Kint reszel, kalapál a fészerben. Pedig a leckéjét sem tanulta meg...

– Alig van valamicske feladva holnapra – válaszoltam –, majd megtanuljuk együtt.

Megkerültem a házat, és valóban ott találtam Bercit.

– Mindig elmozdul, hiába ékelem – mérgelődött. Még a köszönésemet is elfelejtette fogadni. Parancsolt mindjárt, mintha az inasa lennék. – Gyere, szorítsd ezt a satut. Kikopott már, nem akar fogni az istennek sem!

Odaszaladtam, két kezemmel addig fordítottam a satu fején átfúrt vaspálcát, ameddig bírtam, aztán még a hasamat is nekifeszítettem, hogy még jobban szorítson. Berci úgy találta, hogy most elég keményen áll a kulcs. Vette a furdancsot. Az is csak egy közönséges asztalosfurdancs volt, Spitzerék telepéről szerzett hozzá vasfúrót. Odaillesztette a fúró hegyét a kulcs végéhez, és elkezdte tekerni, tekerni. Hihetetlen türelme volt, tízszer, hússzor, talán százszor is leugrott a kemény vasról a fúró, mire nagy nehezen belekapott. Akkor aztán még nagyobb erővel hajtotta.

– Úgy jó, ha kitüzesedik – mondta –, akkor lágyul a vas, és könnyebben viszi. – Hogy ő maga áthevült, azt láttam, mert homlokáról, a haja tövéről patakokban ömlött a verejték. A haja néha előrelebbent a szeme elé, akkor odakapott a maszatos kezével, s ettől az egész képe olyan lett lassan, mint a kéménysepréé, csak a verejték szántott rajta barázdát.

– No gyere, most majd tekerem én – mondtam végre, mert nem bírtam már ezt a kínszenvedést nézni.

– Hát próbáld meg – vont vállat –, most már könnyebb. Már jól belekapott. De ne sajnáld ám a gyomrodat! Szorítsd oda azt a furdancsot, amennyire bírod, mert különben nem haladsz semmit.

Megfeszítettem hát a hasizmaimat, és nekidűltem a furdancs fejének. Olyan érzés volt, mintha három ember erejével nyomnának a hasamba egy stoppolófát, de nem törődtem vele, csak nyomtam és hajtottam a furdancsot. Csakhogy nem ment. Mert vagy erősen nyomtam, és akkor nem bírtam forgatni, vagy lazítottam rajta, és akkor meg nem haladtam semmit.

– Lazán indítsd, és fokozatosan nyomd! – tanított Berci.

Végre sikerült. Éreztem, hogy fog a kivénhedt fúróhegy, és a vaspor is megjelenik a kulcs végén. A siker újabb erőt adott. Nekifeszültem, tekertem. Éreztem, hogy már az én homlokomon is szánt a verejték. Egy pillanatra odakaptam, végigtöröltem a homlokomat a tenyeremmel. Nem törődtem vele, hogy piszkos leszek, sőt úgy gondoltam, ez kell is, ez emeli a munka méltóságát.

Dolgoztam, amíg bírtam, aztán megint átvette tőlem a furdancsot Berci.

Irtózatos lassan haladtunk a kikopott szerszámmal. De haladtunk. Berci egy dróton megjelölte reszelővel, hogy milyen mély lyukat kell fúrni a kulcs végébe. Ezt a drótot időnként bedugta a fúró helyére, és egyre nagyobb megelégedéssel bólogatott.

– Gutta cavat lapidem! – kiáltott fel végre, Kapusa tanár úr hangját utánozva; ami azt jelentette latinul, hogy az esőcsepp is kivájja a követ. Ezzel a közmondással szokott Kapusa tanár úr szorgalomra biztatni bennünket. De Berci részéről ez már nem biztatásnak hangzott, hanem inkább örömujjongásnak a sikerrel elvégzett munka felett. A lyuk mélysége megvolt.

Lazított a satun, és két ujja között elém tartotta a kész kulcsot.

Alig jutottam szóhoz a csodálkozástól. Nem, ez lehetetlen, hogy ezt Berci egyedül készítette! A kulcsnak három, egymástól különálló tolla volt, és azok mind majdhogynem S betű alakban hajlottak. A tollak végén meg különböző helyen bevágások. Ezeket mind milliméter-pontossággal kellett megcsinálni. És mindezt a kenyérbélbe nyomott forma után!

Az akaraterő és a kitartás! – mondtam magamban.

Az akaraterőről mindig Mátis Zoli elmélkedett. Azt állította, hogy az akarat mindenre képes. Például ahhoz is csak évtizedeken keresztül gyakorolt akaraterő kell, hogy a fakír feküdni tudjon a szegekkel kivert deszkán, vagy egy hónapra elássa magát a földbe, és ott mozdulatlanságban életben maradjon. Mátis szerint az akaraterő edzését úgy kell elkezdeni, hogy például kitesz az ember az asztalra három krémest, gyönyörűen meghintve porcukorral, aztán nem eszik sem reggelit, sem ebédet, sem vacsorát, csak nézi a krémeseket. Eleinte csorog a nyála. Később kiszárad a torka. Majd égni kezd a szeme, és megfájdul a könyöke. (Ezt a könyökfájást sosem értettem meg, de olyan meggyőződéssel mondta, hogy elhittük neki.) Utoljára viszont már nem érez éhséget, és nem is érdekli a krémes. Ez az akaraterő győzelme...

Vagy például azt is meg lehet csinálni, hogy az ember egyik nap reggel felnyom a feje fölé egy ötkilós súlyt. Ezt napközben még óránként háromszor felnyomja. Másnap aztán tíz dekával nehezebb súlyt emel, vagyis hogy ráakaszt valamit a súlyzóra. Harmadnap ismét tíz dekát és így tovább. Ha soha, de soha nem hagy ki egyetlen napot, egyetlen órát sem, akkor tíz év alatt, vagyis háromezer-hatszázötven nap alatt háromszázhatvanöt kilót fel tud nyomni. A kezdő öt kilót és a közbeeső szökőéveket is számításba véve még többet. De tegyük fel, hogy néha

közbejön betegség vagy valami más, és erre ne számítsunk. De a háromszázhatvanöt kiló, az biztos.

Kötve hiszem, hogy Mátis Zoli valaha is kipróbálta volna az elméletét, mert akkor nem lett volna olyan kövér és puha. Bercivel azonban – akárhogy csinálta – csodát művelt az akarat.

Szerettem volna a kulcsot megragadni, felszaladni vele a Kálvária térre, ahol ilyenkor a legtöbb diák játszott, és mutogatni, hogy mit tud Opál Berci. De éppen ellenkezőleg, ezt a műremeket a legnagyobb titokban kellett tartani.

– Hová tegyük? – kérdeztem susogva a meghatódottságtól és most már a félelemtől is, mert végül is azt csináltuk mi, hogy kulcsot reszeltünk egy idegen házhoz, mint a betörők. Aztán mégis megnyugtatott, hogy a szándékunk becsületes, és ha nem is a pinceház tulajdonosa, de annak elsőszülött fia bocsátotta rendelkezésünkre a mintát.

Berci egy darabig gondolkodott.

– Megvan! – szólt egyszerre.

– Nahát! – sürgettem.

– A vakkéménybe.

– Azt sem tudom, mi az.

– Majd megtudod.

Fogtuk a létrát, és odalopóztunk vele a ház végéhez. A nagymama fülét vastag főkötő takarta, nem hallotta lépteink zaját. Feltámasztottuk a létrát a tűzfalhoz, és felmásztunk rajta. Bercinek természetesen volt külön kulcsa a padlásajtóhoz is. Kinyitotta, és beléptünk a limlommal telt padlásra. Nem olyan limlom volt ez, mint amilyennel a legtöbb padlást megrakják. Nem rossz zsákok, szalmazsákok, bútordarabok, sziták, kosarak hevertek itt, hanem különféle állatok agancsai, agyarai, deszkákra szögezett körmei, a gerendákról porlepte vaddisznó-, medve- meg szarvasbőrök lógtak, melyeket a moly ellen erősen benaftalinoztak.

Nagy vadász lehetett Berci nagyapja, mert a ház is tele volt különféle trófeákkal, és még kint, az eresz alatt is szarvasagancsok díszelegtek.

Végigmentünk a padláson, lábujjhegyen, hogy lépteink zajára fel ne figyeljen a nagymama. És a túlsó tűzfal mellett valóban ott volt egy kémény, amely furcsa módon nem bújt át a cserépeken, és még a legkülönösebb az volt, hogy Berci, miután kinyitotta erre a célra készült kulcsával a takarítóajtóját, némi nyújtózkodással elérte a fenekét. Pedig kormos volt a belseje, ami azt bizonyította, hogy valaha füst járt benne. Máig sem oldódott meg előttem a rejtély, miért volt itt ez a kémény. Biztosan a ház egykori átépítésénél maradt így, de miért maradt?

Bercinek mindenesetre jó volt arra, hogy titkos tárgyait itt őrizze.

Elhelyezte benne a nagy kulcsot, aztán elővett onnan egy bádogdobozt.

– Tudod-e, ebben mi van? – mondta.

– Honnan tudnám, ha nem mondod?

Beszédünket nem hallhatta senki, Berci mégis súgta:

– A zenélő kép kulcsa.

– Ahhoz is csináltál?

Berci bólintott.

– Ha egy péntek délután eljössz, amikor a nagymama a temetőbe megy, akkor megszólaltatjuk.

– Jó – mondtam meghatottan –, és még mi van benne?

– Gyere ide! – Berci arrább húzott néhány lépéssel, ahol egy törött cserép résein maroknyi sugárnyaláb vetődött a padlás homályos terébe, benne gyöngyként csillogtak a porszemek. A dobozt éppen oda helyeztük, ahová a fény vetődött, és felnyitottuk a tetejét.

Százféle csodálatos dolog volt még abban a dobozban a zenélő kép kulcsán kívül. Zsebórákból és vekkerekből származó fogaskerekek. Spirálrugók, csavarok a legkülönbözőbb nagyságban, szájharmonika acélnyelvei, szétszedett zseblámpaelem, színes üveg- és ólomgolyók, apró orsók, néhány kis csapágy, sodrott acélhuzal...

– Hát ezek mik? – kérdeztem elámulva.

– Ezek az örökmozgó alkatrészei – felelt Berci.

– Örökmozgó?... Azt hittem, te lakatos akarsz lenni. Hát feltaláló is vagy?

Berci fölényesen mosolygott.

– A lakatos nemcsak azért van, hogy zárakat és lakatokat csináljon. Jegyezd meg jól: a lakatosmesterség a technika fejlődésének az alapja. Ha nem hiszed, be tudom bizonyítani. Ezzel kezdődik az *Ezermester* című könyv.

A meghatódottságtól csak hosszú szünet után tudtam ismét megszólalni:

– És mondd hát, Berci... mikor lesz kész ez az örökmozgó?

– Hogy mikor? Ahhoz bizony még sok idő és kitartás kell. A fő, hogy itt készen van.

– Hol?

– Itt, itt! – Berci mutatóujjával a homlokát kopogtatta.

A PINCE

A fegyverek átszállítását természetesen este kellett elvégezni, de sötétség kellett ahhoz is, hogy a helyet a pinceházban kikémleljük. Erre rövidesen jó alkalom adódott. Ugyanis egyik estére filmelőadást hirdettek, amely a fogak ápolásáról szólt. Elhatároztuk, hogy ennek az előadásnak az ürügyén valamennyien elmegyünk hazulról, de mozi helyett a pinceházat nézzük meg. Mátis Zolinak azonban aggálya támadt, amiben igaza is volt. Kapusa tanár úrnak ugyanis megvolt az a rossz szokása, hogy akár múzeumba, akár kirándulásra mentünk, az utána következő napokban mindig dolgozatot íratott róla. Ezt tekintetbe véve, elhatároztuk, hogy bizottságot szervezünk, amelynek kötelessége lesz a filmet gondosan végignézni, utána pedig részletesen beszámolni róla valamennyiünknek. Csakhogy nem volt egyszerű dolog ezt a bizottságot összeállítani. Ferkó nem mehetett, ez csak természetes. Spitzer nem hiányozhatott a pincéből, mert hisz ő volt ott ismerős. Csuka Gyuri a legbátrabb, Berci a lakatos, engem viszont éppen előzőleg megválasztottak a kulcs őrzőjének. Maradt maga Mátis Zoli, csakhogy ő volt az egyetlen közöttünk, akinek zsebórája volt. Erre pedig nagy szükség lesz, hogy a rendelkezésünkre álló idővel gazdálkodni tudjunk.

Végül is úgy oldottuk meg e fogas kérdést, hogy Mátis egyedül képezte a bizottságot, óráját pedig kölcsönadta Csuka Gyurinak valamennyiünk felelősségére. Megállapodtunk vele, hogy a mozi végeztével, körülbelül fél kilenckor vár bennünket a Római-park sarkánál. Úgy lát-

szott, Zoli szívesen is vállalja a küldetést. Kicsit félt a veszélyes kalandtól.

Nem egyszerre és nem egy úton indultunk el a pinceház felé. Mikor az esti gyorsvonat elrobogott, a pezsgőgyár mögött levő bozótban felhangzott egymás után ötször a Klapka-induló kezdő üteme, majd néhány másodperc múlva összeverődtünk a csonka akác tövében, amelyről azt beszélték, hogy az első akácfák között volt, amelyeket tengerentúlról behoztak az országba. Kiszáradt már réges-régen, de úgy látszott, kegyeletből nem vágták ki, megvárják, míg a férgek és a férgek után kutató harkályok szétvájják.

Mikor meggyőződtünk róla, hogy mind együtt vagyunk, s miután én hagytam, hogy kitapogassák ingem alatt a kulcsot, együtt indultunk tovább a sötétség leple alatt.

Csuka Gyuri rendelkezésére megint csak felfejlődtünk úgy, hogy ketten kétoldalt kicsit távolabb mentek. Most ő maga és Ferkó alkotta a két szárnyat. Átkeltünk a vasút mély bevágásán, s úgy közelítettük meg a pinceházat. Ők ketten addig is a romház két sarkán maradtak, míg mi kinyitottuk az ajtót. Én átnyújtottam a kulcsot Bercinek. Ő még megkente a hólyagpapírban magával hozott kis zsírral, hogy ne csikorogjon, aztán beletolta az öreg zárba. Ment, mint a vaj, és majdnem hangtalanul fordult benne kétszer. Csak amikor az ajtót benyitottuk, akkor hallatszott a sarkokról valamelyes reszelős hang.

Erre a hangra egyszerre ott termett a két szárny is. Besurrantunk, és behajtottuk magunk mögött az ajtót. Vaksötétség lett. De az csak egy-két pillanatig tartott.

– Lehet! – szólt Berci, miután végigtapogatta az ajtót, hogy jól zárult-e, és akkor Csuka Gyuri kezében fellobbant egy gyufaszál. Ferkó pedig elővette kabátja alól apja bányászlámpáját. Ők ketten értették a módját, hogyan kell meggyújtani.

Tágas helyiségben találtuk magunkat, amely lehetett ti-

zenkét méter széles és vagy nyolc méter mély a bejárattól a pince nyílásáig.

– Ez volt a présház – mondta Spitzer. – Ekkora helyiségre volt szükség, hogy elhelyezhessék benne az óriási baksatukat és kádakat.

De nemcsak présház, hanem egyben a lakás előtere is lehetett ez, mert vaskos kőlépcső vezetett fel belőle az emeleti részre, azazhogy vezetett volna, de ott már minden összeomlott. A lépcsőt romhalmaz torlaszolta el.

A pince ajtaja már kirothadt, a boltos űr feketén tátongott előttünk, mélyen a hegy gyomrába nyúlt, a végét nem is láthattuk. Körüljártunk a présházban. Lényegében üres volt. Egy nagy satu faragott talprészét találtuk csak, meg egy halom abroncsot, azután nyeletlen ásót-kapát, egy nehéz szálvasat, amivel a szőlőkaróknak szoktak lyukat fúrni a földbe. A helyiség alja kövezve volt, itt elásni nem tudtuk volna a fegyvereket.

Behatoltunk a pincébe. A lámpa fényénél megfigyelhettük, csak az ajtón belül egy-két méternyire volt téglaboltozat. Azon túl már természetes barlangnak hatott a pince. Mészkőbe vájták, és keményen állt boltozat nélkül is. Az egyik oldalon még ott voltak az ászokfák, de valamennyit kikezdte a pudva, hogy amelyikbe belerúgtunk, szétesett. Hosszú volt a pince, de túl könnyen áttekinthető, ez sem lett volna valami megfelelő rejtekhely a fegyvereknek. Azon kezdtünk tanácskozni, hogy valamiképp fel kellene hatolni az emeletre. Még egyszer a romhalmazzal teli lépcsőhöz mentünk. Teljesen reménytelennek látszott, hogy itt utat vágjunk magunknak.

Csuka Gyuri már azt tanácsolta, hogy mégis valami más helyet keressünk, de ekkor megszólalt Spitzer:

– Várjatok csak! Én a pince végén már régen megfigyeltem valami gyanúsat. Gyertek utánam!

Most kivette Ferkó kezéből a lámpát, és megindult sebe-

sen a pince belsejébe, egy darabon még futott is, és mi követtük.

– Ezt nézzétek meg alaposan – mondta, mikor elértük a pince legmélyét. Ujjával körülívelt egy darabot a kőzetbe faragott falon. – Láttok itt valamit? – Igen, nem volt nehéz felfedezni. Azon a részen néhány jókora kődarabot malterral tapasztottak körül.

– Itt ki kéne bontani – mondta Spitzer.

– Igazad van, ki is bontjuk – lelkesült Csuka Gyuri.

– De hogyan? – aggályoskodtam én.

– Azt bízzátok rám! – Azzal Gyuri már szaladt is visszafelé a hosszú pincében. A lámpa fénye csak egy darabig érte utol. Akkor elveszett a sötétségben. Később azonban láttuk ismét, kezében felvillant egy gyufaszál. Aztán megint sötétség és már nyargalt is vissza a nehéz, rozsdás szálvassal. A másik kezében egy nyeletlen, rozoga lapátot is hozott. A lapátot ledobta a földre, a szálvassal pedig nyomban munkához látott. Kezdte a hegyével leverni a maltert. Berci azonban megragadta a kezét.

– Te! Megállj! Hátha ránk dől a pince, ha ezt kiveszed!

– Ettől az egy darab kőtől?... – nevetett Gyuri, és tovább dolgozott.

Ezt az aggodalmat én is ostobának találtam. De a következő percben meg nekem támadt más félelmes gondolatom. Az elmúlt évben tanulmányi kiránduláson Esztergomban voltunk, és ott a bazilika pincéjének a falában koporsókat rejtettek a kövek. Igaz, hogy azokon felirat volt.

– Halljátok-e? – súgtam elszorult hangon. – Hátha csontváz van mögötte...

– És ha az van? – vont vállat Ferkó. – Talán félsz tőle?

Bizony féltem. Én a csontváztól nagyon féltem, de megemberelteм magam, bár vacogott a fogam.

– Én? Dehogy félek! Csak úgy mondom.

A malter közben mind lehullott a kő kerületéről. Gyuri egy helyen az így támadt résbe belevágta a szálvasat, és

feszíteni kezdte. A kő azonban nem mozdult. Megpróbálta ugyanezt a műveletet a felette levő kisebb kövön.

– Fogjátok meg ti is – mondta, mikor megint megfelelő rést talált a vasnak. Valamennyien rácsimpaszkodtunk a nehéz vasra. – Hóó-rukk! – kiáltott Gyuri. Megnyomtuk, és a kő egyből kifordult, éppen csak el tudtunk ugrani, hogy ne zuhanjon a lábunkra. Mikor a por leülepedett, láttuk, hogy mögötte még egy kő van, Gyurka ezt megkopogtatta a szálvas bunkós végével.

– Üreg van itt – mondta, és ezt hallottuk is jól a kopogásról. Akkor nagy lendületet vett. Nem is kellett volna ekkora csapás, a kő belezuhant a falon túli sötétségbe. Utánabukott Gyurka is derékig, úgy kellett visszarántanunk. Ez az eredmény annyira meglepett bennünket, hogy egy ideig nem jutottunk szóhoz.

– Ugye, mondtam? – szólt végre Marci. – Biztos voltam benne, hogy itt kell valaminek lenni.

– De mi lehet ez? – kérdeztem én ismét félelemmel.

Kicsit vártunk még, hogy nem omlik-e tovább a fal. Aztán Ferkó felemelte a bányászlámpát, és betartotta a nyíláson, mely akkora volt, hogy magunkfajta gyerek hasmánt becsúszhatott rajta.

Ferkó annyira be tudott hajolni, hogy bévül a lámpát lelógathatta. Dereka eltömte a nyílást, és mi sötétben maradtunk.

– Toljatok meg! – kiáltotta.

Mi felemeltük a két lábát, és beljebb csúsztattuk a résen.

– Huu! Itt egy nagy barlang van! – Olyan volt a hangja, mintha dunnák alól kiáltana. – Nyomjatok még beljebb! – Mi megtoltuk, ismét kaptunk fényt a lába mellett. Ferkó keze ekkor már földet ért. Még egy pillanat, és maga után húzta a lábát.

– Mit látsz? – kérdezte Berci türelmetlenül.

– Akkora barlangot, mint az osztályunk.

– Mi van benne?

– Semmi! Azazhogy... nicsak, egy nagy hordó... és...
– És?
– Denevérek a falon.
– Toljatok engem is – mondta Csuka Gyuri, s már bele is hasalt a résbe. Én azonban nemhogy toltam volna, hanem inkább elkaptam a göncét.
– Megállj! Te mennél, azt elhiszem, de ki marad utoljára? És aki utoljára marad, az hogyan mászik be? Aztán mikor kifelé jövünk, hogyan jön ki az utolsó?
Ez valóban fogas kérdés volt, meg kellett érteniük.
– Kiszámoljuk – mondta Spitzer.
– Mit?
– Azt, hogy ki marad utoljára. – Azzal kezdte is a verset:

Incibinci jakabinci kacapanni nyavalinci
cérnám bérnám üti veri szíver jáber nyúzd!

Megjárta, mert őrá magára esett az utolsó szótag. Tehát neki kellett utoljára maradnia. Annyiból viszont jó volt ez így, mert Marci volt köztünk a legvékonyabb, a legkönnyebben átfért a résen. Csuka Gyuri bedobta maga előtt a szálvasat azzal a megjegyzéssel, hogy ha másképp nem, hát annak segítségével majd csak kiszabadulunk, legföljebb még egy követ kibillentünk. Aztán már nyomtuk is befelé. Ferkó húzta. Neki már nem kellett a földre támaszkodnia. Ferkó nyakába kapaszkodott, és úgy ereszkedett le. Ugyanilyen módon bejutott Berci, aztán én. Spitzer Marcival sem volt különösebb baj, csak annyi, hogy ő kicsit többet szánkózott a hasán.
Mikor mind együtt voltunk, Ferkó felemelte a lámpát, és körülnéztünk. Valóság volt, hogy denevérek gubbasztottak a falon, és valóság az is, hogy egy jókora hordó állt az egyik sarokban.
– Ennek a barlangnak valahol kijárata van – mondta Berci.

– Miből gondolod?

– Hát másképp hogy laknának itt a denevérek?

Ez ésszerű megjegyzés volt. Valamennyien a mennyezetet kémleltük, de nem találtunk rajta rést. Igaz, hogy az el lehetett rejtve a kiálló kövek között. Ezzel most nem foglalkoztunk tovább. A hordóhoz mentünk.

– Vigyázzatok – szólt Marci –, lehet, hogy lőporos hordó. Ne menjetek közel a lámpával.

Miért lett volna lőporos hordó éppen itt, az egykori szőlőhegyen? Ebben nem hitt egyikünk sem, de azért óvatosak voltunk. Gyuri megkopogtatta a hordót. Nem olyan a hangja, mintha üres lenne.

– Meg kéne nézni, mi van benne!

Gyurit felsegítettük a hordó tetejére. Két markra fogta

a nagy dugót, de az nem mozdult. Feladtuk neki a szálvasat, azzal kocogtatta meg. A vassal kétszer-háromszor is oldalba kellett bökni a dugót, mire megbillent. Akkor már könnyűszerrel kiemelhette. Ujjait benyújtotta az akonanyíláson.

– Nem érek el semmit – mondta.

– Jó volna most egy bot, amivel belenyúljunk. – De hát nem volt.

– Dobjunk bele egy kavicsot – szólt Spitzer, s nyújtotta is a földről felkapart kis kődarabot. Gyurka beejtette az akonán. Se nem loccsant, se nem koppant a hordó fenekén. Valami puha testre eshetett.

– Mégiscsak lőpor van benne – erősítette Marci. Most már nem mondtunk neki ellent. A különös az volt, hogy éppen úgy feküdt ott a tölgyfából készült és mégis korhadó ászokfákon, mint akármelyik közönséges boroshordó. Akonája volt felül, és csapdugója alul. Mindegy, ezen nem spekulálhattunk tovább. Helyet kellett keresnünk a fegyvereknek.

– Gyere le onnan, Gyurka! – mondtam. – Az idő sürget.

– De honnan jöhettek ide ezek a denevérek? – elmélkedett tovább Gyurka a hordó tetején.

– Hagyd most a denevéreket! – kiáltott rá Ferkó, de Gyurka nemhogy lejött volna, hanem inkább felállt a hordón. Két szárnyánál fogva kézbe vett egyet a falon lapuló denevérek közül, és átdobta a fejünk felett. Ijedten húztuk be a nyakunkat. A denevér vinnyogott. Egyet-kettőt körözött a barlangban, aztán hirtelen lecsapott a túlsó sarokban. Ott el is tűnt a homályban. Odasiettünk a lámpával. A legnagyobb meglepetésünkre egyméternyi széles kerek lyukat találtunk ott, mely egyenesen lefelé vezetett, mint egy kis kút. Belevilágítottunk a lámpával, de hiába, a fenekét nem láttuk, a lámpafény sötétségbe veszett. Körülálltuk a lyukat, és megint csak azt találtuk ki, hogy követ

dobunk bele. Így is tettünk... A kő verődött a lyuk oldalán, aztán – hallottuk jól – koppant a fenekén.

– Ide tesszük a fegyvereket – szólt határozottan Spitzer Marci. Az ötletet jónak találtuk, csak Bercinek volt megint ellenvetése:

– Hiszen azt sem tudjuk, milyen mély ez a kút vagy micsoda.

– Azt ki lehet számítani – vélte Csuka Gyuri. – Megfigyeljük, hány másodperc alatt ér feneket a kő.

– És éppen te tudod abból kiszámítani!

– Ha nem én, hát kiszámítja Spitzer, ha Spitzer sem, akkor Mátis Zoli. Esetleg az apja is segít neki, csak nem mondjuk meg, miről van szó.

Így már hihetőbb volt. Gyuri elővette Mátis óráját, a lámpa közelében a lyuk fölé tartotta, Berci pedig tartotta a követ.

– Majd ha azt mondom: rajt! – szólt Marci, és már számolni is kezdett: – Egy... kettő... három... rajt!

És a rajtra elereszteti az órát, a kő pedig Berci markában maradt. Mátis Zoli óráját! Rémülten ugrottunk föl.

– Mit csináltál, te szerencsétlen?!

Gyurka kemény gyerek volt, de most elhúzta a száját, és azt hittük, a következő pillanatban bőgni kezd. Odáig azért nem jutott, megemberelte magát.

– Mit tegyünk? – szólt reszkető hangon.

Mindent megpróbáltunk. Levetettük a nadrágtartóinkat, összekötöttük, annak a végére horgot szereltünk, horog mindig akadt Gyurka zsebében. De hiába volt minden. A zsebóra nem hal, nem kap sem kukoricaszemre, semmilyen csalétekre. Valamennyien megpróbáltuk a horgászást. Hiába, nem sikerült. A vége az lett, hogy Spitzer hózentrógerje is odasírt. De hát ez nem volt olyan nagy baj. Egy nadrágtartóért mégsem vonják az embert úgy felelősségre, mint egy dupla fedelű ezüstóráért. Mert Zoli órája ilyen volt. A keresztapjától kapta még annak idején, mikor szü-

letett, de azzal a feltétellel, hogy csak tizenkét éves korában kezdheti hordani. Szegény alig néhány hónapig hordhatta.

Abból a hózentróger-históriából mégis lett annyi hasznunk, hogy megtudtuk, milyen mély a szárazkút, ahogy Csuka Gyuri nevezte. Ez a mélység nem is volt olyan nagy, amekkorára számítottunk, ugyanis három nadrágtartó meg egy nadrágszíj leért a fenekére. (Csuka Gyurinak nem volt sem hózentrógerje, sem nadrágszíja. Azért is igazgatta felelés közben mindig a nadrágját. Igaz, hogy Marci meg mindig a kabátját húzogatta, ha nem ment a felelés, pedig a kabát nem szokott leesni az emberről.)

Nem időzhettünk tovább. Az órát ott kellett hagynunk, és szembenéznünk Mátissal, aki a Római-park sarkán már bizonyára türelmetlenül várt bennünket. Hogy hány óra van, azt most már nem tudhattuk, de hogy sietnünk kell, azt éreztük. Sebtében visszagyömöszöltük egymást a lyukon, aztán közös erővel visszaillesztettük a köveket.

Mielőtt ismét kinyitottuk volna a vaskaput, nekiláttunk, hogy letisztítsuk ruhánkat, cipőnket, amennyire lehetett. A nyomokat el kellett tüntetni magunkról. Amint ezzel foglalatoskodtunk, egyszer csak kopogást hallottunk kintről. Ijedtünkben mozdulatlanná váltunk, a lélegzetvételünket is hallani lehetett a nagy csendben. A kopogás még néhányszor megismétlődött, de egyre halkabban, bátortalanabbul, amiből arra következtethettünk, hogy nem ellenség lehet, aki kívül van. Mégsem mertük a kulcsot a zárba tolni, csak vártunk. Akkor végre rekedt és hamis hangon felhangzott kívülről:

Híres Komárom be van véve . . .

Szegény Mátis Zoli nem tudott fütyülni. Csak néha, nagy nehezen úgy, hogy a nyelvét kidugta és összegömbölyítet-

te, de ha izgalomban volt, akkor ez sem sikerült neki. Nem tehetett mást kínjában: énekelt.

Mindjárt megtudtuk, hogy jócskán megkéstünk a horgászat miatt, és szegény Zoli nem mert hazamenni az órája nélkül. Becsesztettük, és elmeséltünk neki részletesen mindent, ami velünk történt. Utoljára hagytuk, amit a legnehezebb volt elárulni. Azt, hogy az órája a szárazkútba esett.

Amikor Zoli ezt meghallotta, olyan keserves sírásba kezdett, hogy hangzott tőle az üres présház. A pince öblösen visszhangozta a zokogást... Körülálltuk és vigasztaltuk, de igazában nem tudtunk semmi okosat mondani neki: üres szavakat hajtogattunk. Csak Opál Berci nem szólt egy szót sem, hanem félrevonult, leült a romhalmazba vezető lépcső alsó fokára, tenyerébe hajtotta a fejét, úgy gondolkodott. Mikor már mi kifogytunk a szavakból, felállt, határozott léptekkel odajött.

– Megvan – mondta –, megvan a módja, hogyan vesszük ki az órát. Emlékezhettek rá, hogy a nagy mágnespatkóval Sekk Benedek tanár úr felemelte az óráját. Ezt a patkót meg kell szerezni a fizikaszertárból. Ha törik, ha szakad, holnap meg kell szerezni. Ma pedig, ha észreveszik, hogy Zolinak nincs meg az órája, mondja...

– Na, mit mondjon? Hazudjon valamit?

– Nem kell mindjárt úgy kezdeni, hogy hazudjon! Valahogy ki kell vágnia magát a bajból. Ezt valamennyiünk miatt meg kell tennie. Ezt meg kell tennie még... – gondolkodott, hogy kimondja-e, végre kibökte – még Boda János bácsi végett is, mert elsősorban miatta fontos, hogy a fegyvereket jól elrejtsük. A bajt mi követtük el, nekünk kell helyrehoznunk...

– Szóval?

– Szóval mondja azt, hogy fizikaórán kísérleteztünk vele, és kisült, hogy késik, aztán a Juranek bácsi vállalta, hogy megigazítja.

Ez eléggé elfogadható volt, mert Juranek bácsi, az iskolaszolga valóban foglalkozott órajavítással, ez amolyan mellékkeresete volt.

– Az osztály fizeti a javítást, ezt is mondhatja – tette hozzá Spitzer.

Láttuk, hogy ez sem nyugtatta meg teljesen Mátis Zolit, de hát valamilyen szalmaszálba csak kapaszkodni kellett.

Letörten hagytuk el a pinceházat. Igaz ugyan, hogy a titkos hely keresése sikerrel járt, de ez az óraügy alaposan megkeserítette sikerünket.

A CSENDŐR

A barlang felfedezése annyira felizgatott bennünket, hogy őszintén szólva szívesen vártunk volna a fegyverek átszállításával. Jó lett volna a rendkívüli élményeket egymás között alaposan átbeszélni, megemészteni.

Csuka Gyuri egy reggel azzal jött az iskolába, hogy a bátyjánál házkutatás volt, és nem is csak nála, hanem több bányász lakásán. Méghozzá éppen fegyvereket kerestek. Gyurka mindjárt hozzátette, hogy egyik helyen sem volt galambház, így nem lehet megállapítani, a galambházakat átkutatják-e.

Ha kutatják, ha nem, mi nem várhattunk tovább. Nem, még akkor sem, ha az estéli kimaradásunkért valamenynyiünket kinadrágolnak. Úgy határoztunk, hogy a puskákat galambházastul együtt visszük át a pinceházba.

Ehhez ki kellett várni a szombat estét. Azt ugyanis tudtuk, hogy Boda néni szombat délután elmegy hazulról, és nem tér vissza, amíg mi ott vagyunk. Azt is megtudtuk, hogy szombaton mindig sokat süt-főz, és nagy, letakart kosárral indul útnak. Sejtettük, hogy ezek az útjai összefüggésben vannak Boda János bácsi eltűnésével, de nem szóltunk róla Ferkónak egyszer sem, nem is kérdezősködtünk.

Sőt már az is előfordult, hogy Ferkót nem találtuk otthon, s hiába vártunk rá estélig.

– Biztosan ételt vagy tiszta ruhát visz az apjának – mondta Mátis –, de nekünk nem szabad tudnunk, hova megy. Nem szabad kérdeznünk.

Egyszóval megvártuk a szombat estét, amikor Boda néni nem volt otthon, és annyira besötétedett, hogy az öreg honvéd nem láthatott ki a konyha ablakán. Hallani úgyis igen nagyothallott. Talán azt sem vette volna észre, ha a galambház egyből lezuhan a dúcokról.

Egyikünk sem tudott megfelelő ürügyet találni a kései elmaradásra, de mindegy, várni most már nem lehetett, kockáztatni kellett mindent. Szombat délután teljes számban megjelentünk Bodáéknál. Besötétedésig az időt tanulással töltöttük. Aznap számtanból iskolai dolgozatírás volt. A példákat Mátis lemásolta, és feladtuk Ferkónak, aki előttünk oldotta meg. Ebből tudtuk meg, hogy valamennyien hibát követtünk el, kivéve éppen Csuka Gyurit, aki nem akarta szó szerint leírni Marciéról, készakarva hibát ejtett benne, és éppen így sikerült jóra. Sekk Benedek tanár úr csodálkozhat majd, hogy milyen ihlet szállta meg Gyurkát. Úgyis mindig a számok csodavilágáról beszél, hát most itt van neki a csoda.

Nem volt egyszerű dolog leszerelni a galambházat. Igénybe kellett venni a tyúkok létráját is. Berci minden ötletességére, Csuka Gyuri minden erejére szükség volt, de még Mátis óvatosságára is, hogy ne törjön darabokra az öreg alkotmány. Végül is lent volt a földön... Akkor körülfogtuk, mint egy koporsót, vállunkra vettük, és megindult a menet.

Leghelyesebbnek találtuk, ha a kertek alatt, a legrövidebb úton lesurranunk a vasúti sínekig, és ott a bevágásban közelítjük meg a pinceházat. Simán el is jutottunk a vasútig. Leereszkedtünk a parton, és a töltés mellett vezető árokban haladtunk terhünkkel. A galambház kijáratait

már előzőleg lezártuk egy deszkával úgy, hogy benne maradtak a galambok is, mert hiszen nem hagyhattuk őket hontalanságban. Ezek a galambok most türelmetlenkedtek, topogtak, szárnyukkal csapkodtak a börtönükben. Csuka Gyuri elkezdett turbékolni nekik, hogy csituljanak, és azt hiszem, ebből származott a baj. Egyszer csak nehéz és szapora lépteket hallottunk a hátunk mögött. Később villanylámpával ránk világítottak, és kemény hangot hallottunk:

– Állj!

Megálltunk.

– Tegyétek le azt a ládát!

Letettük, és rémülten várakoztunk.

Csak mikor a villanylámpa elaludt, akkor láttuk a gyér világosságnál, hogy egy csendőr áll mellettünk meg egy úgynevezett nemzetőr, akik nemzetiszínű karszalaggal szoktak járkálni ebben az időben a vasutak és hidak körül, állítólag azért, hogy fel ne robbantsák azokat.

– Mit visztek ebben a ládában?

A csendőr lehajolt, és éppen azt a deszkát kezdte mozgatni, amelyikkel a kijáratot elzártuk.

– Jaj! – kiáltott Mátis. – Ne tessék bántani, kiröpülnek a galambok!

Csodálkoztunk, hogy éppen Mátisnak jött meg először a hangja, pedig megérthettük volna, hogy a bírósági elnök házában a csendőr nem olyan félelmetes tekintélyű ember, mint másutt. Hiszen egy ízben Zoli azzal dicsekedett, hogy az apja egy csendőrt küldött el a trafikba cigarettáért.

Ez a csendőr azonban nem tudta, kivel áll szemben. Még csak az kellett volna szegény Zolinak, hogy megtudja, és beköpje ezt az egészet az apjának.

– Hol loptátok?! – kiáltott ránk keményen a csendőr, a nemzetőr pedig, mint a visszhang, ismételte:

– Hol loptátok?

Most Marci szólalt meg:

– Nem loptuk sehol, kérem szépen, ez a miénk... és...

– Mi az, hogy és?... Ha a tiétek, akkor mit bujkáltok itt vele a sötétben?

Végül megint csak Opál Berci vágott ki bennünket. Vagy legalábbis megpróbálta.

– Ezt, kérem, itt vette a hegyen az én nagybátyám, és most visszük haza.

– Ki a te nagybátyád?

– Az... az, kérem szépen, Opál Dénes, tetszik tudni, a Római-park gondnoka, hiszen őt mindenki ismeri a városban. – És most már folyt belőle a szó: – A nagybácsim felfedezte, hogy ezek valódi tibeti bukfencgalambok. Azonnal megvette az összeset ketrecestül. És ha most mi ebből egyet is kiengednénk, olyan mérges lenne, hogy nem is mernék a szeme elé kerülni. Mert tetszik tudni, ő nagyon türelmes ember, de mióta az az aranylemez van a homlokán, ha egyszer kihozzák a sodrából, akkor ne adja isten!... Akkor mindenre képes.

Erre a ravasz Spitzernek is kinyílt a szája. Berci segítségére sietett.

– Különben már a gróf úr is tud róla, hogy a Dénes bácsi ezeket a galambokat el akarja szaporítani a Római-parkban, mert ez olyan ritkaság, hogy alig van belőle néhány egész Európában, Amerikában meg egyáltalán nincs.

Én csak tátottam a számat, hogy mit kelepelnek ezek itt össze ijedtükben. Máig sem tudom, hogy Tibetben egyáltalán vannak-e galambok, vagy csak azért jutott eszébe Bercinek, mert a múlt órán éppen Tibetről tanultunk Ázsia földrajzában. Mindenesetre hatásos volt az is, hogy tibeti galambokat viszünk, meg nyilván az is, hogy Marci egyenesen a grófra hivatkozott. Ahogy a homályban kivettem, a csendőr a bajuszát kezdte húzogatni. Egy darabig spekulált, aztán így szólt:

– Na, akkor hozzátok ezt a kalodát ide az őrházhoz. Ott

majd letétbe helyezzük, és én utánaérdeklődöm a dolognak. De ha hazudtok, akkor lesz nemulass!

Elöl a csendőr, hátul a nemzetőr, mindegyik puskával a vállán, középütt pedig mi a galambházzal. Így vonultunk a vasúti bakterház felé. Ők kevélyen viselték a fegyverüket. A mi három puskánk egyszerre a legsúlyosabb teher lett, amit valaha kézben tartottam.

A vasutas éppen kint állt piros-zöld lámpájával az őrház előtt. A csendőr beszélt vele, aztán bevitették mivelünk a galambházat a raktárba, amely nem volt nagyobb egy rendes kamránál. Néhány rozsdás síndarab, talpszeg, jelzőlámpa volt benne s egy halom óriási sütőlapáthoz hasonló, régimódi jelzőkorong. Elhelyeztük a galambházat, majd kitessékeltek bennünket, s a bakter bezárta az ajtót.

– A gyerekek addig itt maradnak – mondta a csendőr a nemzetőrnek, azzal megindult a vasút mentén, nyilvánvalóan azért, hogy Berci nagybátyját felkeresse.

A nemzetőr és a bakter társalogni kezdtek arról, hogy a pénz egyre romlik, és napról napra drágább lesz minden. Ebben az időben állandóan erről beszéltek a felnőttek. A vonaton, a piacon, a templom előtt, mindenütt a drágaság miatt siránkoztak. És most még ezek is a tojás árát meg a zsírt, lisztet emlegették, mintha mi sem történt volna. Mi meg úgy szorongtunk ott, mint akikre már az akasztófa veti árnyékát... Hát jó, az lehet, hogy nem akasztanak fel bennünket, de hogy valamennyiünket kiszórnak a gimnáziumból, ha a puskák előjönnek a galambházból, az biztos. Még talán Mátis Zolit, a bírósági elnök fiát is. Ettől meg az apja elvesztheti az állását. Esetleg feldúlják az egész Francia-hegyet, mert fegyveres összeesküvést szimatolnak. Egyszóval felfordulhat az egész világ, ezek meg itt a tojás árát emlegetik.

Annyira belemerültek a társalgásba, hogy le is ültek az őrház előtt álló kis padra. Mirólunk mintha meg is feled-

keztek volna. Sokáig nem mertünk egy szót sem szólni, végül is Spitzer szólt elsőnek reszketeg hangon:

– Hány óra van?

Mátis előhúzta zsebóráját.

– Kilenc – mondta halkan, az órát a pályaőr lámpája felé fordítva. Ha most rögtön mehettünk volna haza, akkor is későn lett volna . . .

Igaz is ám, az óra! Majd elfelejtettem, hogy végül is si-

került kiemelni a mágnessel, de nem ám azzal, ami a fizikai szertárban volt, rájöttünk, hogy az túl veszélyes vállalkozás volna. Ellenben volt Spitzerék ócskavastelepén egy kiszolgált motor, amely valaha cséplőgépet hajtott. Ezeken a régi típusú motorokon mindegyiken volt egy-egy jókora mágnespatkó. Ezt a patkót Berci leszerelte a Spitzer bácsi engedelmével, persze azzal az ürüggyel, hogy fizikai kísérlethez kell.

Spitzer Marci és Csuka Gyuri egy egész délutánra bezárkóztak a pinceházba, és a patkó meg egy zsinór segítségével végül is sikerült kihalászniuk az órát. Valahogy olyan szerencsésen esett, hogy semmi baja nem lett, felhúzták, és járt. De most csak arra volt jó, hogy tudjuk, milyen nagy bajban vagyunk.

A nemzetőr és a bakter egyre mélyebben elmerültek panaszos beszélgetésükben. Akár valamennyien megszökhettünk volna. De ezt nem tehettük. A puskákat nem hagyhattuk ott.

Egyet mégis tehettünk. Ez egyszerre jutott az eszébe Ferkónak és Marcinak, mert egyszerre szólaltak meg:

– Elébe kell vágni a csendőrnek!

– Értesíteni kell a nagybátyádat, Berci...

– De hisz már késő...

– Dehogy késő! Mire az körülbattyogja a Római-parkot, akkorra mi toronyiránt rég ott leszünk.

– Gyere, Berci, fussunk mi ketten – mondtam.

– Észreveszik...

– Nem is tudják, hányan vagyunk. És ha észreveszik, akkor sem tehetünk mást.

Nem tölthettük az időt spekulálással. Berci és én hátrahúzódtunk, óvatosan, lábujjhegyen, hogy ne csikorogjon alattunk a kavics. De csak az kellett, hogy elérjük a füves árokpartot. Az árkot átugrottuk, aztán ahogy bírtunk, vágtattunk a Római-park kőfaláig. Berci feltolt engem, én felhúztam őt, nem tartott tíz másodpercig, míg bejutottunk a

parkba. Akkor aztán futás tovább, a sötét bozótban, a tisztáson, a kis tavak mellett, a patak mentén. Egyenest a múzeumba.

Mert volt a parkban egy múzeum is, amit Opál Dénes szervezett egy régi lóistállóból. A csendőrnek előbb be kellett kéredzkednie a portán, aztán elballagni a rózsaszínű házhoz, de mi tudtuk, hogy ilyenkor a múzeumban találjuk meg Dénes bácsit. Azonkívül a csendőr nem is futott, így hát előnyre tettünk szert, ha jóval később indultunk is.

A múzeumon még a régi istállóajtó volt. Mindkét szárnyára jókora lófejet faragtak, de ezt mi nem láttuk most a sötétben, csak ahogy a kilincset kerestem, a kezem a ló szájához ért, és önkéntelenül elkaptam. Végül Berci tárta fel az ajtót. Itt is legnagyobbrészt római síremlékek, oszlopok és szobortöredékek voltak. A nagy helyiségnek csak a legbelső végén égett egy lámpa Opál Dénes íróasztalán. A vén kövek és furcsa figurák félelmes árnyékot vetettek a mennyezetre. Arrább török kori fegyverek is voltak, egy vasvázra aggatott páncéling, -nadrág és -sisak. Egy polcon koponyák, melyek azért lettek múzeumi tárgyak, mert különféle fegyverek és golyók nyomát találta rajtuk. Egy egész csontváz is állt Dénes bácsi asztala mellett. És nem félt ezen a helyen, sőt itt érezte jól magát.

– Ki az? – kiáltott a visszhangos teremben, mikor beléptünk.

– Mi vagyunk! – felelt Berci.

– Ebből nem sokat tudok! – szólt az aranyhomlokú nagybácsi.

– Én és Simeon Tamás.

– Mi baj van? – kérdezte most már halkabban, mert hallhatta a lépteinkből, hogy közeledünk... Így kérdezte: „Mi baj van?" – mintha bizony sejtette volna, hogy valóban bajban vagyunk. Lehet az is, hogy láthatta ezt az arcunkról, mert ekkor már erős fény esett ránk, felénk fordította az asztali lámpát. Ettől én kezdtem kicsit rosszul

érezni magam, ha nem is annyira, mint mikor a csendőr kattantotta ránk a zseblámpáját.

Nem volt idő a tétovázásra; Berci tüstént belekezdett a mondókájába:

– Dénes bácsi, kérem, nagyon szépen kérem, ha ide talál jönni egy csendőr, és azt kérdi, meg tetszett-e venni egy ketrecre való tibeti bukfencgalambot, tessék azt mondani, hogy igenis, meg tetszett venni. És ha azt kérdi, hogy minket bízott-e meg az ideszállításával, arra is tessék azt mondani, hogy igen.

Opál Dénes felállt, és végignézett rajtunk.

– Megkergültetek?

– Nem – siettem most én Berci segítségére –, nem kergültünk meg, majd később mindent megmagyarázunk, de most nincs idő, ha idejön a csendőr, okvetlen tessék ezt mondani neki!

Az aranyhomlokú nagybácsi közelebb lépett hozzánk, kezét a fejünkre tette, és egész nyugodt hangon szólt:

– Egyelőre nincs itt semmiféle csendőr. Beszéljetek nyugodtan, tudni akarom, miről van szó. Nem vállalhatok orgazdaságot.

– Ott van a galambház a vasúti bakter raktárában, és nem szabad, hogy felnyissák, mert akkor nekünk végünk!

– Loptátok?

– Dehogy loptuk, ne tessék rólunk ilyet gondolni!

– Hát akkor miért féltek?

– Mert... mert kirepülnek a galambok – rebegte Berci.

– Attól még nem lesz vége senkinek, ha kirepülnek a galambok. Szóval... loptátok?...

– Dehogy loptuk, Tessék bízni bennünk – könyörögtem majdnem sírva.

– Honnan hoztátok, és hova mentetek vele sötét este?

Nem számítottunk ennyi kérdésre. Valóban azt kellett gondolnom, hogy az aranylemez akadályozza Berci nagy-

bátyját a gyors felfogásban. Hát nem érti, hogy nagy veszélyben vagyunk, és segíteni kell rajtunk?

– Boda Feriéktől hoztuk – felelt most ismét Berci kétségbeesve –, és visszük elrejteni.

– A galambokat? . . . – Dénes bácsi vállat vont. – Hát ehhez nekem nincs semmi közöm. Különösen, ha nem vagytok őszinték hozzám.

Lépteket hallottunk kívülről, nehéz lépteket, ezek csakis a csendőr léptei lehettek.

Berci majd az eszét vesztette.

– Igen, a galambokat – szólt zokogva, összetette a kezét, mintha imádkozna. – A galambokat és a puskákat.

– A puskákat?

Opál Dénes hátralépett, megkapaszkodott az asztalban.

– Bodáéktól a puskákat? . . .

Az ajtón erőteljes kopogás hallatszott.

– Tűnjetek el gyorsan! – Fojtott, de kemény hangon parancsolt ránk, és mi egy pillanat alatt beugrottunk a sírkövek közé. Elhasaltunk egy árnyékos helyen. – Tessék! – kiáltott most Opál Dénes, és az ajtó kitárult, belépett a csendőr, és döngő léptekkel sietett végig a rideg termen.

Mi lesz ebből? Éreztem, hogy Berci reszket mellettem. Magam is tele voltam félelemmel, de valami mégis arra ösztökélt, hogy kilessek a sírkövek mögül, lássam a két ember találkozását. Különös dolgot tapasztaltam. Dénes bácsi nemhogy tisztelettel elébe sietett volna a csendőrnek, hanem inkább visszaült az asztalhoz, mikor annak még a kilincsen volt a keze. Rá sem tekintett a közeledő csendőrre. A csendőr léptei pedig, ahogy haladt a sírkövek, régi fegyverek, koponyák és a páncélöltözetek között, egyre tétovábbak lettek. Mikor az íróasztalhoz ért, levette kakastollas kalapját, és azt a nadrágja szárához szorítva, vigyázzba állt. Szóval egyáltalán nem volt olyan nagy legény, mint mikor velünk beszélt. El is határoztam mind-

járt, hogy ha nagy leszek, az ilyen csendőrfélékkel én is mindig ülve, íróasztal mellől beszélek.

Mindjárt úgy kezdte, hogy „kérem szépen". Aztán akadozva előadta, hogy találkozott velünk, hogyan kísértek a bakterházig. Túlságosan is részletesen mesélt, mintha felettesének számolna be. Talán ezt is az íróasztal tette. Mikor odáig jutott, hogy a galambházat elhelyeztük a raktárban, Dénes bácsi hirtelen közbevágott:

– Remélem, biztonságban vannak ott, és nem repülhet el egy sem!

– Hogyne, kérem – felelt a csendőr –, gondoskodtam róla, hogy a ketrec jól be legyen zárva. És a raktárt sem nyithatják fel, amíg vissza nem megyek.

– Csak azért – szólt most lejjebb eresztett hangon Berci nagybátyja –, mert ha elvesznének, nem tudnék többé ilyen példányokat találni, és már ígéretet tettem a gróf úrnak.

– Dehogy vesznek el, kérem – sietett megnyugtatni a csendőr –, csak... hát... ne tessék haragudni, mégis este volt, és nekem az a kötelességem...

– Természetesen magának az a kötelessége, hogy őrködjék a közrend felett. Az viszont csak természetes, hogy nappal nem lehet befogni a galambokat, nem libák azok, sem nem tyúkok.

A csendőr végül nagy bocsánatkérések között távozott. Mikor becsapódott utána az ajtó, Dénes bácsi ránk kiáltott:

– Gyertek elő, gazemberek!

Kisündörögtünk az ezeréves kövek közül.

– Miféle fegyverek azok? Hogy kerültek oda?...

– Holnap mindent megmagyarázok, Dénes bácsi – tördelte összekulcsolt kezét Berci. – Holnap mindent megmagyarázunk, csak most engedjen el bennünket. Nincs egyetlen percünk sem – tette hozzá, azzal futni kezdett, én meg utána.

Mikor megint kint loholtunk a parkban, lélekszakadva kérdeztem:

– Mi lesz veled, Berci, ha hazajössz? Ezért nagyon kikapsz.

– Mindegy, nem tehettünk mást – felelte Berci zihálva. – Ha még maradunk egy pillanatig, megparancsolja, hogy hozzuk ide a galambházat, és az nagy baj lenne ...

Én már nem is bántam volna, ha ide hozzuk, és vége szakad a kálváriának azzal a félelmes teherrel.

– Miért lenne nagy baj?

– Mert mi elrejthetjük a fegyvereket. Minket legfeljebb kidobnak az iskolából, de ha egy felnőtt rejti, abból börtön lehet, még talán akasztás is. Statárium van, te értetlen!

Valóban, most eszembe jutott, hogy a város tele van kiáltó piros betűs plakátokkal: *Statárium!* Ilyenféle plakátot sokat láttam én az elmúlt években, és eddig nem sokat adtam rájuk. Most sem voltam tisztában a szó értelmével, csak annyit tudtam, hogy riadalommal ejtik ki a felnőttek ... Nem volt idő rá, hogy kérdezősködjem róla. Szaladnunk kellett, s mi szaladtunk is, ahogy bírtunk.

Csak a vasúti töltés közelében lassítottuk le lépteinket, s megint lábujjhegyen tapogatva haladtunk a kavicson. Barátaink ott gubbasztottak az őrház sarkánál, ugyanúgy, ahogy otthagytuk őket. A nemzetőr és a bakter még mindig a drágaságról beszélt, és úgy látszik, a mostani árakat összehasonlították a békebeliekkel, mert amikor megérkeztünk, egymást túlkiabálva éppen azon vitatkoztak, hogy Ferenc Jóska korában mennyi búza árából lehetett egy pár kemény szárú csizmát vásárolni. Nyilvánvaló volt, hogy észre sem vették iménti távozásunkat, azt sem, hogy visszaérkeztünk.

Megnyugtattuk a fiúkat, hogy Dénes bácsival mindent elintéztünk. Kedvünk támadt még gúnyolódni a csendőrön, hogy mennyire meghunyászkodott az íróasztal előtt. Ar-

ról nem szóltunk, hogy számunkra hátravan még a feketeleves.

Ki időt nyer, életet nyer – szokta mondani Kapusa tanár úr. Legtöbbször latinul mondta: Habet tempus, habet vitam... De nyomban le is fordította mindig, a gyengébbek kedvéért. Ezt a közmondást Berci is megismételte most, de csak magyarul, mert latinul nem jutott eszébe.

Még jó sokáig kellett várnunk a csendőrre. Végre hallottuk, amint csikorog a kavics a bakancsa alatt. Cigarettázva jött, és csak félvállról vetette oda:

– Na, vigyétek innen azt a marhaságot!

A szemtelen Marci még képes volt odamondani neki, hogy az nem marhaság, hanem valódi tibeti bukfencgalambok. Csuka Gyuri pedig örömében úgy átesett a ló másik oldalára, hogy már fújta föl a képét, és ha jól oldalba nem bököm, kitör belőle a röhögés.

Néhány perc múlva megint vonultunk a galambházzal. Mind a hatan belekapaszkodtunk, pedig ha jól megfogjuk, ketten is el tudtuk volna vinni. Most a Római-park felé kellett elindulnunk a csendőr miatt, és nagy kerülővel juthattunk csak el a pinceházig. Szerencsére a romos épület kapuja előtt akácbozót nőtt fel, s az akác levele még nem hullott le. Ott nem kellett tartanunk attól, hogy a csendőr észrevesz bennünket, ha most meg arra talál kódorogni. Kinyitottuk az ajtót, s a bányászlámpát csak ott bent, a zárt ajtó mögött gyújtottuk meg.

A galambház nem fért be a szűk nyíláson. Úgy határoztunk hát, hogy Csuka Gyuri és én előre bemegyünk, a többiek pedig felfeszítik a kóter hátsó részére szegezett deszkát, és beadogatják a papírba csomagolt fegyvereket. Így is történt. Kifordítottuk a nyílást elzáró követ, mi ketten bemásztunk, bevittük magunkkal a lámpát is. Kis várakozás után nyújtották is befelé a puskákat. Jól tettük, hogy papirosba csavargattuk, mert a galambok alaposan összepiszkolták, csak óvatosan lehetett hozzányúlni, különösen

az elsőhöz, amelyik legfelül volt. De hát ilyen kicsiséggel most nem sokat törődtünk.

A puskák után bemászott Ferkó is. Spitzer, Mátis és Opál Berci kívül maradtak. Mi hárman hozzáláttunk, hogy kicsit letisztítsuk a puskák papírburkolatát, aztán a magunkkal hozott erős spárgával összekötözzük mind a hármat. Gyurka kijelentette, hogy ha egyszer időnk és alkalmunk lesz, kicsomagoljuk, újra átolajozzuk és tiszta papírba csomagoljuk a fegyvereket. Nekem egyelőre elég volt ez a mai este. Nem is akartam gondolkodni róla, hogy rövidesen megint ezekkel a holmikkal vesződünk.

Mikor a kötözéssel készen voltunk, odahúzódtunk a szárazkúthoz, amelyet már mind így emlegettünk. Ott még egy vastag madzagot erősítettünk a köteghez, és annál fogva leeresztettük a lyukba. A kötegen több helyen akasztót hagytunk, hogy ha egyszer mégis ki akarnánk húzni a puskákat, akkor valami vasmacskafélével könnyűszerrel el tudjuk csípni ezeket a füleket.

Csuka Gyuri azt kezdte magyarázni, hogy a szárazkútnak a fenekén oldalirányban még valamilyen elágazásnak kell lenni. Sőt égre-földre esküdözött is, hogy ez így van, ő pontosan kitapintotta, mikor a mágnessel az óra után halásztak benne.

... Persze vannak még itt titkok – gondoltam –, amiket fel kell deríteni, de most csak minél előbb jussunk haza innen ... Ott van a lőporral vagy mivel telt hordó is.

Éppen odasandítottam a hordóra, amikor hirtelen szárnyak suhogását hallottam. Megrázkódtam, mert azt hittem, hogy egy sereg denevér. De nem. Kívülről hallottam Mátis ijedt kiáltását:

– Jaj, elrepültek a galambok!

Igen, én nem tudom, mit csináltak azok ott kint, de a galambok valóban kireppentek a házukból, és talán azért, mert észrevették a lyukon át kivetődő fényt, azt gondolták, errefelé van a menekülés útja, besorakoztak ebbe a bar-

langrészbe. Közvetlenül a fülem mellett húztak el. Mikor azonban látták, hogy még szűkebb, zárt helyre kerültek, kétségbeesetten repdestek.

Most mit tegyünk? Kergessük őket? Ha valamiképp össze is tudnánk fogdosni a galambokat, az sok időbe tellene. Nem volt más választásunk, mint amit Ferkó ajánlott, hogy hagyjuk itt őket, és mielőtt éhen pusztulnának, eljövünk értük. Mindenesetre kifordítottuk a zsebeinket, hogy ami morzsa akad benne, az hulljon ki, bár reménytelen volt, hogy erre ráakadjanak a sötétségben. Magunkat mégis megnyugtattuk vele egy kicsit.

Kibújtunk a lyukon, visszahelyeztük a követ. A belső, kisebb térségben mégiscsak könnyebben összefogdossuk majd őket.

Kint némi tanácskozás után abban állapodtunk meg, hogy Gyurka és Ferkó hazaviszik a galambházat, lefektetik a dúcok tövébe, mintha lefújta volna a szél. S hogy mi történt a galambokkal? Hát a galambok elszállhattak ijedtükben... Ha minden jól megy, még visszatalálhatnak. Csak ahhoz az kell, hogy kisegítsük őket a barlangból.

ÚJ SZÖVETSÉGESÜNK

Másnap vasárnap volt, és mi nem beszéltünk meg sehol találkozót. Az ördög tudja, hogyan történt, egyszer csak, úgy délelőtt tizenegy tájban azon vettük észre magunkat, hogy valamennyien ott guggolunk a Csontos-ér partján, és lessük, hogy akad-e valami zsákmány Csuka Gyuri horgára. Úgy lehetett, hogy valamennyiünket kora délelőtt elküldtek templomba, mi nagy figyelemmel végighallgattuk a prédikációt, ki-ki vallása szerint, utána pedig úgy el találtunk elmélkedni a hallottak felett, annyira magunkba szálltunk, hogy nem vettük észre, merre visz bennünket a lábunk. És pont ide hozott, a káposztáskertek között futó

patak partjára, ahol Csuka Gyuri vasárnap délelőttönként pecázni szokott. Lehet, hogy így volt, lehetett másképp is, elég az hozzá, hogy itt voltunk. Persze Gyuri szívesebben horgászott volna a nagy tóban, csakhogy az szigorúan tilos volt, és éppen az kellett volna még, hogy őt, az uradalmi halász fiát kapják rajta ilyen mesterségen.

Ennek a pataknak igen nagy medre volt, de csak a fenekén folydogalt térdig érő víz. Kivéve amikor a halászok leengedték a tó vizét. Akkor hömpölygött, zúgott benne az ár. Így zuhoghatott akkor is, amikor a török harcok idején, egy-egy ostrom után ide eresztették a várat körülvevő árok vizét. Lehet, hogy akkor véres víz hömpölygött a Csontos-érben. Talán éppen ebből az időből származott a neve, de lehet, hogy a medrében szétszórtan található, konyháról kikerült csontok miatt nevezték így. Mert a belehajított ringyet-rongyot, rossz fazekat továbbsodorta a víz, de a csontok ott hevertek mindenfelé.

Szóval itt szokott pecázni Gyurka. Őszintén szólva nem valami nagy eredménnyel, de annál nagyobb türelemmel. Most is jó sokáig kellett várnunk és hallgatnunk, hogy el ne zavarjuk a halakat, míg végre lemondott a vasárnapi reményeiről. Akkor összeadtuk, hogy együttvéve hány pofont kaptunk a szombat esti kimaradásért. Pontosan tizenhárom jött ki.

Mátis Zoli azt mondta, hogy emiatt egyáltalán nem kell kétségbeesni. Az apja, a bírósági elnök mesélt egy perről, amelyben hat fiatal munkás összesen tizenhárom évi börtönt kapott bizonyos röpiratok terjesztéséért. Mi mégiscsak jobban jártunk. És utóvégre mi is jelentős ügyet szolgálunk, ha számba vesszük, hogy a fegyvereket Boda Ferkó édesapja miatt hurcoljuk, dugdossuk. Aztán eredetileg, mikor összeszedtük az elhajított puskákat, akkor is az öreg honvéd tanácsára cselekedtünk, és nyilván valami hasznos ügyet szolgáltunk vele.

De nem is sokat foglalkozhattunk most elméleti kérdé-

sekkel, mert a legfontosabb volt, a galambok kiszabadítása. Sőt mindenekelőtt a galambház helyreállítása, mert mi lesz szegényekkel, ha hazatérnek majd, és a házukat a földön heverve találják? Talán el is szállnak más tanyát keresni... Gyurkának hát szedni kellett a szerszámait, és hogy megint ne vesszen kárba sok időnk, és ebédre hazaérkezzünk valamennyien, a káposztáskerten keresztül futólépésben iramodtunk a Francia-hegy felé.

Jó negyedóra alatt megérkeztünk Boda Ferkóék udvarára. De alig tártuk ki a kiskaput, olyan látványban volt részünk, hogy a meglepetéstől mozdulni sem tudtunk. Boda néni egy kosárkából kukoricaszemeket szórt a földre, és a galambok, Bodáék összes galambjai ott csipegették. Szálldostak, hadakoztak egymással a kukoricaszemekért, mintha mi sem történt volna velük.

Hirtelen azt hittem, álmodom, vagy álmodtam a tegnap esti élményeimet. Álom volt minden, csendőröstül, vasúti bakterostul, múzeumostul együtt?... Nem. Könyörtelen valóságként ott hevert a földön a galambház. Boda néni szomorúan mondta, mikor észrevett bennünket.

– Látjátok, gyerekek, az a hajnali szél lesodorta szegények házát. Jó, hogy ilyenkor már nincsenek sem kicsiny galambok, sem tojások. Most vigasztalásképpen kapják a jó eleséget. Aztán utána kell néznem valakinek, aki újra felerősíti a galambházat.

Mi, többiek még mindig nem jutottunk szóhoz a csodálkozástól, de Csuka Gyuri nagy mellel ugrott elő.

– Sose búsuljon, Boda néni, majd mi feltesszük. Helyére állítjuk mi úgy, hogy az orkán sem sodorja le.

Boda néni kételkedve hallgatta Gyurit, de mi megmutattuk, mit tudunk. Ferkó előhozott egy láda szerszámot, kalapácsot, fogót, szeget. Megint szerephez jutott a tyúkok létrája. Nem sokkal múlt dél, a galambház a helyén állt, a galambok boldogan repdesték körül.

Mi pedig éppen hogy csak megvártuk Boda néni dicsérő szavait, aztán szedtük a lábunkat, hogy ki-ki hazaérjen ebédidőre.

A mákos kalácsot is, amit Boda néni jutalomképpen a markunkba nyomott, útközben faltuk, de oly mohón, hogy ettől nem jutottunk szóhoz egy darabig. Éppen a falánk Mátis Zoli volt az, aki egy percre abbahagyta az evést, és még le is lassította a lépteit.

– A galambok, a galambok! Hogy juthattak ki a barlangból?

Azt hiszem, valamennyien ezen törtük a fejünket.

Csuka Gyuri nyelt egy nagyot, hogy szóhoz juthasson, aztán meglepetésünkre a legnagyobb határozottsággal válaszolt:

– Én most már tudom, csak most nincs időm megmagyarázni. Tudjátok, hogy nálunk korán van az ebéd. Talán már el is késtem. – Azzal megint a szájába tömött egy darab kalácsot. – Szervusztok! – mondta tele szájjal, és levágott egy gyalogútra, mely a pezsgőgyár melletti akácoson át vitt az ő házukig. Gyurkáék nádtetős háza a város szélétől még egy jó iramodásnyira volt, a tó kanyarulatánál.

Nekem becsületbeli kötelességem volt, hogy Opál Bercivel délután megjelenjek az aranyhomlokú nagybácsi előtt. Berci ugyanis reggel nem kapta meg a magáét, hanem így szólt hozzá a nagybácsi. „Délután hívd ide a barátodat, és majd akkor beszélek a fejetekkel."

A sógorom vasárnap ebéd után mindig lefeküdt, és hasán a *Pesti Napló* ünnepi számával rövidesen elaludt. Viola nővérem ilyenkor óvatosan elemelte az újságot, végigdőlt vele a hintaszékben, de sosem telt bele fél óra, az ő kezében is megszűntek suhogni az újságlapok. Elszenderült szintúgy, mint a férje. Ilyenkor jobban is szerették, ha csendben kiosonok a szobából, és matatásommal nem zavarom az álmukat.

Vasárnap délután a park nyitva volt a nagyközönség részére. A múzeumot a kapus lánya mutogatta. Dénes bácsi hát nem a múzeumban, hanem a saját szobájában fogadott bennünket... A rózsaszínű házban egy kis folyosóról nyílott előbb a konyha, aztán a nagymama szobája, ahol Berci is lakott. A folyosó végén volt Dénes bácsi ajtaja. A folyosó falát is szarvasagancsok és vaddisznóagyarak borították. Dénes bácsi ajtaja fölött egy tizenkettes agancs díszelgett, de amekkorát még életemben nem láttam.

Bent a szobájában függött egy nagy olajfestmény, amely rendkívül izgalmas jelenetet ábrázolt. Tágas hómező, csillogó jégbuckák között egy óriási jegesmedve kucsmás, prémbundás embert szorított a mancsai között, akinek a puskája a földön hevert. A medve fogai a vadász torkán voltak. Hátulról egy másik vadász már elsütötte a puskáját. Látni lehetett a puskából kilövellő lángot, amely majdnem a medve tarkójáig ért. Viszont egy másik medve meg éppen ennek a vadásznak a fejére sújtott le nehéz mancsával. Sokat izgatott engem akkoriban ez a kép, de most már belenyugodtam, hogy sosem tudom meg az életben, vajon a medvének volt-e még ideje élete utolsó másodpercében átharapni a vadász torkát... Igen ám, majd elfelejtettem, hogy egy bárd is repült a levegőben, amelyet a háttérből egy eszkimó hajított el, és amely a második medve nyakának tartott. Egyszóval a következő másodperc tizedrészében eldőlt a két vadász és a két medve sorsa, de a képből nem lehetett megállapítani, hogyan.

Mikor beléptünk Dénes bácsi szobájába, úgy éreztem, az én sorsom titkát is a következő másodperc rejtegeti. De nem egy másodpercet, hanem tíz percet is várakoztatott bennünket az aranyhomlokú nagybácsi, míg egy levelet vagy valamilyen más írást befejezett.

– No, halljuk, mit tudtok felhozni a védelmetekre – mondta végül, felemelve fejét.

Mindketten hallgattunk.

– No, csak bátran, ki vele! Egyetlen dolog, amiért mindent meg tudok bocsátani: az őszinte szó.

Igen, de hol is kezdjük el – töprengtem én –, és meddig menjünk az őszinteségben? Mert hogy valamit el kell árulnunk titkainkból, az már biztos. Hiszen a puskákról tud. Egyszer csak hallom, hogy Berci mély lélegzetet vesz, mint aki sokat akar mondani egy szuszra, és belekezd a mondókájába.

Úgy látszott, velem együtt ő is azon a nézeten van, hogy itt legtöbbre megyünk az őszinteséggel. Részletesen elmesélte, hogyan tettünk szert a fegyverekre egy évvel előbb, hogyan rejtettük el azokat a galambházban. Azután rátért Ferkó esetére, hogy miért maradt ki az iskolából. Elmondta, hogyan találtuk meg a szikla tetején, még azt is, hogy a tüskés haja miatt sündisznónak néztük. Szinte szóról szóra előadta azt, amit Ferkó a bányászok tüntetéséről és a sortűzről mondott. Még a gesztusait is utánozta. Mikor arra

került a sor, hogy a főhadnagy tüzet parancsolt, ugyanúgy lövésre emelte a kezét, mint akkor Ferkó.

Azt már én tettem hozzá, hogy Ferkó velünk tanul, és valamiképp le is akarjuk vizsgáztatni, mert nem maradhat el tőlünk, mikor talán a legokosabb az osztályban. Úgy gondoltam, hogy ezt a cselekedetünket jó néven veszi Berci nagybátyja. Nem is látszott az arcán sem felháborodás, sem rossz gyanakvás. De azért feltette a kérdést, amit vártunk is tőle:

– És hova tettétek tegnap este a puskákat?

Mind a ketten hallgattunk, mert elhatároztuk, hogy minden másra, de erre semmi esetre sem felelünk. Tehát, ahogy szokták mondani: konokul hallgattunk.

Dénes bácsi tekintete most egyszerre szigorúbb lett.

– Azt akarjátok talán, hogy Kapusa tanár úr vallasson ki benneteket, vagy az igazgató?

Én összerezzentem ezekre a szavakra, de Berci arcán teljes nyugalom ült. Ő tudta, hogy a nagybátyja sosem árulkodnék. Sőt a következő percben még ki is húzta magát, és így szólt:

– Azt, hogy a puskákat hova tettük, nem mondhatjuk meg. És nem is áruljuk el senkinek, még ha maga az igazgató úr vallat bennünket, annak sem. Még ha ceruzákat raknának az ujjaink közé, és úgy szorítanák a kezünket, akkor sem vallanánk, pedig azt hiszem, ennél fájdalmasabb dolog nincs is a világon.

– Nem mondjátok meg?... – Én nem is mertem odanézni, mert azt hittem, Dénes bácsi most átnyúl az asztal felett, és Bercinek hatalmas pofont ad. De megint csak Berci bátor hangját hallottam:

– Nem mondhatjuk meg, mert Dénes bácsinak akkor el kell árulnia bennünket. Ha nem árul el, az annyi, mintha maga rejtegetné a fegyvereket, azért pedig statárium jár.

Ebbe a statárium szóba majdnem beletörött a nyelve, de azért kimondta, és hősiesen befejezte a mondatát.

Dénes bácsi egy ideig hallgatott, majd olyat kérdezett, amire egyáltalán nem számítottam:

– Jó helyre tettétek legalább?

Erre már én feleltem lelkesen:

– Olyan helyre tettük, ahol senki sem találja meg. Erre mérget vehetünk!

– És mi lesz, ha valamelyikőtök elkottyantja? A közmondás szerint három ember titka már nem titok. Hát még az, amit hat gyermek ismer!

– Közöttünk nincs olyan ember, aki árulkodnék – erősítettem határozottan.

– No jó – mondta Dénes bácsi kis szünet után. – Akkor mást kérdezek. Hol van Boda Ferkó édesapja?

Megdöbbentünk erre a kérdésre, mert nem tudtuk, miért hangzott el. Próbára akart tenni bennünket?...

– Honnan tudnánk mi azt? – szólt Berci.

– És ha tudnánk, akkor sem árulnánk el – tettem hozzá én.

– Pedig azt meg kell tudnotok, és el kell árulnotok nekem.

Láthatta megdöbbenésünket. Egy darabig szúrósan nézett ránk, aztán egy kicsit elmosolyodott.

– No, jól van, nyugodjatok meg, nem a csendőröknek akarom besúgni.

Előrehajolt, állát kezére támasztotta az asztal fölött.

– Nos, látom, jól vizsgáztatok titoktartásból. Most én bízok rátok egy titkot. De vigyázzatok, mert ez komoly dolog. Akarjátok-e megmenteni Boda bácsi életét?

– Igen, akarjuk! – mondtuk egyszerre.

– Azt ti is elképzelhetitek, hogy egy életen keresztül nem lehet bujkálni. Sőt ilyen kis országban, mint a miénk, nem is lehet sokáig. Minél jobban helyreáll a rend, annál kevésbé lehet. Boda János bácsinak el kell menekülnie az országból, mert különben hosszú-hosszú börtön vár rá vagy annál is rosszabb. De ezt a menekülést meg kell szervezni,

nem indulhat neki csak úgy vaktában a nagyvilágnak. Elfogják a határon, ha még előbb a csendőrök kezére nem kerül.

– De hát ki szervezi meg és hogyan? – kérdezte Berci elámulva.

– Azt bízzátok rám, de mindenekelőtt tudnom kell, hol van.

– Boda nénitől kellene megkérdezni – mondtam én.

– Az bizony egyszerű lenne – mosolygott megint Dénes bácsi. – Csakhogy én ebben a dologban nem beszélhetek Boda nénivel, sem más, aki a menekülésben segíthet. Boda néninek erről nem is szabad tudnia, vagyis nem szabad tudnia, kik segítenek az urán.

– Persze, mert azután kivallatják – jegyezte meg Berci.

– Úgy, ahogy mondod.

– Hát akkor Ferkóval beszélünk.

– Ferkóval közöljük, hogy az apján csak úgy lehet segíteni, ha ő sosem láthatja többé, vagy legalábbis hosszú évekig nem? Hogyan mondjuk meg ezt szegény fiúnak?

– Ferkó bátor és erős – mondtam én.

– Akkor sem avathatjuk bele ebbe a titokba. Neki nem szabad tudnia, hogy én foglalkozom az apja ügyével, értitek? Neki sem, mint ahogy rajtatok kívül senkinek a világon. Megértettétek?

– Megértettük – feleltük lelkesen mind a ketten.

– Akkor rajta hát! Megtudni Boda bácsi tartózkodási helyét. Azt pedig, hogy én titeket ezzel megbíztalak, nem tudhatja meg senki a világon.

– Senki, még akkor sem, ha ceruzát tesznek az ujjaink közé – mondta Berci. Én pedig halkan, magamban ismételtem a szavait.

Mire elhagytuk Dénes bácsi szobáját, a nagymama már nem volt otthon, a kertészékhez ment vasárnap délutáni beszélgetésre. Nem sokkal később Dénes bácsi is elment,

hogy körülnézzen a múzeumban, és záráskor átvegye a kulcsot.

Mi a meglepetéstől nem jutottunk szóhoz. Mindent elképzeltünk, csak azt nem, hogy ilyen megbízatással hagyjuk ott a szobát, amelybe olyan szorongva léptünk be. Feladatunk súlya úgy nehezedett ránk, hogy szinte magunkba roskadtunk alatta. Büszkeség és félelem egyszerre töltött el bennünket. De sem büszkeségünknek, sem félelmünknek nem adtunk hangot egymás előtt sem. Terveinket is csak magunkban szőttük egyelőre.

– Tudod mit? – mondta végre Berci olyan jelentős hangsúllyal, hogy már azt hittem, kész tervet tár elém. De aztán magam sem bántam, hogy hunyorítva így folytatta: – Szólaltassuk meg a Szent Ferenc-képet. – Azzal szaladt is a padlásra, és néhány perc múlva a zenélő kép kulcsával tért vissza.

A nagymama ágya felett két kép volt, az egyik igazában nem is kép, hanem keretben, üveg alatt őrzött, megsárgult mirtusz ág, melyet esküvőjén viselt valamikor réges-régen, a másik a Szent Ferenc-kép, melyen a nyúlánk, glóriás alakot madarak vették körül, vállán galambok, kalapján cinkék, rigók, harkályok a kinyújtott karján. Annyi madár repdeste körül, hogy akár a szárnyukra kaphatták volna, és felszállhattak volna vele.

Csikorgott az öreg szerkezet, míg Berci felhúzta, rátérdelve a nagymama szépen bevetett ágyára. Mikor már tovább nem lehetett húzni, öklével megkopogtatta a képkeretet, csak erre az ütésre hangzott fel a földöntúli zene. Ha most visszaemlékezem rá, halk volt, és nem különb egy távoli verkliszónál, de akkor úgy tűnt, hogy az aranyrámás képből a legszebb zene szól, amit valaha is hallottam.

Ferkó, ha piaci elfoglaltsága engedte, a lyukas órákon megjelent a sziklán, melyen az első tanítási napon megtaláltuk. Ilyenkor kiszöktünk hozzá. Ez is alkalmas hely volt arra, hogy az aznapi leckéket átadjuk neki. Sőt Spitzer és Mátis, akiket ezzel bíztunk meg, még feleltették is. Ebben mindig volt valami mulatságos, mert Spitzer pontosan utánozta az egyes tanárok hangját és mozdulatait. De az minden esetben kitűnt, hogy Ferkó nem vette tréfának a tanulást. Mint a karikacsapás, felelt mindenre, amit kérdeztek tőle.

Ezen a hétfőn rövid feleletekkel megúszta Ferkó, mert alig vártuk valamennyien, hogy rátérhessünk a nap legfőbb kérdésére. Hogy kerültek elő a barlangból a galambok?

Erre a kérdésre pedig Csuka Gyuri tartozott felelettel, mert vasárnap azzal hagyott ott bennünket, hogy ő mindent tud. Szerintem neki is csak feltevései lehettek, de közöttünk mindig ő volt a legmagabiztosabb.

– Ide figyeljetek, kölykök – kezdte, s bár térdepelt a sziklán, mégis zsebre dugta a kezét –, én a mágnessel pontosan kitapogattam: a szárazkútnak délnyugati irányban kiágazása van, mégpedig majdnem embermagasságnyi. Hogy ez aztán mennyire szűkül el arrébb, azt egyelőre nem tudhatom, de egész biztosra veszem, hogy egy föld alatti folyosóra bukkantunk, amelynek másik kijáratát is ismerem.

– A másik kijáratát? – Valamennyien megdöbbentünk.

– Igen, a másik kijáratát. Az pedig nincs máshol, mint velünk szemben, a tó partján.

– A jégveremnél?

– Pontosan ott. Eltaláltátok.

A községi jégverem közelében, melyben a vágóhíd és a kórház számára tárolták a jeget, valóban volt a tó sziklás

partján egy barlangszerű bemélyedés, de sosem hittem volna, hogy az több száz méterre vezessen a föld alatt. Nem volt akkora, hogy beférhettünk volna rajta, és különben is csak akkor lehetett megfigyelni, merre vezet igazán, mikor le volt eresztve a tó vize, ilyenkor viszont a halászok senkit sem engedtek be a tó medrébe.

Én erősen kételkedtem Gyurka feltevésében, de Mátis Zoli hosszú mélázás után rábólintott.

– Csakis így lehet – mondta. – Ha ügyesek vagyunk, és titkot tudunk tartani, ennek a dolognak magunk is a végére járhatunk. Országos hírünk lesz, esetleg világhírünk is, mert ki tudja, milyen földtani érdekességeket rejteget a barlang. Én már azt is elhatároztam, kiről nevezzük majd el a barlangot.

– Kiről? – kérdeztük egyszerre többen.

– Nem ez á fontos – legyintett Mátis Zoli. – A fontos most az, hogy a barlangot végig felfedezzük.

– Legelőször meg kell győződnünk róla, hogy valóban itt van-e a másik kijárata – szólt Spitzer a jégverem felé mutatva.

– Az a legegyszerűbb – vágta rá Opál Berci. – Beledobunk egy macskát a szárazkútba, és ha itt kijön, akkor a barlang ide vezet.

– Egy macskát? De okos vagy! – hajtogatta fejét Boda Ferkó. – Hát a barlang mélyén víz lehet, esetleg egy jókora tó is. Hogyan megy át rajta a macska?

– Ez igaz – ismerte be Berci –, hát akkor dobjunk bele egy kacsát.

– De honnan veszünk kacsát? – kérdeztem én.

Nekem is igazat adtak, mert nem lophatunk egy kacsát erre a célra. Hátha még sincs kijárata a barlangnak, és akkor nem vagyunk mások, mint közönséges kacsatolvajok. Éppen az kell nekünk, hogy ilyen szamárságon üssük meg a bokánkat, amikor olyan fontos, mondhatni, országos

ügyeink vannak. És a kacsa még hápog is, könnyen elárulhat bennünket.

– Megvan! – szólt Mátis Zoli hosszas gondolkodás után. – Egy hattyút eresztünk le a szárazkútba. A hattyú mégsem olyan magántulajdon, mint a kacsa, sőt ha úgy vesszük, végső fokon az isten madara, csak annyi, hogy a grófék taván úszkál a Római-parkban.

A gondolatot helyesnek találtuk, bár egy hattyút elvinni a parkból, az sem egyszerű dolog.

– Ennek az az előnye is megvan – jegyezte meg Marci –, hogy a hattyú nem hápog, mint a kacsa. Legfeljebb a hattyúdalát énekli, de arra már úgyis csak a barlang mélyén kerülhet sor.

Csuka Gyurit és Spitzer Marcit bíztuk meg, hogy ennek a hattyúpróbának a végrehajtását okosan megtervezzék. Hattyúpróbának Mátis nevezte el ezt a műveletet, az elnevezést jónak találtuk, mindjárt használatba is vettük.

Gyurka és Marci a terv megbeszélése végett külön indultak hazafelé az iskolából. Velük tartott Mátis is, hogy mint a hattyúpróba kitalálója, szükség esetén segítségükre legyen, míg az útjuk egyfelé visz. Így mi csak ketten ballagtunk Opál Bercivel az alsóváros felé.

A zsilipnél, ahol a tó vizét bele szokták engedni a Csontos-érbe, megálltunk. Szerettem nézni a zsilip résein kiszökő vízsugarakat, ahogy fehér habot vetve a mélybe zuhogtak. Néha halak jöttek oda, az áttetsző vízben láttuk, amint szöszmötöltek a zsilip mohos deszkáit, aztán mintha valami félelmes dolgot sejtettek volna mögötte, összerezzentek, sebesen iramodtak el.

– Te Berci – mondtam én –, én igen furcsának találom ezt az egész dolgot.

– Mit?

– Hát amit Dénes bácsi mondott, és amit ránk bízott. A múltkor meg akartam kérdezni a sógoromat, hogy mi a véleménye a kommunizmusról. Éppen hogy csak pofon

nem vágott. Felbiztattam Mátis Zolit, hogy kérje ki az apja véleményét. Az nyomban kapott is két jókora pofont. A te nagybátyád tudhatja, hogy a Boda bácsi tulajdonképpen kommunista, hiszen azért is üldözik, és nemhogy eltiltott volna a házuktól, hanem azt mondta, hogy tudjuk meg Boda bácsi rejtekhelyét. És ő akarja megszöktetni... Hát most ide figyelj! Mátis Zoli apja szerint és talán az én sógorom szerint is kommunistának lenni halálos bűn. Ugyanolyan halálos bűn az igazgatónk szerint és talán Kapusa tanár úr szerint is, bár abban most már nem vagyok biztos. A te nagybátyád pedig pártolja a kommunistákat. Hát vagy az egyiknek van igaza, vagy a másiknak. Melyiknek adjak például én igazat? Ha Dénes bácsinak adok igazat, akkor az én sógorom gazember, ha a sógoromnak adok igazat, Dénes bátyád gazember.

– Az én nagybátyám nem gazember – fortyant fel Berci –, hogyan mondhatsz ilyet? – Már ökölbe szorította a kezét.

– Bolond vagy – intettem le –, hát mondtam én, hogy gazember? Ez csak elmélkedés! Az embernek valamilyen rendet kell tenni a gondolatai között, mielőtt ilyen komoly vállalkozásba fog.

Berci vállat vont.

– Az én gondolataim között rend van. Nem törődöm vele, hogy ki gazember, ki nem, de azt tudom, hogy az én nagybátyám becsületes és igaz ember, mert aki az üldözötteket és elnyomottakat pártolja, csak becsületes és igaz ember lehet.

Ebben igazat adtam Bercinek, és ez a gondolat némileg meg is nyugtatott. Bár attól még messze voltam, hogy békesség legyen a szívemben. Irigyeltem Bercit. Mennyivel egyszerűbb odaállni valamilyen ügy mellé annak, aki nem olyan töprengő, mint én, aki nem akar minden okot és következményt végiggondolni, nem akar mindig a dolgok mögé látni.

– Az én nagybátyám sokat szenvedett – folytatta Berci. – Huszonnyolc hónapot volt a fronton. Négyszer sebesült meg. Egyszóval tudja, mit kell a háborúban szenvedni, és azt is tudja, amit Boda bácsi mondott nekünk nemegyszer, hogy a szegények nem csinálnak soha háborút, csak a gazdagok. Azért van az én nagybátyám a szegények pártján.

Ilyenféleképpen vitatkoztunk mi Bercivel, és ezen a napon sem jutottunk előbbre feladatunk elvégzésében, sőt még értelmes tervet sem tudtunk kisütni arra, hogy miképp tudjuk meg Boda bácsi búvóhelyét. Legfeljebb annyit, hogy két lehetőség között kell választanunk. Vagy követjük Boda nénit egy szombati útján, vagy valami ravasz módon kifaggatjuk Ferkót.

Mikor hazaértem, megint csak elcsodálkoztam valamin, ami alaposan elszomorított. Azon pedig, hogy mi hatan vagyunk testi-lelki jó barátok. Azt hiszem, tűzbe mennénk egymásért, és mégis vannak titkaink, amiket nem közölhetünk egymással. Például a Ferkó titka az apjáról, a mi kettőnk titka, Bercié és az enyém. És lehet a többieknek is titkuk, amiről én nem is sejtek semmit. Hát lehetséges így igaz és teljes barátság? Vagy az életben nem lehet semmi igaz és teljes, csak áltatjuk magunkat? Ha pedig így van ez nálunk, gyermekeknél, nem fokozottabban így van-e a felnőtteknél? Az ember arra van ítélve, hogy álarcot viseljen a legjobb barátai előtt is? Áltatnunk kell egymást?

Az ilyen gondolatok voltak számomra a legfájdalmasabbak, amelyek rombolták az emberbe vetett hitemet, és magamban álmodozni kezdtem egy olyan világról, amelyben semmi hazugságra, semmi képmutatásra nincs szükség. Sokat spekuláltam ezen, sok időt töltöttem vele, hogy egy ilyen világot kitaláljak. Olyan világot, ahol sem iskolában, sem piacon, sem baráti körben, sehol nem kell semmit eltagadni, semmit elhallgatni, és főképp nem mondani olyat, ami nem igaz.

Legközelebb Csuka Gyuriéknál gyűltünk össze közös ta-

nulás végett. Ritkán jártunk hozzájuk, mert egyrészt messze laktak, másrészt nem mindegyikünket engedtek szívesen oda. Gyurkáról az volt a szülők véleménye, hogy nagyon vásott gyerek. Ez pedig nem felelt meg a valóságnak. Az a baj, hogy a felnőttek sokszor a külsőről ítélnek. Gyurka rendszerint kócos volt, a ruhája pecsétes, a zsebéből rafia, madzag és egyéb cafrang lógott ki, de alapjában véve nagyon becsületes, jóindulatú gyerek volt, segítésre mindig kész és szavatartó. Amit Gyurka egyszer megígért, azt teljesítette is tűzön-vízen keresztül.

Szerettünk Gyurkáékhoz járni, mert ott élveztük a legnagyobb szabadságot. Gyurka apja ritkán volt otthon, s ha otthon volt, legfeljebb mesélt a halászatról vagy a háborús élményeiről, de sosem tartott nekünk prédikációt. Csuka néni nem volt túlságosan kényes a ház rendjére. Ha valamilyen játékkal felforgattuk a konyhát vagy a szobát, türelemmel rendbe rakta. És mindig sütött nekünk valami jóféle eledelt: kukoricaprószát, berét, úritököt, néha még gesztenyét is, és értett a kukoricapattogatáshoz.

De ezen a napon csendesek voltunk azután is, hogy a leckével végeztünk. Vártuk az alkalmat, hogy Gyurka és Spitzer Marci előadják a hattyúpróba tervét. Erre akkor kerülhetett sor, mikor Csuka néni kiment fejni. Gyuriéknak ugyanis volt egy tarka tehenük. A szószóló Marci volt. Felállt, és az előre elkészített jegyzetekből a következőket adta elő:

– A hattyúpróbát csütörtökön este fél nyolckor hajtjuk végre. Azért csütörtökön, mert a török fürdő ekkor áll a diákok rendelkezésére, és az eltávozást fürdőzés ürügyén kérjük a szülőktől és egyéb hatalmi tényezőktől. Fél nyolckor pedig azért, mert az akció végrehajtásához sötétség kell vagy legalábbis félhomály. Egyébként teljes sötétség nem is lesz egész este, mert éppen holdtölte lesz. Ez pedig jó nekünk, mert holdtöltekor a hattyúk az általunk ismert helyeken tartózkodnak. A céljainkra kiszemelt hattyú az a

bizonyos Manci nevezetű, amelyet a bal szemén levő sötét karikáról valamennyien ismerünk.

A hattyú elemelésére Opál Bertalan és Csuka György szemeltettek ki. Opál Berci azért, mert ő a legjártasabb a Római-parkban, és jelenléte ott gyanút nem kelt, Csuka Gyuri pedig azért, mert neki a Manci letartóztatására megfelelő eszköz áll rendelkezésére. Nevezetesen egy jókora merítőháló, mely már jó előre egy hosszú póznára erősítetik, és a tavacska partján a sás között elrejtetik.

A hattyúnak a pinceházba való szállításával, valamint annak a szárazkútba való lebocsátásával Simeon Tamás és Boda Ferenc bízatik meg. Simeon Tamás azért, mert ő a kulcs őrzője, és a vaskapu kinyitásában már gyakorlata van, Boda Ferenc pedig azért, mert neki megfelelő ereje van a Manci lebocsátásához, amely szintén egy madzagokra erősített hálóval történik. Továbbá az is Ferkó mellett szól, hogy ő rendelkezik a bányászlámpával.

Mátis Zoltán és Spitzer Márton jelöltettek ki a jégverem mellett levő kijárat ellenőrzésére és a hattyú megjelenésének pillanatában annak nyakon csípésére. Mátis azért, mert ő az órájával pontosan meg tudja állapítani azt a pillanatot, amikor a hattyú megjelenik, Spitzer Marci pedig azért, mert jól ért a hurok kezeléséhez, ami a Manci nyakára szorítandó, és elég gyors kezű ahhoz, hogy a hurkot idejében meglazítsa, mielőtt a hattyú lelkét kilehelné. Továbbá ért a lasszóvetéshez is, ha a hurkolási eljárás nem sikerülne.

Fél nyolckor mindenki megjelenik a helyszínen. Opál és Csuka a sás között guggolnak. Simeon és Boda a Római-park kőfalának a tövében hasalnak ott, ahol az odvas szilfa ága kihajlik. Mátis és Spitzer a jégverem körül ólálkodnak, és egyelőre nem is vesznek tudomást egymásról, mintha nem is volnának ismerősök.

A hattyú letartóztatása a következő öt percben végbemegy, és háromnegyed nyolckor, amikor a barátok templomában megkondul a harang, a szilfa tövében felhangzik is-

mert füttyszavunk, majd Csuka Gyuri a kihajló ágról a kőfal tetejére ugrik. Átveszi Opáltól a hálóba takart hattyút, és a fal másik oldalán leadja Simeon kezébe. Simeon és Boda erőltetett menetben viszik Mancit a pinceház kapujáig. Ezt felváltva csinálják, hogy egyikük se fáradjon ki túlságosan. Ugyanis megfigyeléseink szerint Manci jelenleg jó húsban van. Ügyelni kell arra, hogy mikor a pinceházhoz érkeznek, a hattyú Ferkó kezében legyen, és Tamás várakozás nélkül kinyithassa az ajtót. Amint belépnek és bezárkóznak, Boda lecsatolja oldaláról a bányászlámpát, Tamás pedig meggyújtja. A további részleteket a kettőjük ügyességére bízzuk. A lényeg az, hogy negyedórán belül a Manci a szárazkút fenekén legyen.

Ekkorra Spitzer és Mátis már elhelyezkednek a lyuknál, megvetik a hurkot, és várják a hattyú érkezését.

Munkájuk végeztével a többiek is a jégveremhez sietnek, de ügyelnek rá, hogy egyenként érkezzenek oda a feltűnés elkerülése végett.

Amennyiben kilenc óráig nem jelenik meg a hattyú, Mátist felváltja Csuka, mert az ő kései elmaradásából nem származik akkora baj, mint Mátiséból.

A hattyú-visszaszállítás a Római-parkba zsákban történik, amelyet én, Spitzer Marci helyezek el jó előre a jégverem nádteteje alatt.

A terv olyan jónak, részleteiben is tökéletesen kidolgozottnak látszott, hogy sikeréhez nem fért kétség. Előre is büszkeség fogott el bennünket. Még Mátis is hiába törte a fejét, nem talált a haditervben semmi hibát. Mikor hazafelé mentünk, azt mondta, hogy akár Marcié volt az ötlet oroszlánrésze, akár Gyurkáé, azok kétségtelen hadvezéri képességekre vallanak. Kár, hogy nem sakkozik egyik sem, mert ő olvasta, hogy a sakkozás az ilyen képességeket még jobban fejleszti.

Sajnos azonban ezen a csütörtökön nem hajthattuk végre a hattyúpróbát. Éspedig azért, mert Kapusa tanár úr másnap bejelentette, hogy szombaton az osztályunk a II/A-val és mindkét harmadik osztállyal együtt kirándulásra megy a Turulmadárhoz. Ezért Mátis Zoli vívóóráját, mely szombaton kettőkor lett volna, áttették csütörtök estére. Zoli ugyanis egy hónapja minden héten kétszer vívóórát vett igali Nagy Balázs főhadnagytól, éppen attól, aki annak idején a bányászokra lövetett. Erről a főhadnagyról és a dolog érdemi részéről majd még szó esik. Egyelőre csak annyit, hogy Zolinak a vívóórákat az orvos elhízás ellen rendelte, amit mi nagy szamárságnak tartottunk, mert Zoli éppen eleget futkosott velünk; ha attól nem fogyott le, akkor az a kis ugrálás, ami a vívással jár, nem számít semmit.

De hát mit tehettünk? A hattyúpróbához minden emberre szükség volt. El kellett halasztanunk a következő csütörtökre. Sajnos a holdtöltét nem lehetett elhalasztani, de hát ezzel a nehézséggel majd valahogy megbirkózunk – gondoltuk –, talán jobb is lesz, ha a sötétség teljesebb lesz. Mindenesetre Opál Bercinek rendszeresen figyelnie kell a hattyúk tartózkodási helyét.

A szombati kirándulás olyan volt, mint a legtöbb iskolai kirándulás. Két állomást utaztunk vonaton, aztán egy poros gyalogúton megindultunk a hegyek felé libasorban. Útközben azzal szórakoztunk, hogy egymás sarkára léptünk, majd ezért halkan, de erélyesen lehülyéztük egymást. Az erdőben galagonyát rágcsáltunk, fanyar kökényt és vadkörtét. Majd pedig gubacsokkal, makkokkal dobálóztunk. Kivéve a strébereket, akik mindenféle növényeket, kavicsokat szedegettek, és kérdésekkel ostromolták a tanárokat, hogy ez micsoda, meg az micsoda. Pedig látszott a tanárokon, hogy szívből utálják ezeket a kérdéseket. Sőt nem is tudhattak mindenre felelni, mert elvégre a tanárok

feje sem kalendárium, sem nem lexikon, hogy minden gizgazt ismerjenek. Még szerencse, hogy ott volt Burza, a természetrajztanár, akinek nem ez volt a rendes neve, de mi így hívtuk a pásztortáska latin neve szerint. Hozott magával egy növényhatározót is, és kezébe nyomta a legkíváncsibb gyerekeknek, hogy maguk határozzák meg a kérdéses növény nevét. Így maga sem jött zavarba, ha történetesen nem ismerte fel a lekókadt őszi növényt, és a gyerekek kedvét is elvette a kérdezősködéstől, mert ez már amolyan vizsgáztatásnak számított.

A kőzetekkel meg egy bizonyos Nyulai nevezetű harmadikos járta meg, aki valami gyanús dolgot vitt oda Kapusa tanár úrnak. Kapusa tanár úr ki sem vette a szájából a cigarettát, csak így szólt:

– Harapd ketté, mert így nem látom a keresztmetszetét.

Ebből aztán lett nagy röhögés. És ettől fogva akármilyen furcsa dolgot találtunk a földön, csak elkiáltottuk magunkat:

– Nyulai, harapd ketté!

Mi hatan már régen megállapítottuk, hogy legjobb, ha a leckéjét rendesen megtanulja az ember, de a tanároktól bizonyos tisztes távolban marad, mert a túlságos nagy bizalmaskodásnak sosem lesz jó vége.

Déltájban értünk a kőből faragott óriási Turulmadárhoz. Ott elfogyasztottuk a magunkkal hozott eleséget, gondosan ügyelve arra, hogy semmi szemetet ne hagyjunk magunk után, mert ahol egy csipetnyi tojáshéj a földre esett, ott már megjelent Sekk Benedek tanár úr, szeges botjával rámutatott, és úgy lehordta a tettest, hogy elment a kedve az ebédeléstől is.

Mikor pedig végeztünk az ebéddel, a kulacsunkból ittunk is rá, Sekk Benedek odaállt a Turulmadár talapzatához, és beszédet intézett hozzánk. Sosem tudtam megérteni, hogy számtantanár létére hogyan szerethet annyira beszélni. Igaz, a sógorom egyszer azt mondta, képviselő akar

lenni. Ebben az időben nagyon kezdtek a papok politizálni. A felnőttek közül sokan azt mondták, hogy ez helyes. csak azt nem magyarázta meg nekem senki, hogy miért helyes.

Sekk Benedek azzal kezdte a beszédét, hogy a magyar nép ósi hite szerint a Turulmadártól származott, amely tulajdonképpen egy volt a nappal, azért is kellett nagy T-vel írni. Ez számomra teljesen érthetetlen volt, mert vagy nap, vagy madár. De annak örültem, hogy az ősidőknél kezdi. Így talán nem jut el a kommunizmus átkozásáig. Ekkortájt ugyanis mindenki ide lyukadt ki, aki valahol nyilvános helyen beszélni kezdett, és ezt már nagyon unalmasnak találtam. Eleinte csak unalmasnak, de mióta Boda bácsi esetét megismertem, igaztalannak is.

Tévedtem a feltevésemben, mert nem telt bele öt perc, már ott tartott Sekk tanár úr, hogy a Turulmadárhoz fűződő hit pogányság volt és babonaság, amitől a kereszténység megmentette a magyar népet, de most megint itt van az új pogányság... És mi lehetett volna ez más, mint a kommunizmus?

A további szöveget már ismertük. Ezt nem akartam hallani most, amikor olyan élénken élt bennem Ferkó előadásának emléke a bányászokra leadott sortűzről, mert a bányatelep ott volt előttünk tornyaival, salakhegyeivel, kéményeivel, füstjével, és szemem akaratlanul folyvást azt a helyet kereste, ahol a golyóktól halálra sebzett emberek a földre hullhattak.

Oldalba böktem Opál Bercit, és megkezdtük a tervszerű visszavonulást. Ami pedig abból állt, hogy úgy hason fekve, ahogy a beszédet hallgattuk, elkezdtünk a lábuk irányában visszahúzódni. Csigalassúsággal folytattuk ezt, amíg egy piros bogyókkal teli bokorig értünk. Akkor kicsit jobbra csúsztunk. Mikor pedig a bokor eltakart bennünket, felálltunk, és addig hátráltunk, míg egészen el nem tűntünk a fák között. Egy darabig még hallottuk Sekk tanár úr hangját, de csak úgy, mint mikor a templom falain át

hallatszik ki a prédikáció. Végül a hang is elveszett a fák sűrűjében, a részben már lehullott lombozat puha párnáján.

Ekkor lélegzettünk csak fel, és szabadnak éreztük magunkat, ha csak annyi ideig tarthatott is ez, amíg tart Sekk Benedek tanár úr beszéde.

A ritkuló lomb között foltosan besütött a nap, néhol ki lehetett látni az égre, és az ég kékje legszebb, ha sárguló lombokon át nézi az ember. Szél nem járt az erdő mélyén, levél sem mozdult, a puha avar a nyár melegét őrizte még. És nagy-nagy csend volt. Leheveredtünk, és bizonyára Berci is arra gondolt, amire én, hogy most, ezen a helyen megbeszélhetnénk, hogyan végezzük el feladatunkat, melyet Dénes bácsi ránk rótt. Berci mindig találékony volt az ilyen dolgokban, biztosra vettem, hogy kieszelt már valamilyen tervet, és nagy kíváncsisággal vártam, hogy megszólaljon. Lehet, hogy ő meg tőlem várt valami okos beszédet.

– Oda nézz, mennyi istentehene – mondta, mikor már feszült lett kettőnk között a hallgatás.

Valóban, előttünk egy korhadó faágat egészen elleptek ezek a pettyes, piros hátú bogarak. Felvettünk két pálcikát, utat kapartunk az avarban, és elkezdtük terelni rajta a színes bogarakat. Még párba is álltak, úgy engedelmeskedtek az akaratunknak. Úgy lehetett terelni őket, mint a háziállatokat. Talán ezért is nevezik ezeket a jámbor állatkákat istentehenének.

Jó ideig elszórakoztunk ezzel, egyszer csak zörgést hallottunk a közelben. Mindketten arrafelé figyeltünk, és le is sunytunk, mert azt hittük, nyúl vagy őz közelített meg bennünket. Óvatosan fordítottuk a fejünket arrafelé, ahonnan a mocorgást hallottuk, de mielőtt bármit is láthattunk volna, halk, de tiszta füttyszóban felhangzott a Klapka-induló.

Felültünk, és mindkettőnk nagy csodálkozására Ferkót

láttuk meg vagy tízlépésnyire. Éppen akkor lépett elő egy vastag bükkfa mögül. Kezében csumából készült jókora szatyor volt. Nem is lehetett könnyű, mert a jobb vállát emelte, amint cipelte felénk.

– Hát te? Hogy kerülsz ide?

– Véletlen erre jártam.

A szatyrot letette, leült mellénk, és nézte az istentehenek vonulását.

– Terelitek a jószágot?

– Tereljük – mondta Berci.

Ferkó is vett egy pálcikát, és piszkálni kezdte a bogarakat.

– Nee, te ostoba, merre mész?... Szánts nekik utat tovább – fordult aztán felém. Én három ujjammal még egy jó méter hosszú árkot vájtam az avarba, Berci és Ferkó pedig terelték a bogarakat. Nagyon is komolyra vették a dolgot, engem meg izgatott, hogy megint eltelik az idő, és nem végeztünk semmit, mikor ilyen jó alkalom van, hogy hárman együtt vagyunk. Különben is gyanús volt nekem Ferkó megjelenése. Végre kitaláltam, hogy alagutat vájok a lehullott levelek és a moha alá.

– Ez az istálló – mondtam –, ide tereljétek.

Számításom sikerült, a piros bogarak szépen besétáltak az alagutamba, és ezzel vége szakadt a játéknak.

– Szóval te is kirándultál? – jegyeztem meg ekkor.

– Kirándultam. Miért? Nekem talán nem szabad?

– Dehogynem szabad – hagytam rá. Megemeltem a szatyrát. – De jó nehéz! Mit viszel benne?

Ferkó arcán gyenge pír jelent meg.

– A... az ebédemet – mondta –, én sem éhezhetem egész nap.

– Jól felcsomagoltál – szólt most Berci, mert már ő is rájött, hogy mire akarok én kilyukadni.

– Hát aztán – vont vállat Ferkó –, aki gyalogol, az meg-

éhezik. Nem volt pénzem vonatra. Gyalog kellett jönnöm egész eddig.

– És még tovább is mész – mondtam én.

Ferkó arca most egész vörös lett. Kicsit elhúzódott tőlünk.

– Ha továbbmegyek, hát továbbmegyek. Kinek mi köze hozzá?

Felállt, és fogta a szatyrot. Haragudni nem tudtam rá, amiért ilyen kurtán beszélt velünk. Tudtam, hogy büszkesége fájdalmat és szégyent takar. Azt a fájdalmat, hogy nem lehet köztünk a kiránduláson, és azt a szégyent, hogy kivetettként, mostohagyermekként követ bennünket az erdő rejtekében. Talán csak hogy hallja a diáksereg hangját, talán abban a reményben, hogy velünk, leghűbb barátaival

titkon találkozhassék itt is, és együtt tereljük az istenteheneit. Most már abban is biztos voltam, hogy nehéz szatyrával fontos küldetésben járja az erdei utat, de abban is, hogy az útja nem éppen erre vezetett volna, ha mi nem táboroznánk a Turulmadár körül.

– Ferkó! – kiáltottam utána. – Ferkó, megbánod, ha itt hagysz bennünket!

Berci is segített.

– Ferkó! Ülj le még egy kicsit!

Hallhatta, hogy mindkettőnk hangja könyörgő volt. Megállt, de nem fordult felénk, az arcán látszott, hogy valami titkolnivalója van, az is lehet, hogy már könnyezett.

– Elhiszed, hogy igaz barátaid vagyunk? – kérdeztem.

– Elhiszem – mondta lehajtott fővel –, azt elhiszem.

– Akkor mondd meg, hogy hova viszed azt a nehéz szatyrot. Egy darabig még segíthetünk is. Ha Sekk Benedek elkezd beszélni, nem hagyja egyhamar abba.

– Ugyis tudjátok – szólt halkan.

– Az apádnak?

Most már felénk fordult.

– Ne mondjátok meg senkinek, még a többieknek sem.

Csend következett erre, mert mi éppen azért kérdeztük, hogy valakinek elmondjuk. De vajon megtehetjük-e ezt, ha számításba vesszük is, hogy az a valaki a legfőbb jót akarja tenni Boda bácsival?

– Messze mész? – kérdeztem később.

– Este lesz, mire hazaérek – mondta Ferkó, úgy látszott, mégis jólesik neki beszélni erről –, az út egy részét talán már sötétben kell megtennem.

Bercinek most furcsa kérdés jutott az eszébe:

– És mi lesz, ha jön a tél, hó lesz mindenhol? Talán térdig érő hó lesz itt, vagy még nagyobb is.

Ferkó láthatóan meglepődött ezekre a szavakra.

– A tél – szólt aztán elgondolkodva –, a tél még messze van. Addig sok minden történhet.

– Hogyhogy sok minden? – kérdeztem most én.

Ferkó még egyszer letette a szatyrot, és le is guggolt mellénk.

– Édesanyám azt mondja, hogy nem kell elkeseredni, és láthatjátok is rajta, hogy nem keseredik el. Szóval azt mondja, hogy az elmúlt években annyi minden történt. Egyik napról a másikra nagyokat fordult a világ kereke. Hát azt gondoljátok, hogy most már megáll? Többet talán nem fordul?

Ehhez nem tudtunk szólni. Mert mit értettünk mi ehhez? Mit tudtuk, merre és mekkorát kell a világ kerekének fordulni ahhoz, hogy Boda bácsi szabadon lejöhessen a hegyekből, vagy előjöhessen a barlangból? Mert az is lehet, hogy valahol, valamilyen barlangban rejtőzik. De azért abból, amit Dénes bácsi mondott, mégiscsak arra következtettünk, hogy ez a nap, a szabadulás napja messze van.

Azóta megtanultam, hogy aki rab vagy üldözött, vagy aki rabot vagy üldözöttet vár haza, annak minden napfelkelte a szabadulás napját kell ígérje, mert másképp nem is lehetne élni.

– Akkor segítünk. Most mi visszük egy darabig a szatyrot – mondta Berci –, és menjünk, hogy mielőbb odaérj. – Már ugrottunk is fel.

– Nem, nem! – tiltakozott Ferkó. – Nem kell, hiszen nem olyan nehéz ez, elbírom én, nézzétek csak!

Felállt ő is, felemelte a szatyrot, és most a hátára dobta. Baljával alányúlt, jobb kezével pedig a vállán át fogta a fülét, úgy indult el. Nem is nézett vissza többet. Ment, kerülgetve a fákat, a bokrokat. Mi néztünk utána, úgy, mint akkor, mikor a piacon kosárral a vállán tűnt el előttünk a tömegben, és most másodszor nőtt naggyá szemünkben Ferkó.

Az imént együtt terelgette velünk a piros hátú bogarakat, s most úgy éreztük, ezekben a percekben nem is gyer-

mek, hanem felnőtt. Nem játszótársunk, hanem bátyánk. Olyan titkok tudója, amelyek gyermekszem előtt nem nyílnak meg... Büszkék is voltunk rá, de a szívünk is elszorult. Szótlan ballagtunk vissza a Turulmadár felé, ahonnan most énekszó hallatszott.

Hazádnak rendületlenül
légy híve, oh magyar;
bölcsőd az s majdan sírod is,
mely ápol s eltakar.

Az énekhang vezetett vissza bennünket, és a levett kalappal éneklő diákok között észrevétlenül elvegyültünk újra.

A HATTYÚPRÓBA

A hattyúpróbát a következő csütörtökön tartottuk meg. Nem volt telihold, de az ezáltal adódott nehézségeket Berci és Gyurka bizonyos előkészületekkel ügyesen áthidalták. Egyébként meg hasznunkra is vált a teljesebb sötétség. Nyugodtabban dolgozhattunk. Nem sokkal azután, hogy a barátok templomában megkondult az estéli harangszó, Csuka Gyuri megjelent a kőfal tetején, és kezünkbe adta a hálóba csavart hattyút. Terveink szerint minden baj nélkül bejutottunk vele a barlangrészbe, és ugyancsak előírás szerint leeresztettük a Manci hattyút a szárazkútba. A hattyú megszeppenve, némán tűrt mindent, csak abból keletkezett némi zűrzavar, hogy a gödör fenekén valamije beleakadt a hálóba. Nem tudtuk, hogy a lába az vagy a nyaka. Azért nem mertük rángatni a köteleket. Finom mozdulatokkal, kis időveszteséggel végül sikerült lehántani róla a hálót. Hogy nem döglött bele ebbe a műveletbe, azt további mocorgásáról sejtettük. De azért Ferkó azt ajánlotta, hogy kö-

télre kötve bocsássuk le utána a bányászlámpát, és nézzük meg, nem történt-e valami baja.

Kis időbe telt, míg a kötélről leoldottuk a hálót, és felerősítettük a lámpát. Mire pedig lebocsátottuk, a hattyú nem volt a szárazkút fenekén. Ennyi elég is volt nekünk.

– Húzd vissza gyorsan a lámpát – mondtam Ferkónak –, mert hátha a világosságra visszajön a Manci.

– Huu! Hiszen ebből egy nagy kijárat vezet el – csodálkozott Ferkó, de azért megfogadta a szavamat, felhúzta a lámpát.

Kibújtunk a résen, helyére tettük a követ annak rendjemódja szerint. Gondosan bezártuk a pinceház vasajtaját is, aztán amilyen sebesen csak tudtunk, iszkoltunk innen, hogy minél előbb ott legyünk a jégveremnél. Hiszen ha sietünk, lehet, hogy látjuk a hattyú megjelenését.

Gyurka és Berci a jégverem sarkától lestek, Spitzer és Mátis pedig ott állt készenlétben a lyuknál, szorosan a kövekhez lapulva.

Valamivel arrább egy piciny kis sziklasziget, amely ilyenkor, ha nem volt magas a vízállás, kiemelkedett a tóból. Be lehetett ugrani rá a partról. Ferkó és én azon telepedtünk meg, hogy ne legyen csoportosulás a jégverem körül.

Vártunk itt, sokáig várakoztunk, de sem Mátis, sem Spitzer nem mozdult a lyuknál. Néha egy-egy szerelmespár vagy sétáló öregember haladt el mellettünk a parton. Ilyenkor mindig lesunytunk. De ez fölösleges volt, senki sem vetett ránk ügyet. Csend volt, csak apró hullámok kotyogtak a kősziget szélén.

– Csak türelem – súgta Ferkó –, a hattyú lassan lépked a szárazon. Sötét is van a barlangban, nehezen tájékozódik.

– Hogyan találtak ki a galambok? – tűnődtem én. – Egyáltalán, hogyan lelték meg a szárazkutat? Ez szinte hihetetlen.

– Hihetetlen? Hát akkor mit szólsz a postagalambhoz, melyet zárt ládában visznek el sok ezer kilométerre, és nyílegyenesen hazarepül?

– Ha így van, az állat némely dologban többet tud, mint az ember.

– Hát azért nem – vitatkozott velem Ferkó –, mert az csak ösztön. De az ember feltalálta a rádiót, és azzal fogják irányítani a repülőgépeket. Sőt zenét is tudnak vele továbbítani drót nélkül.

– Honnan tudod?

– Olvastam a kalendáriumban.

– Jó lenne egy ilyen rádiót hallani . . .

Annyira belemerültünk a beszélgetésbe, hogy Csuka Gyuri a jégverem mellől ránk pisszegett. Erre megint elcsendesedtünk, de hiába kuksoltunk itt, a Mancinak se híre, se hamva nem volt. Már kezdtem kételkedni Csuka Gyuri feltevésében. Fáztam is az őszi hűvös estén itt a víz fölött.

– Nincs még későn? – kérdeztem türelmemet vesztve.

– Dehogy nincs! – mondta Ferkó. – Már a kilencet is elharangozták.

– Akkor mennünk kellene.

– Bizony mennünk.

Ugyanekkor megmozdultak Gyuriék. Gyuri odamászott a lyukhoz, átvette Marcitól a hurok végét.

Néhány perc múlva mind ott voltunk a parton az akácfa alatt. Csuka Gyuri kivételével, aki még ott maradt lesen. Kicsit lehangolt bennünket, hogy semmi eredménye a kísérletünknek. De hát még messze van a reggel, és az is lehet, hogy a hattyú csak napfelkelte után talál ki a tóra.

Előhúztuk zsebünkből úszónadrágjainkat, és megvizesítettük a tóban, mert hiszen száraz fürdőruhával nem térhettünk haza a török fürdőből.

Elbúcsúztunk egymástól, hogy hazatérjünk lefeküdni, ha álmatlan, nyugtalan lesz is az éjszakánk.

Reggel alig vártam, hogy Gyurkával beszélhessek. Miután végigszemléltem a tó tükrét, és meggyőződtem róla, hogy nem úszkál ott a Manci hattyú, rohantam az iskolába. Alig múlt fél nyolc, már ott voltam, és hamarosan megjelentek a többiek is, Gyurka kivételével. Gyurka bizonyára későn ébredt az esti virrasztás után. Csak az utolsó pillanatban loholt be az osztályba. Nyomában mindjárt belépett Burza, a természetrajztanár.

Nagy csalódás volt ez a számunkra, egész délelőtt hatása alatt voltunk. Legfőképpen maga Gyurka, de azért ő még mindig kötötte az ebet a karóhoz, hogy a föld alatti folyosó létezik, csak a hattyú bizonyára eltévedt, vagy valami baj érte. Még képes volt olyan megjegyzést is tenni, hogy Ferkó meg én esetleg lezökkentettük a bögyére, vagy valami mást ártottunk neki. Hiába erősítettem, hogy leeresztettük a lámpát, és láttuk, hogy eltűnt a szárazkút fenekéről.

Én éppen hetes voltam. Az én feladatom volt a tábla letisztítása, azért néhány perccel később indultam haza a többieknél. Hal volt ebédre, azzal sokáig elvesződtem. Utána nekiláttam térképet rajzolni. Éppen befejeztem azt is, amikor egyszerre jól ismert füttyjelünkre lettem figyelmes. Kiszaladtam Viola nővéremhez a konyhába, és engedélyt kértem tőle egy kis tóparti sétára, s már rohantam is az utcára. Berci és Spitzer Marci ölálkodott a túlsó oldalon. Átszaladtam az úttesten. Oda sem értem jóformán, Berci lélekszakadva kezdte:

– A Manci hattyú ott úszkál a kis tavon a Római-parkban.

– Megzavarodtál?

– Magam is azt gondoltam. Nem akartam hinni a szemeimnek, de ott van, isten az atyám, ott van, csak nem vagyok ütődött, hogy ne ismerjem meg a Mancit, és ha kételkedtem volna, nincs jobb bizonyíték, mint hogy hiányzik a farkából egy toll, ami a kezemben maradt, mikor megfogtam.

Most már nem jutottam szóhoz az ámulattól, de hiába is szóltam volna, mert ők már futottak is, én meg utánuk. Előbb Mátisék háza előtt hangzott fel a Klapka-induló, aztán rohantunk Csuka Gyuriért, végül Ferkóhoz. Nem telt bele fél óra, mind együtt voltunk Boda Ferkóék fészerében. A szénán hevertünk, melyet még szegény Boda bácsi gyűjtött a Francia-hegy oldalában a kecske részére.

Találgatásaink summáját itt megint Csuka Gyuri nyilatkoztatta ki:

– Ha ott van a kis tavon, az azt jelenti, hogy a barlang másik kijárata a Római-parkban van. Ezt pedig fel kell fedeznünk.

Most újra kezdődött a tárgyalás, vita, éspedig azon, hogy miképp kutassuk át a park minden zugát. Nem egyszerű feladat, mert a Római-park hatalmas nagy, több helyen vannak benne sziklás, üreges részek, ezeréves romok, feltárt régi sírok gödrei. Nem is szólva a félbemaradt ásatásról.

Mátis Zoli már ceruzát vett elő, és tervrajzot kezdett készíteni a park átkutatásához, amelyet feltűnés nélkül nem lehet egy csoportban csinálni, hanem csak szétoszolva. Ekkor azonban Ferkó felállt, csípőre tette a kezét, és határozott hangon kijelentette a következőket:

– Én azt mondom, vagy van bennünk bátorság, vagy nincs. Ha nincs, ha gyávák vagyunk, hagyjunk fel a barlang további feltárásával, ha pedig van elég merszünk, akkor szálljunk le a szárazkútba, és keressük meg belülről a másik kijáratot, ez a legegyszerűbb és legtermészetesebb dolog. Ahol a Manci elfért, ott mi is elférünk, ha hasra fekszünk, és kicsit behúzzuk a vállunkat, de az is lehet, hogy kényelmes folyosón sétálunk majd. Aki mer, az nyer!

Melyikünk vállalta volna azt, hogy ellentmond, és ezáltal gyávának mutatkozik? Egyikünk sem. Mátis Zoli is azzal kezdte, hogy nem fél, és ő bizony átbúvik, ahol csak átfér. Igaz ugyan, hogyha nekünk, többieknek elég is ak-

kora lyuk, mint a Mancinak, neki nem. Később azonban elkezdett bölcselkedni bizonyos gázokról, amik a barlangokban húzódnak meg, de rögtön letorkoltuk, hogy ha a Manci nem döglött meg, nekünk sem lesz semmi bajunk.

Abban hamarosan megállapodtunk, hogy a szárazkútba csak létrával ereszkedhetünk le, mert kötélen lemászni azért bizonytalan dolog. De honnan veszünk olyan keskeny és hosszú létrát, ami erre a célra alkalmas?

Ferkóék létrái szóba sem jöhettek, sem a tyúklétra, sem a másik; szélesek és rövidek voltak. Különben is lehetetlen volt azokat hosszabb időre elvinni. Csukáéknál akadt még létra, de feltűnés nélkül ezt sem szállíthattuk volna ide olyan messziről. Ferkó azt ajánlotta, hogy vágjunk ki fiatal, sudár akácfákat az erdőn, azokat hozzuk el, és a pinceházban ácsoljunk belőle létrát. Ezt az indítványt is el kellett vetnünk, mert rendkívül hosszadalmas és körülményes dolog lett volna. Hozzá még elfoghat bennünket az erdész mint fatolvajokat, és ennek kiszámíthatatlan következményei lehetnek.

Egyetlen létráról tudtunk, amely céljainknak megfelel. Ez pedig ott állt a szilváskertben, a csőszkunyhó mellett, a fához támasztva. Nyurga, könnyű létra volt, a szilvafa legmagasabb ágánál is feljebb emelkedett. Mióta a szilva lefogyott a fákról, Lovcsányi bácsi nem tartózkodott őrhelyén. A létra azért várakozott a gyümölcsösben, hogy majd ha a fák nyesésére, ápolására kerül a sor, ott legyen kéznél. Ez az idő azonban még messze volt, meg kellett várni a teljes lombhullást, sőt még később szokott ennek az ideje elkövetkezni, amikor a fák téli álmukat alusszák.

Természetesen ennek a létrának az elemelése is egyszerűen lopásnak minősülhetett. Ez pedig aggodalmat okozott valamennyiünknek. Az ilyen dolgot nem szerettük. Sokáig spekuláltunk rajta, hogyan lehetne ezt a nehézséget áthidalni. A hattyúval szerencsések voltunk, mert célunkat elértük vele, és miután megtette, amit vártunk tőle, maga

tért vissza eredeti helyére. De hát hogy is lesz a létrával? Végre Mátis Zoli, akinek bizonyos jogi ismeretei is voltak az apja foglalkozásából kifolyólag, a következőket adta elő:

– Szerintem a létrát el kell hozni a szilváskertből, mert más megoldást hirtelen úgysem találunk, de nemcsak olyan egyszerűen, hanem egy papírt kell ragasztanunk a csőszkunyhó ajtajára, amelyen körülbelül ez áll majd:

„A létrát fontos nemzeti ügy céljából igénybe vettük átmeneti időszakra. Mert azt nem nélkülözhetjük. Annak tulajdonosa és felelős alkalmazottai nyugodjanak meg. mire a szilváskertben szükség lesz rá, helyére visszakerül. Éljen a haza, éljen a király!"

Csodálkozásunkban leesett az állunk.

– Mi az, hogy fontos nemzeti ügy?

– Hát nem nemzeti ügy az, hogy feltárunk egy barlangot, amelyben esetleg római vagy török kori emlékeket találunk? Vagy egy olyan világhírességre bukkanunk, mint az aggteleki cseppkőbarlang? Az is lehet, hogy nagy mennyiségű kincset lelünk a barlang mélyén, mert én olvastam az *Életünket és vérünket* című regény második kötetében, hogy a kalapos király itt bujkált valahol, mikor Napóleon elfoglalta Bécset.

– Az igaz – állította Opál Berci –, de mi az ördögöt jelent az, hogy éljen a király? Minek ezt ebbe a dologba belekeverni?

Zoli fölényesen legyintett.

– Ez a félrevezetés céljából van, hát nem érted? Ilyen esetben mindig gondoskodni kell valamilyen félrevezető szövegről. Jól tudjátok, hogy a gróf királypárti, és ha ez a cédula hozzá jut, azt hiszi, hogy valamilyen összeesküvőkről van szó, akik Károly királyt vissza akarják hozni. Csak nem gondolod, hogy erre a célra sajnál egy ócska gyümölcsszedő létrát?

Nem tudtam, hová legyek az ámulattól, hogy ennek a kövér Mátisnak milyen gömbölyű esze van. Úgy kiagyalta

ezt a dolgot a nemzeti kincsekkel, a kalapos királlyal meg IV. Károllyal, hogy abban semmi hiba nem volt. A lelkiismeretünk megnyugodott, s ezután már csak a könnyebbik dolog volt hátra: a létra tényleges igénybevétele.

Elhatároztuk, hogy a barlang mélyébe nappal szállunk le, mert a sok esti kirándulásnak nem jó vége lesz. A létrát elcsenni azonban mégiscsak este kellett. Ehhez viszont nem volt szükség teljes létszámra. Úgy találtuk jónak, hogy Mátis és Ferkó maradjanak otthon. Mátis azért, mert neki legnehezebb este kilógni, ami pedig Ferkót illeti, jobb, ha nem vesz részt az ilyen veszélyes cselekedetekben. Az ő házukat nem szabad semmiféle gyanúba keverni. Abból Boda bácsinak származhat nagyobb baja.

A következő csütörtökön éppen hogy csak megmártóztunk a török fürdőben, aztán magunkra kapkodtuk a ruhánkat, és siettünk a színhelyre.

Csuka Gyuri és Berci a Római-park kőfalán keresztül hatoltak be a szilváskertbe, hogy ugyanitt, majd a parkon keresztül szállítsák el a létrát.

Annál az odvas fánál kellett kihozniuk a parkból, melynél a Manci hattyút kiadták, és onnan a már ismert útvonalon cipelni a pinceházig.

Spitzernek az volt a dolga, hogy a szilváskert sarkán őrködjék, és veszély esetén rigófüttyel adjon jelet.

Én készenlétben álltam a kulccsal a pinceház előtt, hogy amint lépteiket hallom, kinyissam a vasajtót.

Minden rendben ment.

Abban a játékban, amit a sógorommal találtunk ki, megtanultam a távolságokat lépésben mérni. Kiszámítottam magamban, hány lépést kell tenni két barátomnak, míg odaérnek a csőszkunyhóhoz, aztán míg a létrát idehozzák. Elkezdtem magamban számolni ezeket a lépéseket. Hozzáadtam azt az időt is, amíg átmásznak a két kerítésen, aztán amíg bajlódnak a létrával. Nem tévedtem többet fél percnél, már hallottam lépteik zaját. Gyorsan kinyitottam az ajtót, ők bevonultak a létrával, nyomukban érkezett Spitzer Marci is.

Most nem volt velünk a bányászlámpa, s amint behúztuk magunk mögött az ajtót, szuroksötét lett odabenn. Azért betapogattunk a létrával a pincébe, és ott oldalt helyeztük el, a fal mellé. Bár nem kellett attól tartanunk, hogy vasárnapig, amikorra a barangba való leszállást elhatároztuk, valaki beteszi ide a lábát.

Spitzer azt mondta, kár, hogy nem hoztunk lámpát. Jó lenne most mindjárt legalább a szárazkút fenekéig leszállni. De Csuka Gyuri rendreutasította. Ez egyrészt barátaink becsapása lenne, akik most nincsenek velünk, másrészt a közösen megalkotott terv semmibevétele. Ezt Marci is elismerte. Még csak nem is vette zokon a rendreutasítást, mert mindjárt elkezdte mesélni, hogy ő tulajdonképpen

nagy ijedelmet állt ki, míg Berci és Gyurka a létrát kivitték a szilváskertből.

Ugyanis egyszerre csak megjelent Lovcsányi bácsi kutyája. Ha pedig a kutya jön, az azt jelenti, hogy jön utána a csősz is.

– Most mit tegyek? Jelt adjak a kutya miatt? És ha mégsem jön a csősz, akkor vaklármát csaptam, és semmiért borítottam fel a tervünket. Szerencsére volt a zsebemben egy darab kenyér. Még egy kis sajtszaga is volt, mert a tízóraimból maradt meg. Elkezdtem csalogatni vele a kutyát, és megindultam éppen abban az irányban, ahonnan jött. Gondoltam, ha olyan pechünk van, hogy éppen most jár erre a Lovcsányi bácsi, akkor valamilyen módon feltartom, ha másképp nem, hát elesem, és úgy teszek, mintha kificamodott volna a lábam. Szerencsére Lovcsányi bácsi nem volt sehol. Úgy látszik, a kutya csak magánszorgalomból tér vissza időnként nyári szolgálatának helyére. Mindenesetre a kutyát is le kellett foglalnom, nehogy ott érje Gyurkát és Bercit, aztán valami nagy ramazurit csináljon a szilváskertben. Mikor már megunta, hogy csak húzom az orra előtt azt a sajtszagú valamit, és láttam rajta, hogy tovább akar loholni, akkor elébe dobtam a kenyeret. Ne higgyétek ám, hogy megette a szemtelen! Csak szagolgatta, bökdöste az orrával. Azért mindenesetre volt benne annyi tisztesség, hogy nem merte otthagyni sem, mert micsoda dolog volna, hogy egy közönséges csőszkutya nem eszi meg a kenyeret? Hát legalább úgy tett, mintha enné. A foga közé kapta, aztán megint kieresztette, fél szemmel meg csak lesett, hogy ott vagyok-e még. Én persze nem mozdultam, amíg csak gondoltam, hogy a létra nem került át a kőfalon. Akkor aztán otthagytam, és futás egyenest idáig.

El kellett ismernünk, hogy Spitzer okosan járt el, de dicsérő szavakra most nem volt idő. Kiterelte a társaságot, bezártam az ajtót, aztán sietett mindenki a maga útján

hazafelé, nehogy megint nyakleveseket kelljen összeszámolnunk a másnapi tízpercekben.

A kulcs ezúttal nem került vissza a vakkéménybe. Bercivel egyetértésben a kőfal mellett álló vén szilfa odvában rejtettük el a könnyebb hozzáférhetőség végett.

A BARLANG

Vasárnap délután nagyon jelentős futballmeccs volt. A győri Egyesült Torna Osztály küzdött a helybeli csapattal. A vereségünk biztosra vehető volt, a meccs mégis nagy élménnyel kecsegtetett. Különösen Csuka Gyurit érdekelte a kapusunk szereplése, aki szerinte az ország egyik legjobb kapusa volt, s ezen a meccsen módjában lesz egy nagyszerű, gólképes csatársorral szemben megmutatni, mit tud. Gyurka különben is elhatározta, hogy öt év múlva ő lesz az ország legjobb kapusa, és ebben az elhatározásában nem ingatta meg a szőrlabda, amit a tímárlegényektől a hasába kapott.

Mindezt csak azért mondtam, hogy érzékeltessem, milyen áldozatot vállaltunk, amikor lemondtunk a meccsről, hogy azt az időt, amelyet erre a célra már jó előre kikönyörögtünk, a barlang feltárására fordítsuk.

A létrával elég bajunk volt, mert olyan hosszúra szabták, hogy a világért sem akart elfordulni a szűk helyen. A szárazkút széléből le is kellett egy darabot faragnunk a csákánnyal, hogy valamiképp bele tudjuk csúsztatni. Végre helyén volt a létra. Jól leért a fenékre. Még egy félméternyi ki is látszott belőle. A lejáratunk hát kényelmes volt.

Egy darabig tanácskoztunk, melyikünk induljon el elsőnek. Mátis azt ajánlotta, húzzunk sorsot, mert bizonyos veszéllyel mégis kell számolni. Csuka Gyuri viszont jobbnak tartotta, hogy kérdezzük meg, van-e önként jelentke-

ző, ha van, tartsa fel a kezét. Megkérdeztük, és nyomban feltartottuk valamennyien a kezünket.

Gyuri mérgesen legyintett.

– Eh, így nem lehet egy felderítést végrehajtani, majd én átveszem a parancsnokságot, és kijelölöm Boda Ferkót elsőnek. Azért, mert ő már járt bányában, és a lámpát is ő viszi.

– A lámpát mindig maga előtt kell tartani, mert ha mérges gázok lesznek . . . – aggályoskodott megint Mátis.

– Nem érted, hogy nincsenek mérges gázok, mert akkor megdöglött volna a hattyú?! – förmedt rá Berci.

– Igaz, igaz! – kapott a homlokához Mátis. Ferkó pedig, hogy megelőzzön minden további vitát, megindult lefelé a létrán. Mátis megint elszégyellte magát, és hogy gyávaság vádjába ne essék, nyomban utána furakodott. Következőnek engem indított el Gyuri, aztán Spitzert, majd Opál Bercit. Ő maga utolsónak maradt, mert ő is járt már a bányában, és a két tapasztaltabb ember így közrefogott bennünket.

– Addig ne mozdulj a kút fenekéről, míg mind le nem érünk – parancsolt Gyuri, és Ferkó be is várt bennünket. Éppen elfértünk ott hatan a puskák mellett, de csak szorosan, mint a heringek. Így nem is volt más teendőnk, mint hogy induljunk tovább.

– Gyerünk a folyosóba! – rendelkezett Gyurka. Ő mindjárt mindennek nevet adott, ezt is elnevezte folyosónak.

Ferkónak éppen csak kicsit kellett meghajolnia, ugyanúgy Mátisnak. Spitzernek semmit, nekem sem. Gyurkának viszont itt nem volt előnye, hogy mindannyiunknál hosszabb volt egy fél fejjel. Egy méter széles lehetett a folyosó. Gyurka úgy rendelkezett, hogy egy oldalra húzódjunk, így nem vet olyan félelmes árnyékot az alakunk, és ha Ferkó bal kezével kicsit kitartja a lámpát, valamennyien kapunk a világosságból.

A lábunk alatt kőtörmelék roszogott.

– Ezt a folyosót majd kisöpörjük – mondta Spitzer Marci, és ez azt jelentette, hogy a barlangot máris birtokunkba vettük. Körülbelül vízszintesen haladtunk a folyosón, mely később kicsit elkeskenyedett. Ferkó itt megvizsgálta lámpával a falat.

– Csákány nyomát látom – mondta –, itt már jártak valamikor emberek.

– Talán az ősemberek – szólt Mátis, mert ő nagyon szerette volna, ha valami rendkívüli dolgok nyomára akadunk. De nekem elég volt annyi is, hogy erről a barlangról rajtunk kívül senki nem tud.

– Hát... ezek a nyomok legalábbis a vaskorszakból származnak – vélekedett Spitzer –, mert itt rendes csákánnyal dolgoztak.

Továbbhaladtunk, a folyosó megint öblösödött, sőt magasodott is annyira, hogy Csuka Gyuri is egészen kiegyenesedhetett. Még néhány lépés, és már a felnyújtott kezével sem érte el a boltozatát. A folyosónk ezután egy tágas csarnokba vezetett, melyben a lámpa fénye valósággal elveszett. Valamennyien a mennyezetet bámultuk, hogy milyen magas, és hol vannak a határai. Egyszerre csak nagy loccsanást hallottunk.

– A mindenit! – kiáltott Ferkó. Vízbe lépett.

Marci egy marék karácsonyfagyertyát szedett elő a zsebéből.

– Gondoltam, hogy ezekre szükség lesz.

Meggyújtottuk a gyertyákat. Mindegyikünk kezébe kettő jutott. Most már jól láttuk, akkora csarnokba jutottunk körülbelül, mint amekkora a tornatermünk, csakhogy ez annál jóval magasabb volt, s az alakja ovális. Inkább egy nagy templomhoz hasonlított. A talaj egyik oldalra lejtett, és azon a részen egy kis tó volt, kristálytiszta, gyöngyöző vízzel.

– Huuu! Itt még csónakázni is lehetne! – mondta Csuka Gyuri. Ott álltunk mindnyájan a tavacska partján, és fi-

gyeltük a vizet, látunk-e benne valamilyen élőlényt, de nem láttunk még mohát sem. Azaz rosszul mondom, hogy mind ott álltunk, mert Ferkó arrább egy kövön ült, levetette a cipőjét, és kiöntötte belőle a vizet. A harisnyáját is levetette, és a zsebkendőjét csavarta a lábára.

– Fázik a lábad? – kérdezte Mátis.

– Dehogy fázik, hiszen meleg víz ez.

Egyszerre valamennyien leguggoltunk, és a vízbe mártottuk az ujjunkat. Valóban olyan langyos volt, mint majdnem minden patak vize ebben a városban.

– Ez itt forr! – mondta Berci. – Vagy valami másik, rejtett barlangból szivárog át a kövek között. – Beledobott egy darab papírt a vízbe. A papír lassan, nagyon lassan úszott a tó színén, ellenkező irányban, mint ahonnan jöttünk. Akaratlanul is követtük a füzetlap útját. A tavacska arrább annyira kiszélesedett, hogy éppen csak elfértünk a partján. Vállunkkal súroltuk a csillogó, nedves mészkőfalat. A csigalassúsággal úszó füzetlap vezetett bennünket mindaddig, míg a barlang egészen összeszűkült megint. Itt a papiros mozgása egyszerre meggyorsult. Még néhány lépés, és újabb folyosóra akadtunk, amelyen most már a tó vize folydogált tovább.

Ez a folyosó még alacsonyabb volt, mint a másik az elején. Ebben még Spitzernek is meg kellett hajolnia. De szerencsére szélesebb volt az elsőnél, és az is nagy szerencse volt, hogy a víz mellett húzódott akkora száraz part, hogy szűken elfértünk rajta. Csak később, két helyen tágult ki annyira a patak, hogy vissza kellett mennünk kövekért. Azokat a patak szélére raktuk, és úgy haladtunk tovább.

Talán negyedóráig tartó lassú vonulás után eljutottunk egy helyre, ahol a folyosó kétfelé ágazott; az egyik része kissé lefelé lejtett, ezen haladt tovább a patak, a másik pedig elég meredeken emelkedett, és száraz volt. Ezen indultunk mi el, és felfelé haladtunk, de a folyosó egyre alacsonyabb lett, már egész kétrét görnyedtünk, majd elju-

tottunk egy olyan szűk részhez, amelyen csak hason csúszva juthattunk át. Arráb megint fel tudtunk állni, és itt egyszerre derengő fényt fedeztünk fel. Ferkó hátraadta a lámpát, hogy jobban megfigyelhessük, honnan jön a fény.

A folyosó kicsit hajlott, s most még meredekebben haladt felfelé. A forduló után megint tágabb üregbe jutottunk. És ebbe akkora résen áradt a fény, hogy egy ember kibújhatott rajta. Közelebb mentünk ahhoz a helyhez. Egy nagy kő volt ott, melynek a kerületén malteros tapasztás nyomait láttuk. Valószínűleg nemrég eshetett ki a helyéről. Hiszen ha rég itt lett volna ez a lyuk, már nyilván felfedezték volna. De hát hol is lehetünk? Hová nyílik a barlangnak ez a második kijárata?

Gyurka a szájára tette a kezét, ami azt jelentette, hogy most már csendben legyünk, mert kívülről valaki meghallhatja a hangunkat. Majd széttolt bennünket, és négykézláb nyomakodott a résbe, ahonnan a fényt kaptuk. Alig érhetett azonban ki a szabad levegőre a feje, már húzódott is vissza.

– Mit láttál? – kérdeztük kíváncsian.

– Négy lábat – felelte Csuka Gyuri.

– Miféle négy lábat? Kutyáét vagy birkáét?

– Fenét! Emberét! Emberekét!... Sőt azt is tudom, hogy egy nőét és egy férfiét. Valamilyen kőpadról lógnak a lábak lefelé, himbálóznak egymás mellett.

– Mezítelen lábak? – kérdezte ámulva Mátis.

– Dehogy mezítelenek. Az egyik páron fehér harisnya van és szép kis lakkcipő, a másikon kockás harisnya és...

– És micsoda?

– Térdnadrág, sárga szarvasbőr pánttal. — Egy ideig elgondolkozott. – Hallod-e, Marci – folytatta aztán –, nézd csak meg, nekem gyanúsak azok a lábak.

– Először én – mondtam –, hadd nézzem én! – És már bújtam is be a nagy kő mellett. Valóban ott himbált a négy láb. És éppen olyanok, ahogy Gyurka mondta. Nem voltam

benne egészen biztos, hogy kiknek a lábai, de a látásukra düh és keserűség fogott el. Különösen, mikor meghallottam egy halk, ismerős kacagást. Kihúzódtam, vállat vontam, és hagytam Spitzert a helyemre furakodni. Marci éppen hogy csak kidugta az orrát, aztán már vonult is vissza.

– Ez bizony Vali, a néném, meg Sugár Tóni.

– Biztos vagy benne? – kérdeztem, pedig hihettem volna a magam szemének is.

– Hogy biztos vagyok-e benne? Csak megismerem a Valink csámpás lábát! Mindig úgy ül, hogy a két hüvelykujját egymásra teszi, akár van rajta cipő, akár nincs.

Ez igaz, hogy úgy ült, de olyat mondani, hogy csámpás! Képes lettem volna mindjárt egy pofont lekenni ezért Marcinak. Hiszen annál szebbet, ahogy Vali magas sarkú lakkcipőjében lépni tudott, el sem képzelhettem. De hát min-

denki azt mond a saját nővéréről, amit akar. Még szerencse, hogy a testvére, mert másképp megkapta volna a magáét.

– De hát hol ülhetnek tulajdonképpen? – ámuldozott Mátis. – Csak nem Spitzerék udvarába kerültünk?

– Dehogy! – kapott a fejéhez Berci, mint aki most találta fel a spanyolviaszt. – Ezek az áldozókövön ülnek! Akármi legyek, ha nem ott! Hiszen majdnem minden vasárnap ott gubbasztanak.

Az ásatások alkalmával előkerült a romok között egy hatalmas, tizenkét személyes asztal nagyságának megfelelő lapos, sima kő, mely úgy feküdt másik két faragott kövön, mint egy nagy pad. Hogy miért nevezték áldozókőnek, ma sem tudom, lehet, hogy valamikor áldozatot mutattak be rajta, vagy csak ezt tartották róla. Mindenesetre szépen kifényesedett, nagy kőlap volt, amit bizonyára hosszú időn keresztül használtak valamilyen célra.

– Legjobb lenne elkapni a bokáját ennek a Sugár Tóninak – mondta Csuka Gyuri –, aztán berángatni ide. Azt hinné, hogy az ördögök viszik el, amit meg is érdemelne.

Jót nevettünk ezen, de ilyen elgondolást nem lehetett végrehajtani, hiszen Vali mindjárt elkezdene segítségért kiabálni, és barlangunkat felfedeznék, mielőtt még igazában birtokba vettük volna.

Ez a birtokbavétel Csuka Gyuri szerint abból áll, hogy a barlang minden egyes részét elnevezzük saját magunkról. Vagy ha nem éppen magunkról, hát olyan valakiről, aki nekünk kedves. Ezt Opál Berci is bizonyította, aki nagyon szerette a felfedezők útleírásait és a róluk szóló regényeket olvasni. Tulajdonképpen ezt csinálja minden felfedező. Még a tudósok is azzal kezdik, ha új csillagot fedeznek fel, hogy elnevezik. Sőt elnevezik a Nap és a Hold egyes területeit is.

Évégből még egyszer végig kellett mennünk a barlangon, hogy alaposan szemügyre vegyük. Elsősorban azt az

alagutat kellett még megvizsgálnunk, amelyen a tó vize elfolyt, és amelyet ezért a feljáróért elhagytunk. Visszamentünk hát a két út elválásáig és most megpróbáltuk a víz folyását követni. Csakhogy ez nem volt egyszerű dolog, mert az alagút, amelyen a víz elfolyt, olyan alacsony volt, hogy derékig kellett volna meghajolnunk vagy térden kúsznunk. Ezt viszont nem tehettük – mert alig haladtunk két métert, a part tenyérnyire elkeskenyedett, majd egészen eltűnt.

– Hiszen meleg víz ez – vélekedett Marci –, vessük le a cipőnket, és kész!

Fején találta a szeget. Természetes volt, hogy ezt kell csinálnunk. A mosó asszonyok télen is álldogálnak a meleg vizű patakokban, és mi itt kényeskedünk? Visszahúzódtunk a tágabb térségre, és percek alatt levetettük a cipőnket. Egy csomóra raktuk valamennyit a harisnyákkal, a nadrágunkat pedig feltűrtük, ameddig csak lehetett.

Nemhogy rossz lett volna, hanem valósággal élvezet volt ebben a langyos vízben tapiskolni. A patak előbb jó térdig ért, később pedig még feljebb is, úgyhogy ki tudtunk egyenesedni, és kényelmesen sétáltunk a boltozat alatt. A langyos víz bemelegítette ezt az egész utat. Mátis azt mondta, hogy ezután ide kellene járnunk fürödni, hiszen többet ér ez, mint a török fürdő.

A patak egyre mélyült, de azért a két szélén végig tudtunk gázolni benne, csak Marci panaszkodott, hogy vizes lesz a nadrágja. Mert ő volt a legalacsonyabb, és hozzá még szűk nadrágot viselt, nem tudta eléggé feltűrni. Egy mélyebb résznél át is kellett Marcit emelni. Ezzel a kis viszontagsággal eljutottunk a patak végéhez, vagyis idáig, ahol a langyos víz eltűnik az apró üregekben a kifényesedett, sima kövek között.

– Vajon hová folyhat tovább – álmélkodott Mátis –, lehetséges, hogy egyszerűen elnyeli a föld?

– A föld nem nyeli el – állította Gyurka – valószínűleg újabb barlangokban folytatja útját.

– Vagy felszínre kerül – tette hozzá Ferkó –, az is lehet, hogy ez táplálja a hattyúk tavát. – Ez valóban elképzelhető volt, mert a hattyúk tava, ahol a Manci is tanyázott, annak a dombocskának a másik felén volt, melynek tövében az áldozókövet kiásták. És a tó fenekéről ökölnyi bugyborékok gyöngyöztek fel.

Ebben a hitünkben maradtunk, mert most nem is volt értelme a találgatásnak. Visszagázoltunk a patakban. Az elágazásnál felszedtük a cipőnket, de tovább is a vízben maradtunk, úgy folytattuk utunkat az auláig. A tó azonban oly hirtelen mélyült, abba már nem léptünk bele. A parton felhúztuk a cipőnket, majd meggyújtottuk a maradék karácsonyfagyertyákat, és most már nem volt más hátra, mint a névadás. Leghelyesebbnek találtuk, hogy sorsot húzzunk, melyik részt kiről nevezzük el ...

Hat cédulára írtuk fel a felfedezett részeket. Az elsőnek felfedezett barlangrészt, amelyben a hordót találtuk, aztán a szárazkutat, a folyosót, a kijáró alagutat, a tavat és a patakot. Abban egyeztünk meg, hogy az aulát nem sorsoljuk ki, mert igazságtalan lenne, hogy valamelyikünk nevét viselje ez az előkelő rész, amikor a felfedezésben mindannyiunknak egyforma érdeme van.

A sorsolás után a barlang részei a következő elnevezéseket kapták:

Csuka-csarnok (a bejárati rész)
Mátis-kút (a szárazkút)
Simeon-folyosó (az aulába vezető alagút)
Spitzer-alagút (a pataktól az áldozókőig)
Boda-patak
Opál-tó

Ezen az utolsó elnevezésen kicsit gondolkodtunk, mert az utókor esetleg arra a téves következtetésre juthat, hogy a tavacskának opálos színe volt, ami nem egyezik a valósággal. De végül is azt mondtuk, hogy mit törődünk mi ezzel. Az utókornak az a dolga, hogy törje a fejét a régi neveken, és ha téved, hát tévedjen, az utókor rendszerint úgyis téved.

Mátis még előjött egy okos ötlettel. Azzal pedig, hogy az aulát nevezzük el Klapka Györgyről, akinek az indulóját bitoroljuk. Ennyit megérdemel tőlünk. Különben is lehetséges, hogy a szabadságharc leverése idején éppen a komáromi hős honvédei bujdokoltak ebben a barlangban. Lehet, hogy a lőporos hordó is az övéké volt. Miért ne adhatott volna nekik menedéket Napóleon egykori katonája, aki a pinceházat építette, és aki talán előttünk felfedezte a barlangot? Ha a nevét tudnánk, róla is elneveznénk valamit. De hát egyelőre ez elég.

Az aula tehát Klapka-terem lett, és ezzel be is fejeztük a napi ténykedésünket. Még csak azt kellett elhatároznunk, melyik kijáraton távozzunk, mert most már két lehetőségünk volt. Ebben úgy döntöttünk, hogy Opál Berci és Ferkó az új kijáraton hagyják el a barlangot, mi, többiek pedig a régin. Erre azért volt szükség, hogy a pincében a követ a helyére tegyük. Csuka Gyuri és én elkísértük a két fiút. Mikor kilestünk, akkor láttuk csak, hogy estelekedik. A négy láb már nem lógott az áldozókőről. Kituszkoltuk Bercit és Ferkót, aztán minden erőnk megfeszítésével visszagörgettük a helyéről kibillent nagy követ, nehogy valaki innen betaláljon a barlangunkban.

Mire visszamentünk a Klapka-terembe, Spitzer egy állatkoponyát tartott a kezében. Jól megvizsgáltuk, és az volt a véleményünk, hogy az csak egy macska koponyája lehet. Csuka Gyuri azt ajánlotta, hogy legközelebb hozzunk egy karót, tűzzük arra rá a koponyát, és nevezzük el magunkat Macska törzsnek. Ezért az elnevezésért nem túl-

ságosan lelkesedtünk. Szerencsére Mátisnak jó ötlete támadt.

– A macska közeli rokona a tigrisnek – mondta –, legyünk inkább Tigris törzs.

Ez már sokkal jobban hangzott, az indítványt elfogadtuk, majd sietve távoztunk a Simeon-folyosón, a Mátis-kúton és a Csuka-csarnokon keresztül.

ÖSSZEESKÜVÉS

Másnap minálunk jöttünk össze a közös tanulás végett. Amint mondtam, a nővéreméknek csak egy szobájuk volt. Az a kis fülke, ahol én aludtam, nem volt alkalmas a tanulásra. Azért ha így hatan összejöttünk, akkor a konyhában telepedtünk meg. Ez a konyha is jó tágas volt, csakhogy sötét. Világos nappal is égetni kellett benne a villanyt. De azért jól éreztük magunkat itt, mert nem is közvetlenül a lakásból nyílt, hanem a nagy, nyitott terasz végéből. Így, mosogatás után pedig nem tartózkodott már a konyhában sem Viola, sem Bócné, aki takarítani és mosogatni szokott nálunk. Még arra is alkalmas volt ez a nagy konyha, hogy egy kis tekepályát létesítsünk benne. Természetesen csak kis méretű babákkal és tömör gumiból készült golyóval játszhattunk. Most azonban eszünk ágába se jutott tekézni, sőt azt is kijelentettük, hogy amíg a leckénkkel nem végzünk, egy szó sem eshetik a barlangról.

A tanulás így együtt könnyebben ment. Nagy előnyünk volt, hogy Ferkó mindig előre készült, sőt a magyarhoz, történelemhez, a földrajzhoz még olvasott is ráérő délelőttjein azokból a könyvekből, amelyeket Marci hordott ki neki az iskolai könyvtárból. Ezekről aztán sokat mesélt nekünk, és a tanárok nem győztek csodálkozni, hogy mi olyan dolgokat is tudunk mondani, ha felhívnak bennün-

ket, ami nincs a tankönyvünkben. Ezért már valamennyien dicséretet kaptunk. Még Csuka Gyuri is.

Mikor befejeztük a tanulást, kihúztam a kredenc alsó fiókját, és kezdtem előszedni a kuglibabákat. Mátis azonban rám szólt, hogy azzal várjak, és ott ültében szorgalmasan kapirgálta a füle cimpáját. Gondoltuk mindjárt, hogy ha így cibálja a saját fülét, abból megint valami okos ötlet származik.

– Ide figyeljetek – szólalt meg végre –, nekünk összeesküvést kéne szőnünk.

Döbbenten tekintettünk rá.

– Miféle összeesküvést?

– Hát akiknek barlangjuk van lőporos hordóval, fegyverekkel, ivóvízzel, két kijárattal, azok összeesküvést szoktak szőni.

– De ki ellen? – kérdeztem kétségbeesve. Mert elég gondunk-bajunk volt nekünk így is a barlanggal, a Boda bácsi ügyével, a fegyverekkel. Eleget retteghettünk így is, most még éppen az összeesküvés hiányzott nekünk.

– Hogyhogy ki ellen? – bámult rám Mátis.

– Hát az összeesküvést mindig valaki ellen szokás szőni! Anélkül nincs értelme!

– Az igaz – hagyta rám Zoli. – De hát akkor mondd meg te, hogy ki ellen!

– Én mondjam meg? Nem én találtam ki az összeesküvést!

Parázs vita keletkezett volna közöttünk, ha Spitzer közbe nem vág.

– Én azt ajánlom, esküdjünk össze az Alfonz ellen.

– Ki az az Alfonz? – kérdeztük mind egyszerre.

– Hát a pékék kutyája!

Értettem. Az Alfonz egyszer letépte Spitzer Marci nadrágját, és már több ízben indítványozta, hogy ezt valamiképp bosszuljuk meg. Most hát itt lett volna a jó alkalom.

Meg bizonyára arra is spekulált, hogy az ilyen összeesküvés a legveszélyesebb. De mi lehurrogtuk:

– Mit képzelsz, mik vagyunk mi, hogy egy kutya ellen szövetkezzünk?

Esett még néhány indítvány, amit nem is érdemes említeni, mikor végre Mátis Zoli kinyögte, ami a szívét nyomta:

– Na, hát ha olyan bátrak vagyunk, akkor esküdjünk össze igali Nagy Balázs főhadnagy ellen!

Erre mégsem számítottam. Lehetséges, hogy az egész összeesküvést ezért találta ki, csak várta, hogy mi mondjuk ki ezt a nevet? Tudjuk, hogy gyűlöli a vívóórákat, és szégyelli előttünk, hogy éppen ez az ember tanítja, aki bányászokra lövetett. Arra a tömegre, amelyben ott volt Ferkó apja és Csuka Gyuri testvérbátyja.

Elnémultunk, de ellentmondani nem volt egyikünknek sem bátorsága. Vagyis inkább egyikünk sem akart megint csak gyávának mutatkozni.

– Hát jó – mondta Csuka Gyuri elsőnek, és egymás után mind helyeseltünk, de halkan, mert akik összeesküdnek, azok nem kiabálnak.

Most már csak az volt hátra, hogy kieszeljük, mit követünk el a főhadnagy ellen. Opál Berci szerint a tervet lent, a barlangban kellett volna elkészíteni. De Mátis azt mondta, hogy felesleges minden apróságért levonulnunk oda. Minket úgyis a barlang szelleme tart szorosan össze, és akárhol vagyunk, mindenütt a Tigris törzshöz tartozunk.

Csuka Gyuri megriszálta a derekán a nadrágját, és feljebb igazította, ahogy felelés közben szokta az osztályban. Ebből arra következtettünk, hogy elég izgatott. Suttogva beszélt:

– A tímárinasok egyszer kötelet húztak az egyik segéd útjába, mikor a menyasszonyához ment, mert sokszor felpofozta őket.

Csend követte a szavát.

– Csak úgy példának mondtam – toldotta hozzá, mikor látta, hogy nem lelkesülünk ezért a dologért.

– Ilyet a Tigris törzs nem tesz – mondta Berci.

Magamnak is aggodalmaim voltak.

– A főhadnagy legtöbbször részegen megy haza. Úgy felbukfencezhet, hogy betöri a homlokát. Esetleg ott helyben szörnyethal!

Spitzer hangosan elnevette magát. Csodálkozva fordultam feléje. Mi van ezen nevetnivaló? De ő már a saját tervén mulatott.

– Hát ha részeg – mondta –, akkor zúdítsunk vizet a nyakába, legalább kijózanodik.

Ez már tetszetősebb dolog volt, felvidultunk rá. De hát hogyan oldható meg, hogy mi vizet borítsunk a főhadnagyra?

Marci azonban csak mosolygott az orra alatt. Ilyenkor majdnem a füléig nyúlt a szája.

– Egyszerű az egész, bízzátok csak rám.

Ebben a pillanatban a kapu csattanását hallottuk. Az üveges ajtó felé tekintettünk, és nem akartunk hinni a szemünknek. Kapusa tanár úr és a sógorom közeledtek a veranda felé. Rögtön kinyitottuk újra a könyveinket, mintha másról nem is esett volna itt szó, csak a holnapi leckéről. Fél füllel már hallottam, hogy valamilyen új egyesületet alakítottak a rokkantak és hadiárvák segélyezésére, és ebben a sógorom együtt munkálkodott Kapusa tanár úrral, de hogy az osztályfőnökünk személyesen megjelenjék nálunk, erre álmomban sem gondoltam.

Arra számítottunk, hogy egyenest bemennek a szobába, és mi rövidesen kiosonunk innen. De nem úgy történt. Véletlenül szép késő őszi délután volt ez. Ott ültek le a verandán elhelyezett fonott székekre. Valamilyen papírokat terítettek maguk elé.

Jókora szivarokra gyújtottak, amiből arra következtet-

tünk, hogy nem szándékoznak egyhamar elpárologni az utunkból. Mit volt mit tennünk, a szemük láttára kellett kivonulnunk a konyhából. Mert hisz nem kárhoztathattuk magunkat estig tartó néma szobafogságra.

Marci haladt az élen. Halkan lépkedett, annyira, hogy a két férfi csak akkor vette észre, mikor közvetlen mellettük volt. Ott mélyen meghajolt.

– *Laudetur Jesus Christus* . . .

Példáját követtük valamennyien. Egyikünk sem volt katolikus, de a reglama szerint így kellett köszönnünk.

– *In aeternum* . . . – fogadta Kapusa tanár úr csak úgy a szivarja mellől, de a következő pillanatban kivette a szivart a szájából. – No, nézd csak, itt az egész díszes társaság . . .

Ezt, hogy díszes társaság, ő sokszor mondta, olyan sokszor, hogy az már nem jelentett semmit. Azt gondoltuk, meg sem állít bennünket. De ekkor észrevette Ferkót, aki előttem haladt. Én mint házigazda a sor végén vonultam.

– Megálljatok csak! Hát te, Boda? Te hogy kerülsz ide?

Ott álltunk feléje fordulva egyenes sorban, szorosan egymás mellett. A karomon éreztem, hogy Ferkó reszket, mint a kocsonya.

– Én – hebegte –, én csak eljöttem Tamáshoz.

– Hm! És könyved is van! . . .

– Va . . . van . . . – rebegte Ferkó.

– Füzeteid is vannak, amint látom.

– Azok is vannak.

– No, mutasd a füzeteidet.

Ez éppen úgy hangzott, mintha az iskolában lennénk. Ferkó kihúzogatta a hóna alól a füzeteket. A számtant, a magyart, a latint. Még a térképvázlatokat is.

Kapusa tanár úr jó sokáig forgatta a füzeteket, miközben nagyokat szippantott a szivarból. Az egyiket jelentős pillantás kíséretében tette a sógorom elé.

Végre felkönyökölt, és tekintetével végigsimogatott ben-

nünket. Igen, jól mondom így, hogy simogatott, mert Kapusa tanár úr tudott simogatni, ütni is a tekintetével. Utoljára Boda Ferkón pihent meg a szeme.

– Szóval te tanulsz tovább.

Ferkó lehajtotta a fejét, úgy mormolta maga elé:

– Igen, tanár úr, kérem, ne tessék haragudni. Csak mivel azelőtt is együtt tanultunk a fiúkkal... Nem tartom fenn őket a tanulásukban.

– Még növénygyűjtőd is van.

– Van – mondta Ferkó –, van az is.

– Hm... – Kapusa tanár úr egy darabig hajtogatta a fejét. Akkor szokott így tenni, ha jó feleletet hall. Majd elővette a noteszát. Azt a titokzatos könyvecskét, melybe annyiszor szerettünk volna betekinteni. Most a naptáros részt lapozta fel, és rövidke ceruzájával keresgélt ott. Aztán visszalapozott az órarendhez. Ezt is jól láttuk. Ritkán volt alkalmunk ilyen közelről nézni a kezét, amint a noteszt forgatja. Végre bejegyzett valamit a naptáros részbe.

– Ide figyelj, Ferkó! Pénteken reggel nyolc órakor keress fel a lakásomon. Természetesen csak akkor, ha akarsz. Mert én most nem parancsolhatok neked. Nincs más elfoglaltságod?

– Nincsen. Csak piaci napokon kell édesanyámnak segítenem.

– Na, jól van akkor. – A noteszt bezárult, Kapusa tanár úr visszaadta Ferkó füzeteit. A vállát megveregette, aztán intett, hogy mehetünk tovább.

MENNYBŐL AZ ÁLDÁS

Igali Nagy Balázs a felsővárosban lakott. Annak is a szélén, egy magányosan álló házban. A ház előtt kert volt, amelyben valamikor virágok nyíltak, de az még a főhadnagy szüleinek az idejében volt. Mióta egyedül lakta a há-

zat, csak gyom verte fel a kertet. A kiskapu fölött még ott voltak a rózsalugast tartó vasívek, de a rózsa kipusztult a kerítés tövéből, helyette iszalag s más futó gizgaz kúszott a lugas helyére. Ott sárgultak, barnultak, nyirkosodtak e haszontalan növények fonnyadt levelei.

Lucskos, hideg őszi este volt. Az alsóvárosban köd ült, és a felsőváros nagy részén is, de itt, a Kálvária-domb körül tiszta volt a levegő, sőt a nyirkosságtól még mintha ki is fényesedett volna. A második stáció mellett gyülekeztünk össze. Csak öten, mert Mátis Zoli éppen ebben az időben gyakorolta a vívást a főhadnaggyal. Így nyugodtak lehettünk, hogy igali Nagy Balázs nincs otthon, s tervünket zavartalanul végrehajthatjuk.

Én érkeztem utolsónak, mert indulásom előtt a sógorom éppen elküldött cigarettáért.

De még az én érkezésem után is vártunk egy darabig, hátha feljön idáig a köd. Erre azonban hiába vártunk, az idő sürgetett, munkához kellett látnunk.

Spitzer és én felmentünk a Kálvária-templomig, amely alatt kripta is volt. Ennek a kriptának a lejáratába, a vasajtó mellé rejtettük el a vödröt. A vödröt a szeméttelepről szedtük fel. Nem volt feneke, de Berci vágott bele egy kerek bádogot. Arra olvasztott aszfaltot öntöttünk, és így alkalmas volt a célra, amire nekünk kellett.

Én ott is maradtam a kápolnánál, mert ez volt kijelölve nekem őrhelyül. Berci és Ferkó is elfoglalták őrhelyüket. Magát a tulajdonképpeni feladatot Csuka Gyurinak és Spitzernek kellett végrehajtania.

Ez pedig abból állt, hogy lementek a domb aljában levő kacsaúsztatóhoz, ott a vödröt telemerítették sáros, poshadt vízzel, aztán odacepelték a főhadnagy kertajtajához. Ott Csuka Gyuri felmászott az ajtó tetejére, és egy olyan vaskapocs segítségével, amilyennel a sonkát szokták füstre akasztani, felfüggesztette az ajtó fölé a vízzel telt vödröt. Mégpedig úgy, hogy a feneke az ajtón belül lógott.

Nem tartott sokáig ez az egész művelet. Mi, kiállított őrök senkit sem láttunk, nem kellett veszélyt jeleznünk. Mikor a vödör a helyére került, a fiúk mind odajöttek a kápolnához. Itt akartuk bevárni a főhadnagy érkezését. A sötétben látni ugyan nem sokat láthattunk innen, de reménykedtünk benne, hogy halljuk majd a kanna zörgését, a víz loccsanását, aztán a főhadnagy káromkodását vagy kétségbeesett kiabálását, amikor a víz a nyakába zúdul. Mert a kanna ügyesen úgy volt felfüggesztve, hogy a befelé nyíló ajtó felbillenti a fenekét, és a víz annak a fejére ömlik, ki az ajtót kinyitja.

A köd azonban egyre szállt felfelé. Kis idő múltán már nem láttunk húszlépésnyire sem. Így hát lejjebb merészkedtünk, az ötödik, a negyedik, a második, végül az első stációig. Itt is jó soká kellett még várnunk. Nem hallottunk, nem láttunk semmi mozgást a ház körül.

A főhadnagy már nem járt katonaruhában. Nem sokkal azután, hogy a puskák eldördültek a bányaigazgatóság előtt, leszereltették. Akkor felöltötte a háború elején elhagyott kirojtosodott nadrágját, csíkos kabátját, amint az ősz bejött, rövid felöltőjét is, és ekkor éppen olyan senkiházi lett, mint azelőtt volt. Rendes állása sem volt, abból élt, hogy vívóleckéket adott, meg a török fürdőben volt valami része. A szülei hagyták rá ezzel a házzal együtt. Nem volt már félelmes ember, inkább mintha ő rettegett volna valamitől. A fal mellé húzódva lődörgött az utcákon, míg más tisztességes ember végezte a munkáját.

Tudtuk, hogy a ködben még jobban terjed a hang, mint tiszta időben. Legalábbis ezt olvastuk a *Temze-parti éjszakák* című regényben, melyet Opál Berci adott kölcsön valamennyiünknek. Ezért hallgattunk, és ha szóltunk, azt is csak úgy súgtuk egymás fülébe. Egyszer csak, amint így várakoztunk, halk, rekedt éneket hallunk:

Híres Komárom be van véve ...

– Ez Mátis Zoli – mondtuk szinte egyszerre.

Berci visszafütyülte neki a dallamot néhányszor, és a következő percben kivált a ködből Zoli gömbölyded alakja.

– Mi az? Hát hol a főhadnagy? – kérdezte Marci.

– Mindjárt itt lesz. Már vége a vívóórának – felelte Mátis –, de egyelőre fogyasztja a szokásos háromszor három deci borát a papok pincéjében.

– És te hogy kerülsz ide?

– Én is itt akarok lenni, mire megérkezik. Szerencsémre elküldtek a suszterhoz a cipőmért.

Valóban ott szorongatta a frissen talpalt csukákat a hóna alatt egy újságpapírban.

– Akkor hát gyere közelebb, és csendesen beszélj – parancsolt rá Gyurka –, de a legjobb, ha hallgatsz.

Hatszor három deci bort is meg lehetett inni, amíg mi ott vártunk. Nagyon türelmetlen voltam, mert féltem, hogy megint baj lesz a kései kimaradásból. Egyszer csak öblös, boros hangon énekelni kezdett valaki, és a legnagyobb meglepetésünkre azt énekelte:

Mennyből az angyal . . .

Csuka Gyuri elröhögte magát. Valóban furcsa volt, hogy az ittas főhadnagy éppen ezzel érkezik haza. De még jobban csodálkoztunk azon, ami utána következett. A részeg ember léptei egyre közeledtek a ködben, s mikor már csak harminc lépésre lehetett tőlünk, fennhangon azt az éneket kezdte el, amelynek egyetlen soráért csendőrök vittek el bárkit ebben az időben:

Föl, föl, ti rabjai a földnek . . .

Megrémültünk ennek az éneknek a hallatára is. A főhadnagy alakja már átfeketedett a ködön. Egyszerre megállt, abbahagyta az éneklést, és hangosan kezdett magában beszélni.

– Mi az? Talán valakinek kifogása van ellene? Szóljon, akinek kifogása van! Hogy tilos ezt énekelni? Nekem nem tilos! Én lövettem a munkásokra! Nekem mindent szabad! Én megszolgáltam! Értik?!

– Ez megőrült! – súgta Opál Berci.

– Dehogy őrült meg! Csak részeg.

– De magában beszél!

– A semmivel vitatkozik.

Még jobban előbukkant a ködből. Hóna alatt tartotta a vívósisakot. A karddal pedig hadonászott, vagdalta a ködöt.

– Kinek van kifogása ellenem? Húzza ki a kardját!

Csuka Gyuri megint röhögni kezdett.

– Pszt! Csend legyen! – csitítottam.

Igali Nagy Balázs most megint a karácsonyi éneket kezdte el, és már jól láttuk, amint közeledett a kiskapuhoz. A kilincsre tette a kezét, és belökte az ajtót.

A vödör abban a pillanatban felbukott, és a szennyes víz a nyakába ömlött. Rémülten felhördült, aztán hátratántorodott.

– Ki az? Ki van itt?! – ordított torkaszakadtából. – Ki van itt? – ismételte még egyszer. Láttuk jól, amint a zsebébe nyúlt, és előrántotta a revolvert. – Gazemberek! Gazemberek! Kommunisták! – üvöltötte, és a következő pillanatban villant kezében a pisztoly. Mi lebuktunk a stáció mögé. Hat lövés hangzott el gyors egymásutánban.

Mire az utolsó lövést hallottam, már a kápolnánál futottam. Körülnéztem. Nem láttam senkit a barátaim közül. A domb másik oldalán ereszkedtem le, aztán nagy kerülővel, mellékutcákon keresztül jutottam haza.

Szerencsére nem volt otthon a sógorom. Viola a konyhában tartózkodott. Mire bejött, lecsitult a szívem dobogása. Hangosan olvastam a földrajzleckét. Csak könyökölhessek a könyv fölé, ne lássák rémült arcomat . . .

Rossz álmaim voltak. Csak másnap, az iskolában nyugodtam meg, amikor mind a négy barátomat épségben találtam. Marci elmesélte, hogy együtt szaladtak Ferkóval, tehát őt sem érte baj. Egy kis hiba azért mégis történt. Mátis Zoli a nagy ijedtségben elvesztette az egyik frissen talpalt cipőt. Az anyja természetesen azonnal visszaküldte a cselédlány kíséretében. De Zoli nem merte megmondani, merre járt, csak jöttek-mentek azon az úton, amely a legrövidebben vezetett a házuktól a cipészműhelyig. Nyilvánvaló, hogy hiába sétáltak itt. Végül is üres kézzel és mindketten bőgve tértek haza, mert a kis szolgáló úgy sejtette, hogy neki is jut a bírósági elnök haragjából, ha üres kézzel érkeznek. Szerencsére az elnökné nem mondta meg az urának, hogy szegényebbek lettek egy fél pár talpalt cipővel, úgyis elég volt annak a gondja. Se vége, se hossza nem volt ebben az időben a pereskedéseknek, vádaskodásoknak. A hosszú háború után olyan lett az ország, mint egy feldúlt ház, amelyben semmi sincs a helyén.

Ezen a napon a második óra megint hittan volt. Hideg szél fújt kinn, és eső is csapkodott. A tó túlsó partja most is ködbe veszett. Egy darabig a folyosón lődörögtünk, de körülbelül úgy az óra közepén ráuntunk erre. Lesompolyogtunk a lépcsőn. Az iskola udvarán volt egy kerek kis faépítmény, amely alatt régebben a harang volt. Azt mesélték, a háború előtt ezzel szokott harangozni minden óra elején és végén a pedellus. A kisharangot azonban elvitték, mikor országszerte gyűjtötték a rezet az ágyúöntéshez. A fazsindelyes kis épület jó volt arra, hogy ilyenkor menedéket adjon nekünk az eső ellen. Így mégsem kellett lyukas órán is az iskolaszagot éreznünk. Golyózni is lehetett ezen a helyen, ha egy kicsit be is csapkodott az eső. De most nem kezdtünk játékot, hallgatagok voltunk vala-

mennyien. Ha néhány csendes szót váltottunk is, sokáig nem beszéltünk a saját dolgainkról.

– Most aztán alaposan megijedtetek, ugye? – mondta egyszer csak egész váratlanul Csuka Gyuri.

Nem felelt rá egyikünk sem.

– Pedig Ferkóval megbeszéltük, hogy ma délután ott leszünk a pinceháznál.

Úgy volt. Még mielőtt munkához kezdtünk a főhadnagy házánál, megállapodtunk benne, hogy ezen a napon megvizsgáljuk a hordót. Végre is el kell dönteni, hogy valóban puskapor van-e benne vagy micsoda. Spitzer váltig állította, hogy nem lehet más abban, csak bor, ha loccsant a beledobott kavics, ha nem. Bizonyára rosszul hallottuk.

– Majd elválik – szólt Opál Berci fölényes nyugalommal.

– De hogyan válik el?

– Úgy, hogy kimerítünk belőle egy kicsikét. Akár puskapor, akár bor, akár más.

– De mivel?

– Azt bízzátok rám – intett Berci.

Nem kételkedhettünk benne, hogy aki olyan különleges kulcsot tudott készíteni, amellyel az évszázados zárat kinyitottuk, az megtalálja annak a módját is, hogyan lehet mintát venni a titokzatos hordóból.

Az elmúlt esti ijedtségünkről egyszerre megfeledkeztünk. Többet nem is esett róla szó. A lyukas óra végéig már csak azt találgattuk, mi lehet a hordóban, s azon törtük a fejünket, vajon milyen eszközt készít Berci a titok felfedezésére. De Berci erről nem nyilatkozott.

Ezt az eszközt csak a helyszínen ismertük meg. Közelebbről csak akkor, mikor bezárult mögöttünk a pinceház ajtaja. Annyi volt az egész, hogy egy hosszú pálcára kis ecsetmártogató tégelyt erősített fel Berci. Igen ügyesen csinálta, körülfonta a tégelyt drótkosárkával.

A szokásos módon behatoltunk a barlang előterébe, amelyet most már Csuka-csarnoknak neveztünk. Legutolsó itt-

létünk alkalmával megoldottuk, hogy a bejárólyukat belülről is el tudjuk zárni. Mert számításba kellett vennünk, hogy egyszer valamilyen okból mégiscsak eljön valaki Spitzeréktől a pinceházba. A pincebolt elég mély volt ahhoz, és elég sötét, elég egyenetlen, hogy ennek az egyetlen kőnek az elmozdítását ne vegyék egykönnyen észre. De a világosság kiszűrődését mégiscsak meg kellett akadályoznunk. Az ördög nem alszik.

Berci és Csuka Gyuri másztak fel a hordóra. Ferkó a lámpával messzebb állt, nehogy robbanás történjék, ha valóban puskaporra akadunk. Gyurka egy kővel kiütötte a dugót, Berci pedig az aknán leeresztette meritőjét. Kétarasznyira csúszhatott le ujjai között a pálca. Akkor eleresztette, és állva maradt.

– Mégiscsak valami szilárd dolog van benne – vélte Csuka Gyuri.

– Belemerítsem? – kérdezte Berci.

– Merítsd hát! – türelmetlenkedett Spitzer Marci. – Ne félj, nem robbansz fel!

Berci gyengéden megnyomta a pálcát. Az akkor olyan hirtelen süllyedt, hogy alig bírta elkapni a végét. Majdhogynem elnyelte a hordó. Kíváncsiságunk még jobban fokozódott.

– No, vedd ki már a mintát!

Óvatosan húzta felfelé a botot, két kézzel, mintha kutat merne. Vigyázva kiemelte a tégelyt és mindjárt le is adta az én kezembe. Folyadék volt abban, csak a tetején úszkáltak valami hártya foszlányai. Spitzer is. Mátis is olyan hirtelen hajoltak fölébe kíváncsiságukban, hogy összekoccantották a fejüket. Aztán míg sziszegve a homlokukat fogták, nekem időm volt megszemlélni, megszagolni a tégely tartalmát. Bizony annak borszaga volt. Most már közelebb vittem a lámpához. Aranybarna, tiszta bor. A tetején úszkáló finom foszlányokat leszedtem s odatartottam Ferkó elé.

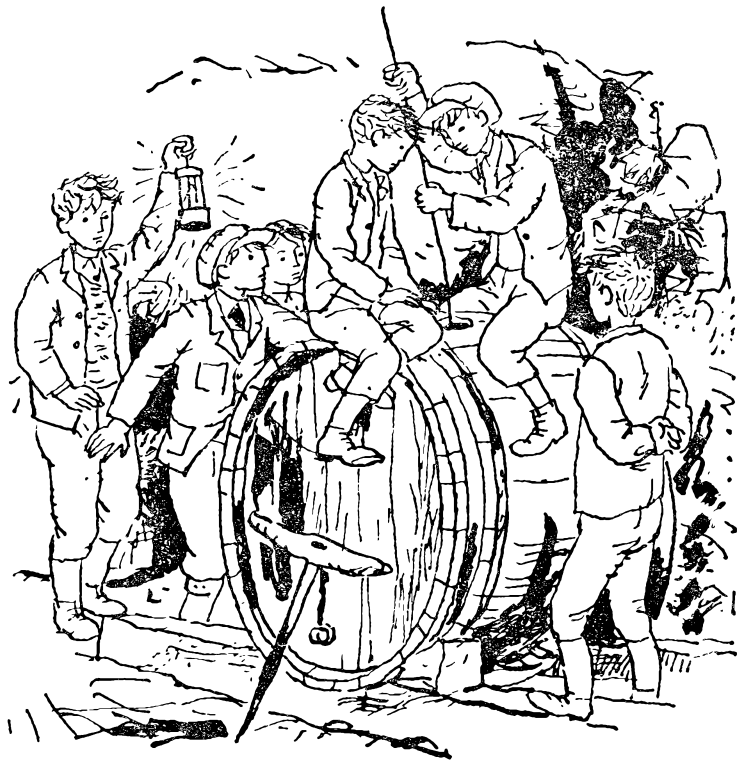

– Kóstold meg.

– De mi volt az a tetején? – kérdezte Ferkó bizalmatlanul.

Sokszor hallottam emlegetni, hogy a nagyon öreg borokat vékony hártya vonja be a hordóban. A kétarasznyi űr pedig attól támadhatott, hogy ennyi idő alatt mégiscsak elszáradt, elillant valami a hordó deszkáin át.

Ferkó még habozott, csak szagolgatta a tégely tartalmát. Csuka Gyuri ekkor leugrott a hordóról.

– Nem meritek megkóstolni? Adjátok ide!

Kivette Ferkó kezéből az edénykét bottal együtt, és

mindjárt az ajkához emelte. Kicsit nehezen ment a kóstolás, mert az orrában megakadt a pálca. De végül is sikerült úgy, hogy egészen hátrahajtotta a fejét. Hallottuk, amint szürcsölte az italt, aztán csettintett a nyelvével.

– Ez igen! – mondta. Már emelte is újra a szájához.

– Vigyázz! – kiáltott rá Mátis. – Tudod-e, hogy az ilyen százéves borból nem kell több, csak néhány korty, hogy berúgjon az ember?

– Mesebeszéd! – intette le Gyurka. – A nagyapám azt mondta, a bor sosem lesz erősebb, mint az első nagypénteken. Aztán évről évre gyengül. Meg mernék inni belőle fél litert!

Valóban úgy kihúzta, hogy utána csak Ferkónak jutott fél korty. Még egy adagot kellett kimeríteni, hogy mindannyian végigkóstolhassuk.

Nem volt tehát a barlangunkban lőporos hordó, és őszintén szólva ez nemhogy csalódást okozott volna, hanem inkább megnyugtatott bennünket. Bercit csak az a kérdés izgatta, hogy vajon kié is hát ez a hordó bor. Mert az rendben van, hogy a barlang, az nemzeti vagyon, de a borral más a helyzet.

– Kié volna? Természetesen Spitzeréké – állapította meg Mátis, aki jogi dolgokban a legjáratosabb volt köztünk. Marci azonban tiltakozott:

– Az én apám csak a pincét vette meg. Pontosan addig a falig, amelyen át bebújtunk. Ez a rész már a barlanghoz tartozik. Ezt a barlangot felfedezhették volna a másik kijáratáról is, és ha valaki ideérkezett volna a Mátis-kúton keresztül, nem is sejthette, hogy csak egy fal választja el a pincétől.

– Ez igaz – hagyta helyben Mátis. – De hát akkor kié a hordó bor?

– Ki mit talál, azé! – ujjongott Csuka Gyuri. – Adjatok még egy fütyössel!

– Fityiszt kapsz!

Opál Berci eldugta merítőszerszámját a hordó alá.

– Még az kéne, hogy berúgj itt nekem! Eredj, aztán kalapáld be a dugót.

– De hát ha miénk a bor, mit csinálunk vele? – kérdeztem én.

Erre nem tudott senki sem felelni. Sokáig spekuláltunk csendben, majd Csuka Gyuri egyszerre a térdére csapott.

– Majd meglátjuk! Ne törődjetek most ezzel. Gyerünk a mélybe!

Felugrott, és a következő pillanatban már ereszkedett lefelé a létrán, nem törődve vele, hogy szuroksötétség fogadja. Mintha csak berúgott volna a néhány korty bortól. Ferkó utána indult a lámpával. Aztán mi, többiek is, mert ugyan kinek lett volna kedve ott maradni a sötétben?

Kint hűvös volt már az idő. A Klapka-termet most kellemes melegnek találtuk. Lekuporodtunk a tó partjára.

– Bárcsak halak lennének benne! – sóhajtott Gyurka.

– Éppen az kellene! Akkor te mindig itt gubbasztanál – nevetett Berci.

– Mi lenne, ha hoznánk bele halakat?

– Azokat etetni is kell ám! Mivel élnének itt?

– Hoznánk ennivalót is!

– Csacsiság! Azt hiszitek, sötétben élnek a halak?

– A tenger fenekén is sötét van!

Így vitatkoztunk élénken, csak Ferkó maradt hallgatag. Tekintete a vízre meredt, oda, ahol a bányászlámpa tükörképe tündökölt. Szótlansága feltűnt valamennyiünknek. Alábbhagyott a mi kedvünk is.

– Mit búsulsz, Ferkó? – kérdezte a kövér Mátis, aki leghamarabb meghatódott bánatán.

Ferkó felkapta a fejét. Ismert mozdulatával kicsit hátrahúzódott. Azt hittük, megint támadni akar keserűségében. Valami ilyen mondatot vártunk tőle: mi közöd hozzá!

De nem. Jól láttuk: a szeme kifényesedett a könnytől. Ismét elfordult tőlünk, és halkan szólt:

– Jön a tél. Hideg lesz az erdőben. Lehet, hogy nagy hó is esik. Jó lenne édesapámnak meg a többi bujdosónak egy ilyen jó meleg barlang. Ha a hó leesik, nem is tudunk ételt vinni neki, mert eltalálnak a nyomunkon.

Bercire néztem, és ő jelentőségteljesen visszatekintett rám.

Sokszor elhatároztuk, hogy Ferkót kikérdezzük titkáról, de nem tudtuk, hogyan kezdjük, féltünk, hogy az első szavunkkal örökre elriasztjuk magunktól. Most magától eljött a pillanat. Éreztük, hogy vallani kezd Boda bácsi rejtekhelyéről. Úgy is történt.

– Hát az erdőben van? – kérdezte Mátis, és majdhogy könnyek jöttek az ő szemébe is.

– Igen, az erdőben – felelt Ferkó. – Megtudhatjátok. Úgyis olyan sok súlyos titkunk van nekünk már, hogy ha a többit magatokban tudjátok tartani, elbírjátok ezt is. Sok titkot rejtünk mi mások előtt. Egymással szemben legyünk legalább őszinték. Nem igaz?

– Igaz – mondta Marci.

– És aki elárulná, rettenetesen bűnhődne – toldotta Csuka Gyuri. Berci és én nem mertünk feltekinteni a víz színéről.

– Hát az én apám – mondta Ferkó halkan, és körül is nézett, pedig itt nem lehetett senki idegen, aki hallgatózna –, az én apám fenn bujkál a hegyekben.

– Csak úgy az erdőben, fedél nélkül? – kérdezte Mátis ámulva.

– Nem éppen fedél nélkül. A szénégetők kunyhójában alszik. Segít is nekik a munkájukban, ha nincs veszély, ha nem kell rá számítani, hogy valaki idegen jár arra. Ha pedig veszély van, akkor bujkál az erdőben. Nemcsak egyedül van ott bujdosó. Még két idegen osztozik sorsában. Az egyik Pestről került oda, a másik valahonnan az Alföldről.

– Miféle szénégetők azok? – csodálkozott Mátis, mert ilyenről még nem is hallott, hogy fenn a hegyekben valakik szenet égetnek. Ő persze a kőszénre gondolt. De én jól tudtam, hogy miről van szó. Az én falum a Bakony tövében volt. A kocsma mellett laktunk, és számtalanszor láttam a hegyekből érkező faszenes zsákokkal telt kocsikat vesztegelni a kocsma előtt, míg gazdáik egy-egy ital borral vagy pálinkával melengették magukat odabenn. Az apámmal nemegyszer elmeséltettem, hogyan készül a faszén. Megtudtam, hogy a fát gúlába támogatják, aztán vastagon behantolják földdel. Csak a gúla csúcsán hagynak kis rést, lent pedig akkora nyílást, hogy alágyújthassanak. Napokig füstölögnek ezek a különös boglyák, később már füst nem száll belőlük, csak vibrál a levegő a kiáramló gázoktól. Végül egészen elfullad a tűz. Akkor szétszedik a gúlákat, és a karvastagságú ágak ott vannak megszenesedve. Kis koccintásra darabokra törnek. Így készül a faszén. A szénégetők zsákokba szórják, a zsákokat kocsira rakják, leereszkednek a meredek utakon, és faluról falura, megyéről megyére járnak, míg az asszonyok meg nem vásárolják vasalóikba mind az árujukat.

Ezt el is meséltem mindjárt a fiúknak, és Ferkó rábólintott.

– Így van, de ha nagy hó esik, abbahagyják erdei munkájukat, levonulnak a családjukhoz. És mi lesz akkor apámmal meg a másik kettővel? Megfagynak ott! Hiszen ha már nincsenek ott fenn szénégetők, gyanússá válik a szállongó füst. Legfeljebb ha éjszaka tüzelhetnek.

Biztos vagyok benne: valamennyien azt gondoltuk ekkor, hogy ide kellene vezetni a három bujdosót, Ferkó apját és a másik kettőt, ebbe a barlangba, de ezt nem mondta ki senki. Nem mertük hangosan kimondani.

– Tudjátok mit? – kiáltott fel egyszerre Csuka Gyuri. Azt hittük, ő most egyszerre előjön valami remek ötlettel, hogyan kerülnek ide a bujdosók. De nem. Egész más dolog

jutott az eszébe. – Én már elhatároztam, mit csinálunk a borral.

– Mit?

– Az üldözötteknek adjuk. Nekik van rá a legnagyobb szükségük, hogy melegítse őket, ha megjön a nagy hideg.

Ez a gondolat fellelkesített bennünket. De hát hogyan vesszük ki a bort a hordóból, és hogyan jut el az a szénégetők telepéig?

– Hogy miképp vesszük ki? Egyszerű dolog – mondta Csuka Gyuri. – A Spitzer hoz egy gumicsövet, náluk minden található. Annak egyik végét a borba eresztjük, a másik végét megszívjuk, és ha a bor színénél lejjebb tartjuk, akkor folyik belőle.

– A közlekedő edények szabályai szerint – tette hozzá Mátis.

– Akármilyen szabály szerint folyik, de folyik akkor is, ha te nem okoskodsz. Teleeresztjük a tejeskannát, és Ferkó szépen elviszi az eleséggel együtt. Ha nehéz lesz, segítünk neki az erdőig vagy akár tovább is.

– Jó volna mindjárt két kannával vinni – szólt most Opál Berci. – Jusson azoknak a jószívű szénégetőknek is.

– Igazad van – helyeseltem én –, a szénégetők igen szeretik a bort. Mondtam, hogy amikor lejöttek a hegyről, az első útjuk mindig a kocsmába vezetett. Most már csak az a kérdés, mikor megy fel legközelebb Ferkó a hegyre.

Ferkó torkát még mindig szorongatta a meghatódottság. Szinte súgva ejtette ki a szavakat:

– Én csak jövő vasárnap reggel, mert most szombaton édesanyám viszi az ételt. Jó lenne nekik az a kis bor, de addig még ki tudja, mi történik...

Bizony, történt is egy és más dolog.

Pénteken alig vártuk, hogy vége legyen az első órának. Olyan szerencsénk volt, hogy éppen hittan következett. Amint kicsengettek, iszkoltunk lefelé a lépcsőn, aztán a Jakab kutya kijáratán át egyenest az öreg temetőbe. Itt megbeszéltük, hogy a Flórián közt két vége felől közelítjük meg. Máskor kerültük, amennyire csak lehetett, a Flórián közt és az oda vezető utakat, mert ott lakott Kapusa tanár úr, és ha nincs is semmi különös abban, ha az utcán találkozik az ember az osztályfőnökével, azért jobb nem találkozni. Mert aztán másnap, ha nem megy valami, akkor mindjárt az jön, hogy igen, csavargásra van idő, de tanulásra nincs. Hát még ilyenkor, ha lyukas órán kilógtunk az intézet udvarából, ilyenkor kellett csak óvatosnak lenni! Most azonban minden veszéllyel szembenéztünk, csak hogy mielőbb megtudjuk, mit akart Kapusa tanár úr Ferkóval. Azért mentünk a köz két végére, hogy valamiképp el ne szalasszuk. Az alsó végén volt a tűzoltószertár, ennek a kapuja alá húzódtunk be, Mátis, Csuka Gyuri és én. Berci és Spitzer a Kálvária-domb oldalából lesték az utca másik kijáratát. Gondoltuk, hogy Ferkó még nem jöhetett el Kapusa tanár úrtól, mert akkor okvetlen ott várt volna bennünket a sziklán.

Jó negyedóráig álldogáltunk itt. Hol egyikünk, hol másikunk lesett ki a kapu alól. Végre nyílt Kapusa tanár úrék vasrácsos utcaajtaja, és kilépett rajta Ferkó, hóna alatt szíjjal összekötözött könyvei, füzetei. Úgy közeledett felénk éppen, mint ahogy a múlt tanévben az iskolából szokott jönni. Mi hátrahúzódtunk, csak éppen mikor odaérkezett a tűzoltószertár elé, Csuka Gyuri kinyúlt, és elkapta a karját. Ferkó összerázkódott ijedtében. Hátrafordult, mintha attól tartana, Kapusa tanár úr figyel utána. Vagy valaki más a házból.

– No, mi volt? – kérdezte Gyurka türelmetlenül.

– Gyertek utánam, mindent elmondok.

Megkerültük a tűzoltószertárt. Az épület mögött volt egy terecske, ahol a tűzoltók gyakorolni szoktak. Egy nagy, kerekes kút volt rajta meg egy fogakkal ellátott, égnek nyúló oszlop, amire a nedves csöveket szokták felteríteni. Még egy darab deszkapalánk is volt ott, ami semmi más célt nem szolgált, csak hogy a tűzoltók gyakorlatozás közben átmásszanak rajta a csővel, meg visszaugráljanak. E mögé a palánk mögé húzódtunk, hátunkat nekivetettük, így nem ért bennünket a hűvös szél. Viszont a késő őszi napsugarak langymelegéből kaptunk valamit, ha átszűrve is ritka, könnyű párán. Berci és Spitzer is észrevehették Ferkót, amint kilépett Kapusáék házából, mert alig vetettük hátunkat a palánknak, nagy lihegve megérkeztek ők is, pedig nem kis kerülőt kellett tenniük.

– Kikérdezett? – érdeklődtem Ferkótól, mert már türelmetlen voltam.

– Ki.

– Miből?

– Jóformán az egész eddigi anyagból.

– És tudtál?

– Tudtam.

– Mindent?

– Azt mondta, ha ez vizsga lett volna, kitűnőt kapnék minden tantárgyból.

– Mást nem mondott?

– De igen, azt mondta, majd próbálunk valamit.

Ez, hogy majd próbálunk valamit, Kapusa tanár úr szavajárása volt. És akkor ő már jól tudja, mit tesz Ferkó érdekében.

– Áldott jó ember a mi osztályfőnökünk – mondta Mátis meghatottan, és örömében majdhogy a könnyei potyogtak. Csuka Gyuri rá is mordult:

– Nehogy elsírd magad, mint egy vénasszony, te pufók arkangyal!

De hiába legénykedett Gyurka, az ő hangja is remegett a boldogságtól. Ebben a percben örömünkben nyulat fogathattak volna akármelyikünkkel. Marci nem bírt magával, nótázni kezdett, majd ugrált, mint egy bakkecske, végül pedig a szárítópóznához szaladt, és majomügyességgel kapaszkodott fel a pózna fokain. Még ott is énekelt, de egyszer csak hirtelen elakadt a hangja. Abból a magasságból nyilván oda lehetett látni Kapusáék házához, mert egyszerre elkiálltotta magát:

– Jön a tanár úr!

Annyira sietett, azt hittem, úgy bukfencezik le az oszlopról. Vagy kétméternyit ugrott is, aztán ő kezdte a futást, mi meg utána. Ferkó velünk loholt egészen a vén temetőig, s még arra sem értünk rá, hogy búcsút vegyünk tőle.

Persze hogy jönnie kellett Kapusa tanár úrnak, hiszen a következő óra az övé volt. És ezen az órán még valami történt, ami boldogságunkat fokozta.

A három fiú közül, akiket az óra elején mindjárt kiszólított, egyik sem tudta a memoritert. Csak hebegtek, makogtak a katedra előtt, egyik lábukról a másikra álltak.

– Na, látjátok, milyen haszontalanok vagytok?! – mondta Kapusa tanár úr. – Tíz sort adtam fel, abból sem tudtok semmit. Ilyen gyerekekért hiába költik a szüleik a pénzt. Ismerek egy fiút, aki nem járhat iskolába, hanem magánúton tanul. Nem adják fel neki óráról órára a leckét, nem magyaráznak neki minden sort, mint én tinéktek, mégis fújja az egész anyagot, mint a karikacsapás. Bár ideállíthatnám az osztály elé, és megmutathatnám, mit tesz az akarat és a szorgalom. No, takarodjatok a helyetekre . . .

Aztán folyt a további leckéztetés. De minket ötünket az érdekelt mindenekfelett, amit arról a magántanulóról mondott. Összenéztünk a padsorok között. Csuka Gyuri-

nak füléig nyúlt a szája boldogságában. Különösen akkor, amikor a felelésre kiállított második csoportba sem került bele.

Nem gondoltuk, hogy örömünkre olyan hamar következik ború.

Mikor a felelésnek vége lett, és Kapusa tanár úr a rendhagyó igékről kezdett magyarázni, kopogtak az ajtón. A pedellus lépett be, és egy levelet vitt a katedrához. Kapusa tanár úr intett neki, hogy elmehet, aztán feltette a szemüvegét, és komor tekintettel olvasta a levelet. Amint végzett vele, szemüvege fölött ránk tekintett.

– Mátis Zoltán, gyere ki!

Mátis kivonszolta puha tömegét a padból, és rosszat sejtve, lassan haladt a katedra felé.

– Na, mozgás, mozgás – biztatta az osztályfőnökünk, de amint Zoli kiért a padsorok közül, meggondolta magát. – Különben... menj vissza, csomagold össze a könyveidet.

Mátis visszahátrált, és kezdte előszedegetni füzeteit, könyveit.

– Segítsen neki a szomszédja.

Ketten egykettőre készen voltak.

– Na, most menj édesapádhoz a hivatalba. Azt írta, igen fontos ügyben kéret. De ha nem lesz már ott dolgod, sietve visszajössz. Fölöslegesen nem lógsz el egy órát sem. Értetted?

– Értettem, tanár úr kérem. – Mátis ránk tekintett ijedt arccal, aztán kiódalgott az osztályból.

A többiek nem tulajdonítottak ennek az esetnek semmi jelentőséget, hiszen előfordulhat, hogy valakit az apja valamilyen fontos családi ügyben elkér az óráról. De mi négyen, jó barátok, éreztük, hogy valami veszélyes dolog történt.

Mátis nem jött vissza a következő óra alatt. Nem jött vissza egész délelőtt, sőt másnap, szombaton is hiányzott az iskolából.

Barátaim engem biztattak, hogy menjek el hozzájuk. és tudjam meg ennek a rendkívüli dolognak az okát. Én azonban nem mertem erre vállalkozni. Nagyon is élénken emlékeztem azokra a pofonokra, melyeket Zoli az apjától kapott a lugasban, még most is hallani véltem a bírósági el nök mandzsettájának csörgését, amely a pofonok csattaná sát kísérte. Mátis apjától, ettől a mérges kis embertől mindig féltem, ezenfelül most még rossz sejtelem is gyötört.

SZERENCSÉTLEN ELLENSÉGÜNK

Otthon gubbasztottam át a szombat délutánt, és este még valami különös dolog történt, ami egészen felzaklatott.

Már említettem, hogy a sógorom szerette az italt. Különösen a rumos teát. Azt is elmondtam, hogyan teázott. Vagyis hogy a tea csak ürügy volt a rum fogyasztására. Az utóbbi időben gyakran hívott vendéget ehhez a különös teázáshoz, éspedig legtöbbször igali Nagy Balázs főhadnagyot, amiért Viola nagyon haragudott, én pedig szégyenlettem magamat. Két-három csésze teával néhány óra alatt elfogyasztottak egy liter Portorico rumot, és a pálmaágas címkével díszített üres üvegek egyre gyűltek az éléskamra polcán.

Ezen az estén nagyon korán lefeküdtem, mert fájt a fejem, a torkom is karcolt. Viola betegségtől féltett. Arra kértem, hogy a hálófülkém ajtaját kicsit hagyja nyitva, legalább egy tenyérnyire. Nem akartam még aludni. Könyvet vettem a kezembe, a könyv azonban nem volt túlságosan szórakoztató, néhány oldal után belealudtam az olvasásba, hogy álmomban vesződjem tovább megtérített néger gyerekek megható, de azért unalmas történetével.

Úgy éreztem, jó néhány órát alhattam, amikor hangos beszédre ébredtem fel. A sógorom éppen valami humoros történet végére érhetett, mert szavait hangos nevetés kö-

vette. A nevetésből is ráismertem a főhadnagy hangjára, és azt is megállapítottam, hogy a rumos üvegnek már a vége felé járhatnak. Kis szünet után a sógorom komorabb hangon szólt:

– Mi az, Viola, te nem nevetsz? Te nem nevetsz semmin?

– Nem vagyok olyan hangulatban – szólt Viola. Kis éle volt a hangjának.

– Vagy úgy! – A sógorom keserűen sóhajtott. – No, nem baj, ketten is elszórakozunk mi, igaz-e, Balázs?

– Igaz, igaz – hagyta helyben a főhadnagy –, bár egy kicsit elszomorodtam, mert úgy látszik, a Viola nagyságos asszony nem örül az én jelenlétemnek.

Egyszerre még rekedtebbé vált a hangja, és a nyelve kicsit botladozott is a sok rumtól.

– Nem csodálkozom ezen. Nincs ezen semmi csodálkoznivaló. Én rálövettem a kommunistákra . . .

– Ugyan, hagyd ezt – vágott közbe a sógorom, de a főhadnagyot nem lehetett megállítani.

– Én rálövettem a kommunistákra, és a feleséged ezt nem tudja elfelejteni nekem. Nem bocsátja meg! Hogy is bocsátaná meg éppen ő, mikor mindenki gyűlöl érte? Mindenki utál. Mindenki iszonyodik tőlem, mint a hóhértól. Kiadták a parancsot, hogy lövessek. Én lövettem, az urak megszabadultak a szorongattatástól. Az urak urak maradtak a bányában és mindenütt. Az urak tisztán maradtak, az én kezem meg véres lett, és iszonyattal fognak velem kezet, akiknek a hatalmát megmentettem. Mert hatalmon lenni, az jó dolog, az finom dolog. De belelövetni a védtelen emberek tömegébe, ártatlanokat, asszonyokat és tisztességes, munkában megőszült öregeket a halálba küldeni, az szörnyű dolog, az utálatos dolog, az nem szalonképes dolog. Az ilyen embert kerülni kell, mint a veszett kutyát. Kerülnek is. Nem látod, hogy félrehúzódnak tőlem a kaszinóban? Még kibicelni is alig merek leülni egy kártyaasz-

talhoz, mert akiknek az asztalához odaülök, azoknak el van rontva az estéjük. Mintha bérgyilkos lennék. De hát mi lett a bérem? Leszereltek néhány héten belül. A katonaságnál sincs már rám szükség. A mór megtette kötelességét, a mór mehet. Aztán még egy koszos állást sem adtak a városházán vagy az uradalomnál vagy akár a finánccoknál, vagy mit tudom én, hol. A bánya urai, ha itt szégyellik a jelenlétemet, elküldhettek volna másik vidékre. Van bányájuk az ország másik végén is. Ennyit csak megérdemelnék. De nem lehet, ide vagyok kötve azzal, hogy itt van ez a nyomorult viskóm meg a sovány kis földem. No és a vívóleckék. Ez legalább megvan, hogy én tanítom lovagiasságra a fiatalurakat. De ahol leckét adok az úrfiaknak, ott sem ültetnek az asztalukhoz. Fizetett cseléd vagyok... Aztán az utca. Ezek az utcák, ahol mindenki ismer. Félek az utcákon. Nem attól, hogy egy sötét helyen belém lőnek, hanem a tekintetektől félek, az iszonyodó, megvető tekintetektől.

– Képzelődés! – próbálta megnyugtatni sógorom. – Azt cselekedted, ami a kötelességed volt. Tehettél volna mást?

– Nem... nem tehettem volna... de...

– Hát akkor hagyd a búsongást és képzelődést. A sorsodon meg majd változtatunk. Igazad van. Valamit tenni kell...

– Képzelődés? – kezdte újra igali Nagy Balázs. – Nemcsak képzelődés. Tudod, mi történt velem? Senkinek sem mondtam el, de most elmondom. Végre is valakinek el kell mondanom. Ocsmány merényletet követtek el ellenem. Halld meg! Figyeljen maga is, nagyságos asszonyom! Leöntöttek szennyvízzel... úgy, ahogy mondom. A saját házam előtt nyakon öntöttek valami csúnya, büdös folyadékkal. Érted? Nem lőttek belém, kést sem szúrtak a hátamba. Nem, annyira nem becsültek, hanem leöntöttek rondasággal!... Ez a közvélemény kifejezése! Az uraké és a proletároké egyaránt. Szennyvizet érdemlek a nyakamba. Ezt

szolgáltam meg. Elmés és okos cselekedet volt, akárki követte el. Igaza volt. De várj csak, mindenki megkapja a magáét! Én a szennyvizet. Más a golyót. Ami késik, nem múlik. Az igazságszolgáltatás meglesz.

A fogam vacogott ezeknek a szavaknak a hallatára. A legrémesebb beszéd volt, amit eleddig életemben hallottam.

– Persze hogy meglesz az igazságszolgáltatás – igyekezett a sógorom kitekerni a főhadnagy szavainak értelmét. – Majd nyakon csípik az ilyen zsiványokat, és ellátják a bajukat.

– Lehet, hogy nyakon csípik – hagyta rá a főhadnagy. – A csendőrök nyomoznak szorgalmasan, de ne hidd, hogy az én becsületemen esett csorbát akarják kiküszöbölni, hanem ebben is összeesküvést szimatolnak. Nekem szennyvíz, másnak golyó, hiszen érted!...

Violának eszébe jutott, hogy hátha felébredtem. Meg úgy látszik, neki is elég volt ezt hallgatni. Bejött hozzám, és betette maga mögött az ajtót.

– Ébren vagy, Tamás?

Nem válaszoltam. A fejemet már akkor a dunna alá dugtam, mikor közeledtek a lépései. Hadd higgye, hogy alszom, hogy nem hallottam semmit.

A DUNAI HAJÓS

Nyugtalan álmom volt, és bár vasárnap következett, korán felkeltem.

Nem volt türelmem várni tizenegy óráig, mikor Csuka Gyurit ott találom a Csontos-ér partján. Különös élményemről valakinek be kellett számolnom. Legszívesebben Mátishoz mentem volna, mert neki legtöbb érzéke volt az ilyen dolgokhoz. De Mátisék házát még megközelíteni sem mertem. Veszedelmet sejtettem onnan, amely

előbb-utóbb úgyis elérkezik hozzám. Minek azt siettetni?... Felöltöttem az ünneplő ruhámat, megreggeliztem, és egy labdával a kezemben kiszivárogtam az utcára, mintha csak ott akarnék dobálózni a malom melletti kis téren. De a Malom téren meg sem álltam. Egyenest Spitzerék felé vettem az utamat. Ahogy azonban közeledtem a házukhoz, egyre inkább elfogott valami érthetetlen szorongás. Mintha bizony ott is veszedelemtől kellene tartanom. Már csak kődobásnyira voltam a háztól, amikor rájöttem ennek a nyitjára. Meg kellett vallani magamnak: Valitól féltem. Igen, egy nyár eleji vasárnap reggel is ilyenkor mentem Spitzerékhez, és a kiskertben Valit találtam, kibontott haját szárogatta a napon. Nem is hittem volna azelőtt, hogy a keményre font copfok annyi rengeteg hajat rejtenek magukban. A hullámzó fekete hajfürtök egészen körülvették a vállát, leomlottak a derekáig. Éppen csak az arcát hagyták szabadon. Amint rám tekintett, úgy találtam, a szeme fénylik, mint valami ékszer. Nem, igazában ennyire nem is csillogha t valakinek a szeme. Ebben valami boszorkányságnak kell lenni. És mennyi-mennyi sok fekete haj!

Azóta sokszor láttam magam előtt azt a képet, ahogyan Vali ott ült a kertben szétbontott hajjal, és mindig félelemmel töltött el. Féltem tőle, és mégis újra meg újra erőltetve is magam elé képzeltem. Furcsa játék volt ez és félelmetes, mint mikor tűzzel játszik az ember.

Aztán egy idő óta hozzájárult ehhez még valami nagyon fájdalmas érzés is, ami sok egyéb gondom mellett is újra meg újra a hatalmába ejtett. Egyik nap, mikor hazafelé tartottunk az iskolából, Spitzer Marci azt mondta, hogy ha Vali hozzámegy a Sugár Tónihoz, levágják a haját. Egész kopaszra levágják, mert ezt kívánja az igazhitűség. Nem mertem akkor ennek a dolognak a részletei felől érdeklődni Marcitól. Éreztem, hogy elsápadok. A titokzatos dolgok egyre sűrűbben kavarogtak Vali körül. Egy árva szót sem

tudtam szólni Marcinak, míg a lakásunkig értünk, ott is éppen hogy elköszöntem tőle.

Később a tehetetlen düh kínzott. Még a haját is levágják e miatt a hitvány Sugár Tóni miatt, aztán bizonyára valami fakószínű parókát tesznek a fejére. Elhatároztam, hogy ezt a házasságot megakadályozom, ha törik, ha szakad. Valinak meg kell értenie, hogy a Sugár Tónihoz nem mehet feleségül! Nem ismertem én közelebbről Sugár Tónit, csak láttam, ahogyan jár az utcán, ahogyan öltözik, ahogyan beszél az emberekkel. De bizonyos voltam benne, hogy rossz ember. Ezt meg kell értetnem Valival. Csak bár tudtam volna róla valamit! Mert hogyan álljak Vali elé csak úgy, azzal a butasággal, hogy én látom az arcán, milyen ember? Kinevet. Halálra sebez azzal a könnyed kacagásával, amit nem lehet elviselni. Ami kegyetlenebb a késszúrásnál.

Igen, most oda kellene állnom elébe, és megmondani, ami a szívemen fekszik. Csakhogy ehhez nem volt bátorságom. Még mielőtt a házukig értem volna, átmentem a másik sorra, és a fal felé fordulva suhantam tovább, hogy észre ne vegyenek, ha valaki kitekint az udvarukból, nehogy véletlenül beszólítsanak.

A Római-parkban, míg Opálék házáig értem, két kis hídon is át kellett menni, melyeket egy gőzölgő vizű, kanyargó ereccske fölé ácsoltak. A második hídon ott találtam Bercit, hason feküdt, keresztbe a pallókon. Egyik felől a cipője orra, másik felől a saját orra ért a víz színéig. Szájában háromarasznyi üvegcsövet tartott, amit nem tudtam, honnan vehetett, és fújta felpuffadt képpel, csak úgy bugyborékolt körülötte a víz. Észre sem vette, hogy odasompolyogtam.

– Mit csinálsz, Berci? – kérdeztem csodálkozva.

Berci viszont nem csodálkozott a kérdésemen és a megjelenésemen sem, rám pillantott, s csak arra az időre vette ki szájából a csövet, míg felelt:

– Tűzhányókat csinálok a tenger fenekén.

Levetettem a télikabátomat, kifordítva a hídra terítettem, és magam is melléje hasaltam. Valóban, ahol megfújta a csövön át a víz fenekén levő finom homokot – hogyan, hogyan sem –, kis dombocska keletkezett, a közepén lyukkal. Éppen olyan volt, amilyennek a tűzhányókat ábrázolták, közepükön kráterrel. Az volt a legérdekesebb, hogy mikor a csövet elkapta, még füstölt is a tenger alatti tűzhányó. Egy darabig figyeltem, hogyan csinálja, aztán elkértem tőle az üvegcsövet, és én is megpróbáltam. Némi gyakorlat után nekem is sikerült. Nagyszerű játék volt ez, eltöltöttük volna vele az időt akár délig is, ha nem lett volna mindkettőnknek fontos mondanivalója. Mert volt Bercinek is. Ő indítványozta, hogy hagyjuk abba az egészet, vegyük a kabátunkat, és menjünk egy kicsit távolabb a háztól. Ez túlzott óvatosság volt, mert itt is kiabálnunk

kellett volna, hogy valaki a házból hallja a szavunkat, de azért engedtem. Elsétáltunk a hattyúk taváig, ott a megsárgult nádas szélén elkezdte Berci a mondókáját:

– Már tudom, hogyan akarja megszöktetni Dénes bácsi a Ferkó édesapját.

– Hogyan?

– Hajóval.

– Hajóval? – álmélkodtam. Semmit sem értettem az egészből.

– Ismered a pozsonyi nagybácsimat?

– Igen, ismerem. – Valóban láttam egyszer. Olyan feje volt annak az embernek, hogy sosem felejtem el. Egészen kopasz volt, és a tarkója egyenes folytatása volt a hátának, mintha nyaka nem is lett volna. De elölről is sima az arcéle, az orra alig állt kijjebb a homlokánál. Egyszóval olyan szögletes fej volt ez, amilyeneket ügyetlen gyermekkezek rajzolnak.

– Az, akivel Dénes bátyád sakkozott a tölgyfa alatt?

– Az, az... különben mindig sakkoznak, ha itt van, szüntelen sakkoznak. Nappal a parkban vagy a múzeumban, ha már hideg van. Éjjel pedig a szobában. Az éjszaka is majdnem reggelig sakkoztak.

– Most is itt van?

– Itt.

– Testvére a Dénes bátyádnak?

– Dehogy testvére.

– Hát azt mondtad, ő is a nagybátyád.

– Igen, de anyai nagybátyám. Szóval ők sógorok.

– Ritkán van nálatok.

– Ritkán, csak ha valahol közelben vesztegel a hajójuk a Dunán.

– Hát hajós?

– Az.

– Kapitány?

– Nem kapitány, csak kormányos egy osztrák hajó uszályán.

Úgy láthatta, hogy ezt az állást nem tartom túlságosan tiszteletreméltónak, mert mindjárt védelmébe is vette, pedig egy szót sem szóltam.

– Azt hiszed, az olyan könnyű dolog, uszályt kormányozni?

– Én nem hiszem.

– Ne is hidd. Sokszor még nehezebb dolga van, mint a nagy hajó kormányosának. Tizennégyben például Greifensteinnél egy szerb uszály leszakadt, és mivel a kormányosa elvesztette a lélekjelenlétét, sziklának csapódott. Ripityára tört, és a rengeteg kukorica ott veszett a Dunában.

– Ezt őtőle tudod?

– Őtőle hát... majd egyszer elmesélem részletesen, hogy történt, csak most nem érünk rá.

– Akkor mondd, mit tudtál meg...

– Mindent.

– Hogyan?

– Kihallgattam őket a vakkéményen. Ha arra ráteszem a fülem, mindent hallok, amit a Dénes bácsi szobájában beszélnek.

Berci még halkabbra fogta szavait, pedig nem volt senki a közelben. Talán az egész parkban sem volt más rajtunk kívül.

– Boda János bácsi és a két társa bizonyos Dömééknél lesznek mához két hétre Komáromban. Hétfőre virradó éjjel a pozsonyi nagybátyám értük küld egy lányt, akit Mancinak hívnak.

– Ugyanúgy, mint a hattyút?

– Igen, úgy, ahogy a hattyút. És ez a lány elvezeti őket valahová. A többi már a pozsonyi nagybácsim dolga.

– Talán másokat is szöktettek meg így – mondtam csodálkozva.

– Egész biztosan. Ezt is kivettem a beszédükből.

Egyszerre észbe kaptam.

– De hiszen bolondságokat beszélsz! Honnan tudja Dénes bátyád, hogy mi addigra eláruljuk a bujdosók rejtekhelyét?

– Úgy látszik, bízik bennünk – vont vállat Berci.

– Akkor hát . . .

– Igen, meg kell mondanunk, hogy a szénégetőknél vannak.

– De ki megy oda értük? Ki vezeti el őket azokhoz a bizonyos Döméékhez?

– Erre meg a Dénes bátyám mondta, hogy az már az ő dolga.

Hallgattam, és reszketés fogott el. E pillanatban talán egy szót sem tudtam volna kiejteni. Éreztem, hogy ami most történik körülöttünk, az már nem játék. Az már komoly, halálosan komoly dolog. Berci, aki már alighanem jobban beletörődött ebbe a gondolatba, a vállamra csapott.

– No, csak fel a fejjel, hékás, most aztán nem szabad beijedni!

Végre összeszedtem magam.

– Mikor mondjuk meg hát – rebegtem –, még ma?

– Lehet, hogy még ma, de lehet az is, hogy csak holnap. Majd megmondom pontosan, mikor. De mindenesetre együtt megyünk Dénes bácsi elé, ha kell.

Ezért a határozottságért hálás voltam Bercinek. Úgy éreztem, nálam erősebb ember áll az oldalamon ebben a nehéz ügyben.

– Jól van – mondtam –, úgy teszek, ahogy te akarod.

Mielőtt elváltunk, elmeséltem Bercinek azt, amit az este éltem át. A főhadnagy szavait szinte szóról szóra idéztem. Meglepetésemre Bercire nem tette ez ugyanazt a hatást, amit rám. A végén lebiggyesztette az ajkát, és csak ennyit mondott:

– Nem szeretem az ilyen dolgokat; aki ellenség, az legyen ellenség, és ne nyavalyogjon!

Templom után megint csak összeverődtünk a Csontos-ér partján, ahol Csuka Gyuri még ilyen késő ősszel is ott gubbasztott, didergett a hosszú horgászbotjával. Én nem is tudom, lehet-e ilyenkor halat fogni. Annyi bizonyos, hogy Gyurka megint csak nem fogott semmit. De már az is haszon volt, hogy Mátis Zoli kivételével így összekerültünk. És éppen ezt kellett most kinyomoznunk, hogy mi is történhetett szegény Mátis Zolival. Valami rendkívül komoly oka lehet annak, hogy két nap óta ilyen szigorú zárlat alatt tartják. Barátaim először rám támadtak. Miért nem mentem el megbízatásom szerint hozzájuk? De végül is be kellett látniuk, hogy ez lehetetlen volt. Nagy bátorság kellett volna hozzá, de még veszélyessé is válhatott volna. Mert ha valami közös titkunkra jöttek rá, akkor minek adjak lehetőséget ahhoz, hogy engem is vallatni kezdjen a bírósági elnök? A fiúknak be kellett látniuk, hogy ez járhatatlan út. Valami mást kellett kitalálni. Szerencsére Marcinak remek ötlete támadt, és azt első szóra valamennyien elfogadtuk.

Hankát kell kikérdeznünk, Mátisék kis tót szolgálóját.

Ezt a feladatot is rám bízták, mert hiszen nem lehet egyszerre ötnek rárontani szegény gyanútlan lánykára. Attól csak megijedne. Először úgy volt, hogy Spitzerrel közösen hajtjuk végre a feladatot, mert hiszen az ötlet az övé volt, de Csuka Gyuri kijelentette, hogy ő személyesen szeretne részt venni ebben a dologban. Ezért Opál Berci mindjárt meg is gyanúsította, hogy tetszik neki a kis Hanka. Elég volt azonban egyetlen szigorú oldalpillantás a horgászbot mellől, hogy az ilyen gyanúsításnak azonnal vége szakadjon.

Tudtuk jól, mikor találkozhatunk Hankával. Vasárnap délután kimenője volt. Olyankor mindig ott sétált a tópar-

ton sok bő szoknyájában, szűk pruszlikban, sárga kötött kendőben, színes papucsban. Csak a jégveremtől a város széle felé eső részen sétáltak a szolgálólányok, a belső, árnyasabb részre, ahol gazdáikkal találkozhattak, nem merészkedtek. A nagyobb lányokat katonák vagy más fiatalemberek kísérték, de Hanka csak két hasonló korú és hasonló öltözetű barátnőjével rótta a tóparti kavicsos sétányt. Egymásba karoltak, és beszéltek szüntelen, akár ketten is egyszerre. Nem értettem egy szót sem a nyelvükön, és mindig csodálkoztam, hogyan tudnak ennyit beszélni.

A jégverem sarkánál álltunk Csuka Gyurival. Hanka két barátnője már ott sétált akkor is, mikor mi odaérkeztünk. Őt magát csak később láttuk futni az öreg malom felől. Sárga kendőjén kívül lógott, csapkodott két, szalagokkal átkötött, kendőjénél is sárgább hosszú copfja.

– Milyen szép haja van! – mondta Csuka Gyuri, megfeledkezve magáról. Mintha bizony csak azért jöttünk volna ide, hogy gyönyörködjünk a korzózó szolgálólányokban.

Ránéztem Gyurkára, s ő olyan piros lett egyszerre, mint a rák.

– Csak viccből mondtam ám – próbálta most egyszerre nevetve elütni a dolgot –, gondoltam, csak gyanakodjatok, ha abban telik a kedvetek, hogy kinevessetek.

– Miért nevetnélek – szóltam én –, olyan szép, hogy az úrilányok közt nehezen találnál ilyet.

– Hát szép, az igaz – hagyta helyben Gyuri.

– Udvarolhatnál neki. Te már elég nagy vagy. Téged már nem nevetne ki.

– Téged talán kinevetne?

– Engem? Engem biztos kinevetne, de én nem is kezdek ilyesmibe. – Éreztem, hogy szavaim komolyan és szomorúan hangzanak. De azt nem sejthette Gyurka, hogy Valira gondolok. Nem sejthette senki, hogy én annyit gondolok arra a férjhez menő nagylányra.

Hanka egyenesen a két lány közé szaladt, karon fogta őket, és rögtön elkezdett nekik beszélni, beszélni, csak úgy pergett a nyelve. Ki tudja, mit mondhatott? Mi úgy éreztük, Mátis Zoli esetét meséli, és hanghordozásából arra következtettünk, hogy valami rendkívüli dolog történt.

Bizonyos távolságból végigkísértük őket a tóparton egészen addig, ahol egy fiatal akácoserdő kezdődött. Nem mertük akkor mindjárt megszólítani. Ott megálltunk, és hagytuk, hogy visszaforduljanak. Úgyis tudtuk, hogy csak a jégveremig mennek. Úgy is történt, és mire oda-vissza még egyszer végigjárták a sétányt, összeszedtük a bátorságunkat, azaz csak nekem kellett összeszednem, mert Gyurka kijelentette, hogy ő nem szólíthatja meg, azt esetleg félreértené. Éppen mikor az erdőszélen megint vissza akartak fordulni, rászóltam:

– Hanka!

– Tessék, fiatalúr? – Olyan készséges volt, hogy elengedte a két barátnője karját, és néhány lépést tett felénk.

– Szeretnék valamit kérdezni magától, ha nem haragszik. – Bevártam, míg egészen odaér hozzánk, akkor folytattam: – Mondja, mi van Zolival?

Hanka összecsapta a két tenyerét.

– Jaj, ne is tessék kérdezni!

– De hiszen éppen azért jöttünk, hogy megkérdezzük.

Valamit visszakiáltott a két lánynak, megint csak szlovákul, aztán megérintette a karomat, és beljebb vezetett a kis erdőbe. Gyurka lesütött szemmel kullogott utánunk.

– Tudtam én jó, hogy azért vannak itt, de senkinek nem szabad meglátni, hogy magukkal beszélek. Szóval szegény Zoli fiatalúr tegnap majdnem egész nap térdelt, ma pedig a besötétített szobában ül, és csak egy tányér levest kapott ebédre, semmi mást.

– De mi történt, mondja már! – türelmetlenkedtem.

– A cipő – rebegte Hanka, s már vette is a zsebkendőjét, hogy a készülődő könnyeit törölje.

– Nem találták meg?

– Éppen az a baj, hogy megtalálták. Egy csendőr hozta haza. Az összes suszterokat végigjárta vele, mire megtudta, kié.

– Csendőr? – hallottam végre Gyurka ijedt hangját.

– Igen, csendőr, és ott találták, ahol a főhadnagyot meggyalázták.

– Mit csináltak vele? – próbáltam ravaszkodni, nem is tudtam, hogyan volt ehhez is eszem.

– Hát nem is tudják? Leöntötték valami rondasággal. És a csendőrök, akik nyomoztak, éppen ott találták ezt a cipőt.

Éppen ott ugyan nem találhatták, legfeljebb csak a közelben találták. Ez a gondolat azonban nem nagyon nyugtatott meg.

– Tehát ezért van a baj.

– Ezért – hagyta rá Hanka most már zokogva –, és azóta az elnök úr szüntelen vallatja szegényt.

– Miről vallatja? – kérdeztem mohón és rémülten.

– Azt én nem tudom – vont vállat Hanka –, én csak azt tudom, hogy mikor bemegy hozzá a nagyságos úr, a Zolika mindjárt elkezd hangosan sírni.

Ő maga is a tenyerébe temette az arcát, és sírt. Nem tudom, Gyurka hogyan vett magának hozzá bátorságot, de ekkor felemelte kezét, mely a horgászás közben a széltől és víztől kipirosodott, kirecésedett, és gyengéden megsimogatta Hanka aranysárga haját.

– Ne sírjon, Hanka – motyogta. Pedig nekünk kettőnknek lett volna nagyobb szükségünk a vigasztalásra. Hanka megtörölte a szemét még egyszer, aztán visszaindult a barátnőihez.

Az én szívem is nehéz volt, de Gyurkáé bizonyára kétszeresen nehéz. Lehajtott fővel ballagtunk befelé az akácosba, a kopasz gyökerű fához, ahol megbeszélés szerint

vártak a fiúk. Azért mondtuk kopasz gyökerű fának, mert a tóból kicsapódó hullámok egészen kimosták alóla a földet. Ennél a fánál találkoztunk most, és elmondtuk, mit tudtunk meg Hankától, azaz inkább csak én magam mondtam. Gyurka mély gondolkodásba merült.

MOZISZKECCS

Ezen az estén moziszkeccs volt. A moziszkeccs, az olyan volt, hogy a fővárosból lejöttek a színészek, akik a filmben szerepeltek, és azokat a jeleneteket, amelyek szobában vagy kisebb térségben játszódtak, személyesen adták elő, a darab többi része pedig a vásznon folytatódott. Ez alkalommal a *Jön a rozson át* című darabot adták, és már a reklámnak kitett óriási képen is látható volt, milyen a moziszkeccs. A kép bal alsó része előkelő urasági szobát ábrázolt, ahol a színésznő éppen kibontakozik a katonatiszt karjából, egyik keze már a kilincsen van. Ez még nyilvánvalóan színpadon történt. Utána két, óriási felnagyított filmkocka következett. Az egyiken ugyanaz a színésznő tágas park fái alatt szaladt. A másikon már egy napsütéses rozstáblán gázolt. Jobb karján egy csokor búzavirág, bal karján pipacs és margaréta ...

Az egész város lázban volt a moziszkeccs miatt. Sajnos azonban mi, diákok, csak osztályfőnöki engedéllyel mehettünk moziba. A tanárok véleménye szerint pedig erre a filmre sem hazafias, sem erkölcsi nevelésünk szempontjából nem volt szükségünk.

Egyedül gubbasztottam a nagy szobánkban, a pálma alá helyezett kis asztalom mellett, és egy indiánustörténet olvasásával igyekeztem gondjaimat elűzni. Vékony volt a sárga könyvecske, és Old Wawerly nemes cselekedeteinek már a vége felé jártam. Ott tartottam, hogy megint elássák

egy időre a harci bárdot, mint a legtöbb ilyen sárga könyv végén, amikor egyszerre ványadt, sírós hangot hallottam az ablakom alatt:

Híres Komárom be van véve ...

Mindjárt tudtam, hogy ez csak Mátis lehet, a mi szegény Mátis Zolink. Kaptam a kabátomat, és rohantam ki. De azért volt gondom rá, hogy eloltsam a villanyt, és bezárjam az ajtót.

Ott állt szemben a villanyoszlop mellett, az utcai lámpa rávetődő fényénél is láttam, hogy megsápadt, mintha még meg is soványodott volna. Az ajka cserepes volt, és remegett, ahogy megszólalt:

– Menjetek, és azonnal adjátok tudtukra, hogy meneküljenek ...

– Kik?

– Ferkó apja és a másik kettő, a bujdosók.

– Mi történt? – kérdeztem ugyanolyan remegő hangon, ahogy ő beszélt.

– Elárultam őket ...

– Elárultad? De hát kinek?

– Az apámnak – mondta most már zokogva. – Nem tehetek róla. Addig vallatott. Az én apám ért a vallatáshoz.

– A mindenit! És mit árultál még el?

– Azt is, hogy mi öntöttük le a főhadnagyot.

– Még csak ez kellett ...

– Bocsássatok meg – zokogta tovább Zoli –, ha ti tudnátok, mit kellett kiállnom ... Először azt vette ki belőlem apám, hogy mit csináltunk a főhadnaggyal ... Aztán, hogy miért csináltuk ... Mit akartunk megbosszulni rajta ... Így került sor a bujdosókra.

– És a barlang? ... – Alig tudtam kimondani ezeket a szavakat.

– A barlangról még nem szóltam egy szót sem. De nem is fogok. Inkább meghalok. Igen, nekem most ez a kötelességem... Tartsatok meg jó emlékezetetekben, és ne haragudjatok rám... Isten veled, Tamás!...

Azzal futásnak eredt.

Ugyancsak talpalnom kellett utána, hogy elérjem a tóparton.

– Mit akarsz? Megbolondultál?

– Engedj! Engedj el... A tóba ölöm magam! Ezt kell tennem!

Nehéz gyerek volt Mátis Zoli, de amint már mondtam, puhány. Most meg kétnapos kínjaiban még jobban legyengült. Nagy nehezen, de sikerült elráncigálnom a korláttól. Valamit értettem a dzsiu-dzsicu-fogáshoz is. Hátraszorítottam a karját, és elindítottam magam előtt.

– Hová vezetsz? – kérdezte megfeszítve a lábát.

– Haza!...

– Nem, nem megyek haza a világért sem!

– De hazamész! Hogyan jöttél el?

– A szüleim elmentek a moziszkeccsre. És Hanka kiengedett.

– Most meg majd megmondom neki, hogy zárjon be...

– Nem, nem, inkább a barlangba vigyél – könyörgött –, nem akarok hazamenni!

– A barlangra most más célból van szükségünk.

– A bujdosóknak kell?... Ugye, azoknak? Jó... De hátha elárulom...

– Nem árulod el. Légy férfi! Az apád megelégszik annyival, amennyit elmondtál.

– Engedj el! – Most már nem volt sírós a hangja. – Rendben van, hazamegyek. És nyugodt lehetsz. Nem árulom el a barlangot...

– Biztos?

– Egész biztos. Nyugodtak lehettek.

– Ezt vártam tőled – mondtam én is valamennyire megnyugodva. Zoli gyengesége valahogy erőt és bátorságot adott nekem. Azért tudtam ilyen határozott lenni vele.

Mégis elkísértem egészen a kapujukig. A biztonság kedvéért meghagytam Hankának, hogy zárja be a szobájába, és semmiért ki ne engedje többet. Én is szerettem volna megsimogatni a szőke haját, mint délután Gyurka, amiért olyan jó volt hozzánk. De nekem ehhez nem volt bátorságom. Amint becsukódott mögöttem a nehéz tölgyfából készült kiskapu, futásnak eredtem, és meg sem álltam addig

az odvas szilfáig, amely mellett legkönnyebben át lehetett mászni a Római-park kőkerítésén.

Jobbnak láttam innen megközelíteni Berciék házát, mert minek magyarázkodjam a kapus előtt, hogy mit keresek Opáléknál ilyen késő este? Különben is jobb, ha erről az utamról nem tud senki idegen.

A parkban még jobban szaladtam, mert egy kicsit hajtott a félelem is. Abban a szobában, amelyben Berci és a nagymamája szoktak aludni, már sötét volt, de Dénes bácsi ablaka világított. Lábujjhegyen odalopóztam az ablakhoz, és a vékony batisztfüggönyön át belestem. Mindenre számítottam, csak arra nem, amit ott láttam. Dénes bácsi és Berci egymással szemben ültek egy keskeny asztalnál, és sakkoztak. Az aranyhomlokú nagybácsi nyilván annyira szerette ezt a játékot, hogy ha nem akadt más partnere, hát Berci is jó volt. Bizonyára királynő előnyt adott neki, vagy esetleg két bástyát. Még az is eszembe jutott hirtelen, hogy milyen más természetű ember az elnök és Dénes bácsi, és mindkettő egyformán szereti a sakkot. Különös játék ez. Az az arab, aki feltalálta, megbolondította vele a világot. De most nekem jó volt, hogy feltalálták a sakkot. Legalább nem feküdt le Berci, mert akkor nagy bajba jutottam volna.

Csakhogy miképpen adjak jelt Bercinek anélkül, hogy a nagybátyja is figyelmessé legyen rá? Itt nem lehet egyszerűen használni a füttyjelünket. Mert késő este minden füttyszó gyanús ebben a néma parkban. Némi gondolkodás után azt találtam ki, hogy rigóhangon fütyülök, de azért egy kicsit beleviszem a Klapka-induló dallamát. Kivártam azt az időt, amikor Dénes bácsi következett a lépéssel. Gondoltam, ilyenkor ő mélyebben elmerül a gondolataiban, nem tűnik fel neki, hogy késő éjszaka rigófüttyöt hall.

Előbb csak halkan fütyörésztem, és lassan erősítettem fel a hangot. Közben szüntelen figyeltem Berci arcát.

A kísérletem teljes sikerrel járt. Amint átmentem a

jeladásunk ismert dallamába, barátom azonnal felfigyelt. Aztán elkezdett mozgolódni a széken. Az ablakra nézett, majd ismét a nagybátyjára. Most már nyugodtan abbahagyhattam a jeladást. Kisvártatva felállt, és valamit mondott. Nyilvánvalóan a legkézenfekvőbb ürügyet használta fel, hogy egy percre kijöhessen. Dénes bácsi csak bólintott, és tovább tanulmányozta a figurák pillanatnyi helyzetét.

A következő percben már hallottam magam mögött Berci lépteit.

– Mi történt? – kérdezte, miután elhúzott néhány lépésre az ablaktól.

– Sok minden – feleltem, és részletesen elmeséltem Mátis Zoli különös látogatását, azt, hogy elárulta a főhadnagy megszégyenítését és a bujdosókat. Azt is, hogyan akart a tónak szaladni és hogyan vezettem végül haza. Amint befejeztem a mondókámat, Berci nyomban kijelentette:

– Mindent el kell mondanunk Dénes bácsinak.

Megkönnyebbültem ezekre a szavakra, mert tulajdonképpen ezért jöttem ide. Ha segíteni akar a bujdosókon, akkor most cselekedjék, itt a tizenkettedik óra. Különben is éreztem, hogy ami ezután következik, az meghaladja a mi erőnket.

Hosszú habozásra nem is volt időnk. Bercivel együtt elindultunk a házba. A folyosón halkan lépkedtünk, hogy a nagymamát fel ne ébresszük, majd benyitottunk Dénes bácsi szobájába.

Dénes bácsi azt hitte, hogy Berci egyedül jött vissza. Csak köszönésemre emelte fel tekintetét a sakktábláról.

– Nicsak, a kis Simeon! Hogy kerülsz ide ilyen későn?

– A megbízatásunkról kell beszámolnunk – feleltem, összeszedve minden bátorságomat.

– Remek! Ezt már régen vártam. Üljetek le, gyerekek!

Szavát parancsnak vettük és leültünk. Aztán én magam kezdtem el a beszámolónkat. Kicsit később Berci folytatta.

így egymást kisegítve elmondtunk mindent, ha nem is elég szabatosan, nem is eléggé tartva a sorrendet. Dénes bácsi mégis mindent megtudott, amit tudnia kellett. Természetesen közbevetett kérdései is voltak. Különösen, amikor a barlangról kezdtünk beszélni. Ez a felfedezésünk láthatóan csodálatba ejtette. Pontosan kikérdezett bennünket minden részletéről: a két kijáratról, a boroshordóról, a szárazkútról, a Klapka-teremről, még a víz melegségéről is. Aztán megkérdezte, hogy milyen a barlang boltozata, milyen köveket találtunk benne...

Mikor mindent tudott, felállt, a vállunkra veregetett.

– No, gyerekek, most már én veszem át az ügyek intézését, vagyis a parancsnokságot felettetek. Mert erre szükség van, ha ki akartok keveredni a csávából. Az a cirkusz a főhadnaggyal nagy szamárság volt, az igaz. De ne ijedjetek meg. Ha tud is róla a bírósági elnök, nem lesz belőle semmi bajotok, mert nem fogja a saját gyerekét bajba keverni. A fő, hogy továbbra is titoktartók legyetek; ha valamit elkotyognátok, én kerülnék bajba. Sokkal nagyobb bajba, mint ami titeket érhet.

Rágyújtott egy cigarettára, kis szünetet tartott, aztán felém fordult.

– Simeon, te most szépen hazamész, hogy mire vége lesz a moziszkeccsnek, a helyeden légy. Ne fogjon gyanút a sógorod. Bercinek azonban lesz még egy kis dolga ezen az éjszakán. Nem is kicsi feladat. De ha így fordult, most már férfiasan ki kell tartania. Semmi álmosság és semmi gyávaság... Hol jöttél a parkba? – folytatta ismét rám tekintve.

– A... kerítésen – vallottam be, mert most már elhatároztam, hogy ehhez az emberhez egészen őszinte leszek.

– A kerítésen... szép dolog – hajtogatta a fejét. Most pedig nagy meglepetésemre így parancsolt rám: – Akkor most szedd a lábad, és ugyancsak a kerítésen keresztül távozz. Értetted?

– Igenis – feleltem katonásan. Meghajoltam, a bokámat összevágtam. Ezzel jelezni akartam, hogy a helyzet komolyságát teljes mértékben átéreztem. Szabályszerű hátraarcot csináltam, és bal lábbal kilépve indultam.

TÁVIRAT

A sok izgalom után úgy elnyomott ezen az éjszakán az álom, hogy reggel Viola alig bírt lelket verni belém. Mondtam, hogy jól van, jól van, kelek, de addig nem nyugodott meg, míg legalább egyik lábammal le nem léptem az ágyról. Aztán – hogyan történt, hogyan sem – míg kiment a reggelimet készíteni, én újra a dunna alá kerültem. Mire másodszorra is előcibált, ugyancsak késő volt. Megmosdottam, magamra kapkodtam a ruhát, leöntöttem a teámat, a vajas kenyeret már útközben majszoltam. Ez volt az első fagyos reggel. A tóparton észrevettem, hogy a pocsolyák behártyásodtak. Bár akkora fagy lett volna, hogy korcsolyával száguldhattam volna át a tó jegén! Erről azonban egyelőre hiába ábrándoztam. Nekivágtam hát nagy loholva a kerülő útnak.

Éppen csöngetésre érkeztem a gimnázium épületébe. Rohantam fel a lépcsőn. Legnagyobb meglepetésemre teljesen üres volt az osztály. Mi történt?... A kabátok ott lógtak a fogason, a könyvek a padokban, de egy élő lelket nem láttam. Ledobtam a kabátomat én is, könyveimet bevágtam a helyükre, aztán megint ki a folyosóra. Ott tudtam meg az iskolaszolgától, hogy valamilyen okból felforgatták a tanrendet. Énekóra van. Felrohantam a zeneterembe, és éppen hogy csak be tudtam surranni Kotta apó előtt, ahogy az énektanárunkat neveztük.

Itt végre megnyugtató felfedezésben volt részem. Mátis Zoli ott ült a helyén. Magam is elfoglaltam szokott helyemet. Nem messze volt már a karácsony. Kotta apó, miután

beírta az osztálykönyvbe a beírandókat, a harmóniumhoz ült, és elkezdte játszani a „Mennyből az angyal"-t.

Mikor így az osztálynak hátat fordítva a harmóniumnál ült, rendszerint táviratost játszottunk. Még az ének közepén sem tartottunk, már kaptam egy füzetlapot, mely pontosan úgy volt összehajtogatva, ahogyan a postán szokták a táviratokat. Mindjárt megismertem rajta Opál Berci keze írását.

EGEESZ EEJJEL NEM ALUDTAM STOP
A BUJDOSOOK A BARLANGBAN STOP
KORAABBAN KELJ AALOMSZUSZEEK STOP
NINCS MAAR BAJBAN MAATIS ZOLI STOP

Az is hozzátartozik a játékhoz, hogy a távirat szövegét versben írtuk. Ez a vers – már amilyen vers Opál Bercitől telt – rövid volt, de velős. Mindent megértettem belőle. A nagybátyja a távozásom után bizonyára azonnal elküldte Boda Ferihez. Lehetséges, hogy mind a ketten nekivágtak a hideg és sötét éjszakának. Értesítették a bujdosókat a veszedelemről meg arról is, hogy Dénes bácsi előkészítette a menekülésüket. Nem hallottam én azután semmit a karácsonyi énekből. Egész óra alatt próbáltam magam elé képzelni ennek az éjszakának az eseményeit: ahogy Berci átszaladt a parkon, amint átugrott a kőfalon. A szilfa odvából biztosan már akkor magához vette a pinceház kulcsát, aztán egyenest Bodáékhoz futott. Bodáék korán szoktak lefeküdni. Vajon felébredt-e Ferkó a füttyjelünkre? Az is lehet, hogy Berci egyszerűen felkeltette Boda nénit, mert ez volt Dénes bácsi parancsa, és elmondott neki mindent. Csakis így lehetett... Ferkó ruhát kapott magára, aztán a két gyerek nekivágott az éjszakának. Legalább két, két és fél óra kellett a hosszú úthoz, míg a szénégetők telepére értek, és majdnem ugyanannyi, hogy visszajöjjenek a menekültekkel együtt. Mindenesetre valamivel kevesebb ideig tartott a visszaút, mert hiszen végig völgynek jöttek.

Bizony, a hajnal közeledhetett, mire a pinceházba értek. Gondolataimmal éppen odáig kísértem útjukat, hogy a bujdosók ráléptek a karcsú létra fokaira, mikor a csengetés magamhoz térített.

A hétfői hittanóra szerencsére a helyén maradt. Alighogy kilenc órakor becsengettek, máris hallottuk Ferkó füttyjelét a szikla tetejéről. Ez alkalommal nem másztunk fel a sziklára, hanem Ferkót hívtuk le. Úgy gondoltuk, lent a mélyben nagyobb biztonságban leszünk. Végre megint együtt voltunk mind a hatan. Ferkó és Berci előadták az éjszaka történetét. Elképzelésembe csak annyi hiba csúszott, hogy nem ők ketten mentek fel a hegyre a bujdosókért, hanem maga Boda néni.

Mikor már mindent megtudtunk, nagy csend telepedett ránk.

A történtek komolyságát mindannyian éreztük, és az a tudat, hogy a bujdosók a barlangban vannak, a büszkeség mellett nagy félelmet is keltett bennünk... A csendet végül Csuka Gyuri törte meg, mégpedig egészen váratlan szavakkal:

– Nem került rá a sor, hogy bort vigyünk nekik.

– Hiszen ott van most a bor, az övék az egész – mondta Marci.

– Az igaz – hagyta rá Gyurka.

Ez csak olyan beszéd volt, hogy a csendet űzzük vele. Egy ideig arról folyt a szó, hogyan tudnak bort szívni a hordóból, ha inni akarnak. Tudnak-e egyáltalán inni belőle, vagy tudják-e, mi van a hordóban, mert Berci szerint éppen csak odapislantottak rá. Tudják-e, hogy az az övék? Több efféle haszontalanság után egyszer csak mélyen sóhajtva megszólalt Ferkó:

– Talán sosem látom többé az édesapámat. Nem lehet tudni, mikor szöknek tovább. Holnap már talán ott sem lesznek a barlangban.

Hogyan találtunk volna vigasztaló szavakat Ferkó szomorúságára? Mert igaz, hogy az apja szabadulását készítjük elő. De milyen szabadság az, amely családjától messze szakasztja az apát?

Marci talált ki nagy nehezen valamit.

– Ki időt nyer, életet nyer – ismételte orrát törölgetve Kapusa tanár úr kedvenc közmondását. Megpróbálta latinul is, de abba belesült.

Berci segítette ki zavarából. Rávágott Ferkó hátára.

– Ne búsulj, öcsém! Most az uszály fenekén lopják ki édesapádat, de nemsokára eljön az idő, amikor a hajó tatjának ormóján állva tér haza diadallal. A hajót ezer zászló díszíti, s mindenki énekel majd!

Fogalmunk sem volt róla, mi is az a tat, és mi az az ormó, de ha hajózásról volt szó, akkor Bercinek minden szava szent volt előttünk. Hiszen most már nemcsak azt tudtuk róla, hogy egy egész sor könyve van, amely hajózásról, világrészek felfedezéséről és kalózkodásról szól, hanem azt is, hogy hajós a nagybátyja.

Ferkónak is felcsillant a szeme ezekre a szép szavakra.

Úgy hittük, végre zavartalanul örülhetünk munkánk eredményének. De ekkor Mátis Zoli szeme kezdett csillogni a könnytől.

– Azért az én apám sem rossz ember. Ne higgyétek, hogy az, csak szigorú, mert neki szigorúnak kell lennie. Azt hiszitek, elárulta a bujdosók rejtekhelyét? Nem árulta el. Éntőlem kifaggatta, de nem árulta el senkinek, egész biztosan tudom, meg is mernék esküdni rá.

Aztán – nem is tudom, mi jött erre a csendes, jó fiúra – hátralépett, mintha készakarva el akarná különíteni magát tőlünk, hátát a sziklának vetette, onnan kiabált torkaszakadtából:

– Ha azt mondjátok az apámra, hogy gonosz ember, akkor nem vagytok a barátaim!

Senki sem mondta ezt, és nem is alkottunk róla ítéletet.

Most láttuk csak, hogy mennyi útvesztője, mennyi szövevénye van az életnek, még köztünk, gyerekek között is, hányszorta nehezebb lehet a felnőttek helyzete.

A bírósági elnök nyilvánvalóan valamilyen igazság nevében ítélkezik. Erről az igazságról sokat beszéltek nekünk az elmúlt hónapokban, de minél többet beszéltek róla, annál jobban elmosódott előttünk. Boda bácsi igazsága pedig egyre fényesebb lett.

Átéreztem, mélyen átéreztem Mátis Zoli nagy lelki szenvedését. Legszívesebben vele együtt könnyeztem volna. Mert csak éppen erre az egy hangos felkiáltásra volt ereje, aztán megint lehajtotta a fejét, és zokogott.

VALI

Az a tudat, hogy most már nincs más gondunk, mint hogy kövessük az aranyhomlokú nagybácsi utasításait, valamennyiünket megnyugtatott. Az pedig, hogy olyan titok őrzői vagyunk, melyen emberek élete, boldogulása vagy veszte múlik, büszkévé tett bennünket. Azt hiszem, nincs is a kínvallatásnak olyan eszköze, amellyel mibelőlünk ezt a titkot ki lehetett volna csikarni. A következő hét minden napján összejöttünk hol egyikünk, hol másikunk lakásán, de Mátis Zoli nem tarthatott velünk, neki most minden percéről be kellett számolnia az apjának. Ezeken a találkozásainkon azonban szóba sem jött a barlang, sem a bujdosók további sorsa. Csuka Gyuri ugyanis kijelentette, hogy a felesleges fecsegés és találgatás nem férfias dolog. Berci pedig egyelőre csak egyetlen fontos üzenetet hozott a nagybátyjától. Eszerint nekünk nincs más kötelességünk ezekben a napokban, mint tanulni, szorgalmasan tanulni. Ha elvégeztük a napi leckét, ne érjük be vele, előzzük meg a rendes tanmenetet is, mert jöhetnek még napok, amikor szükség lesz ránk. Aztán minden gyanú elterelődik rólunk,

ha az órákon fújjuk a leckét. Hátha még mi öten leszünk az osztály legjobbjai! ... Esett is erre a hétre Csuka Gyurinak olyan két felelete, hogy a tanárok nem akartak hinni a fülüknek. Pedig Sekk Benedek majdnem egész óra alatt a háta mögött állt, mert nem akarta elhinni, hogy nem úgy lesi valahonnan. Mi, többiek azelőtt is elég jól döcögtünk, de ami Gyurival történt, az valóban csodaszámba ment.

Még egy dolog történt ezen a héten, ami nagy örömmel töltött el. Egyik este ugyanúgy tanúja voltam Viola és a sógorom beszélgetésének, mint mikor a főhadnagy tette szomorú vallomását. A sógorom későn tért haza a kaszinóból. Rólam megint azt hitték, alszom. Jó néhány pohár bort is ihatott, mert olyankor szokott nagy hangon beszélni.

– Furcsa ember ez a Kapusa tanár – mondta, amíg kabátját a fogasra akasztotta –, képzeld, annyira szívére vette ennek a Ferkó gyereknek a sorsát, aki Tamáshoz szokott járni, hogy el akarja vinni Pestre, beíratni magántanulónak.

– Ilyenkor? Hiszen már nemsokára itt van a karácsony!

– Azt mondja, többet tud, mint akármelyik rendes tanuló az osztályban.

– Ki viseli a költségeket? Kapusának elég a saját családja.

– Éppen ezt akarom mondani. Mostantól fogva csak úgy tarokkozik velünk, ha a nyereség felét mindenki odaadja ezekre a költségekre.

– És a többiek is hajlandók? – kérdezte Viola csodálkozva.

– Miért ne? – nevetett a sógorom. – Nem is olyan rossz ez. Játszunk is, meg jót is cselekszünk. Ez csak igazán úri dolog ...

Most Viola is felnevetett. Kurtán, de élesen, s úgy tűnt, kicsit diadalmasan is.

Nyilván a sógorom is így találta.

– Mi az? Mit nevetsz? – kérdezte hirtelen. – Hogy kom-

munista az apja ennek a kölyöknek . . .? Ha az, hát az, mit tehet róla az a szegény fickó?

Elcsendesedtek.

Tudtam én, hogy azoknak az uraknak, akik a kaszinóban kártyáztak, a lelkiismeretük elcsitítására kellett ez a bizonyos jó cselekedet. Talán még az sem volt rossz, hogy éppen egy kommunista fiáról volt szó, mert úgy gondolták, hogy akit ők az oltalmukba vesznek, abból nem lesz kommunista . . . De hát nem törődtem én ezzel, nekem most csak az volt a fontos, hogy Ferkó sorsát is biztos kezekben tudtam. Erre mondta hát Kapusa tanár úr, hogy „majd megpróbálunk valamit".

Másnap nálunk jöttünk össze tanulni, és amint végeztünk a tanulással, szét is oszlott a társaság, csak Marci maradt ott azzal az ürüggyel, hogy lerajzolja az enyémről azt az akantuszlevelet, amellyel a legutolsó órán művészkedtünk. Mert az egyik kis öccsében már hároméves korában megmutatkozott a vitathatatlan művészi hajlam, és a Marci akantuszlevelét kifestette ribizlilekvárral. Ecsetnek meg a Spitzer bácsi borotvapamacsát használta.

A levelet hamarosan lerajzoltuk, ki is festettük, de ezúttal nem ribizlilekvárral, hanem indiai vörös gombfestékkel. A többieknek nem említettem, amit az este Ferkóról hallottam, de most Marcinak elmeséltem. Mikor végeztünk a festéssel, ő jött elő a magáéval.

– Nekünk fontos dolgunk lenne ma este – kezdte titokzatosan.

Nem volt kedvem megint valami veszélyes vállalkozásba kezdeni, ezért kelletlen kérdeztem:

– Mi lenne az?

– El kell bújnunk a Sugárék kertjében, hogy kihallgassuk az ablak alatt, mit beszélgetnek.

– Kik?

– Sugár Tóni szülei meg az én szüleim.

– Ma oda mennek?

– Igen, ez már olyan háztűznézőféle.

– Vali is megy? – kérdeztem elszorult szívvel.

– Hogyne menne! Az ő bőrét viszik a vásárra.

És nekem még hallanom kell ezt a megbeszélést! Inkább akármi másra vállalkoztam volna.

– De hát fontos, hogy mi ezt kihallgassuk?

– Nagyon fontos – bólintott Marci komoran –, ha elmondom az okát, te is belátod, hogy estére akárhogy is, be kell lopóznunk Sugárék kertjébe.

– Mi történt hát?

– Még nem történt semmi. De nagyon is veszélyes dolog történhet. Fél füllel meghallottam, hogy Sugárék a pinceházat kérik hozományba.

– A pinceházat?

– Igen, azt.

– Hiszen az csak rom.

– Mi tudjuk legjobban, hogy a pincék jók, és a borkereskedőéknek ez a fontos. A házat meg majd felépítik. Szóval, ha nem leszünk résen, az öreg Sugár megszemléli a pincéket. Érted?

– Értem – bólintottam összetörve.

– Na, hát akkor fél hétkor találkozunk a kis hídon. Valamit találj ki, hogy ott lehess. Ennél fontosabb dolgunk most nincs!

Be kellett látnom, hogy Marcinak igaza van.

Violának egyszerűen azt mondtam, hogy Marci szülei este nem lesznek otthon, és mi szeretnénk azalatt náluk néhány képet vetíteni a laterna magicával. Ezzel nem hazudtam, mert Marcival el is határoztuk, hogy ha a beszélgetés lényegét kihallgattuk, már csak az alibi kedvéért is, visszamegyünk hozzájuk, és előadást rendezünk a kicsiknek a vetítőgéppel.

Fél hétkor mindketten ott voltunk a kis gyaloghídon, és a patak felszálló gőze elrejtett bennünket. Ez a hidacska ott volt a szilváskert közelében, Sugárék építették, és nem

is használta más, mert csak az ő kertajtajukhoz vezetett. A ház homlokzata a Malom utcán volt, de a hosszú kert leszolgált egészen a patakig. Úgy terveztük, hogy bemegyünk a kertajtón, ha zárva van, átmászunk a kerítésen, és hátulról közelítjük meg a házat. Itt a kert végében volt egy kis építmény, amit Sugárék fürdőháznak neveztek. Ennek a pataknak a partján más jómódú embereknek is volt fürdőházuk, mert nyáron megduzzasztották a vizét, és olyankor jól lehetett benne úszkálni. Számításba is vettük, hogy szükség esetén – ha, mondjuk, valami mozgás lesz a kertben – e mögé a házikó mögé bújunk el. Esetleg itt várjuk be a hét órát, amikorra Spitzerék be vannak jelentve.

Amint azonban közeledtünk a kertajtóhoz, egyszerre füttyszót hallottunk. Egészen olyan volt, mintha rigó fütyült volna... De ilyenkor rigó? Néhány nappal elébb Berci ablaka alatt én is megpróbáltam a feketerigót utánozni, de akárki fütyült most, neki sokkal jobban sikerült. Talán minket akar bolonddá tenni?

Nem. A következő pillanatban már tudtuk, hogy jel volt ez, ugyanúgy, mint a mi sokat használt füttyjelünk. Mert Sugárék házában kinyílt a hátsó ajtó, egy villanásnyi fény is vetődött ki rajta, aztán léptek közeledtek.

Gyorsan visszahúzódtunk a patakhoz, leereszkedtünk a mederbe, amelyben most csak vékonyan csörgedezett a víz. De a gőze annál nagyobb volt a hűvös időben, jótékonyan eltakart bennünket. Még ki is kellett hajolnunk a partra, hogy valamit azért lássunk. A léptek egyre hangosabbak voltak, és a közelgő alakban felfedeztük magát Sugár Tónit. Hajadonfőtt, vállára dobott kabátban jött a gyepes úton...

Mikor pedig a kertajtóhoz ért – alig akartunk hinni a szemünknek –, a fürdőház mellől egy lány ugrott elő. Átkarolta hátulról Tónit, és befogta a szemét. Tóni nem kezdett találgatós játékot, hanem hirtelen megfordult, és akkor meg ő kapta karjába a lányt.

– Eljöttél?...

– Tudom, hogy most nem vártál – szólt a lány –, azt is tudom, hogy utoljára találkozunk...

– Nem utoljára – hallottuk Sugár Tóni zavart hangját. – Értsd meg – fogadkozott a gavallér –, téged szeretlek ezután is. Apám rákényszerített, hogy elvegyem azt a kis libát, mert szüksége van a francia-hegyi pincére De azt, hogy szeressem, azt nem parancsolhatja meg senki.

– Engem úgysem vehettél volna el – hangzott a szomorú női hang. – Ilyen lányt te nem vehetsz el.

– Most nem, de ki tudja, mit hoz még a jövő – mondta meggyőződés nélkül Tóni –, csak annyi bizonyos, hogy nekem ezután is te leszel a legkedvesebb a világon.

– Elutazom, hogy könnyebb legyen a válás – sóhajtott a lány, de az ő hangjában sem volt valami nagy határozottság. Úgy éreztük, csak azért mondja, mert illik valami ilyesmit mondani.

– Pestre? – nevetett Sugár Tóni. – Pesten még könnyebben találkozhatunk.

– Megölöm! – sziszegett mellettem Marci. Szorosan belekapaszkodtam a karjába, nehogy valami ostobaságot csináljon.

Ismét a lány hangját hallottuk:

– No menj, mindjárt itt lesz a menyasszonykád... Háztűznézőbe! – tette hozzá élesen kacagva.

Ezután csend lett, majd valamivel később suttogást hallottunk, de ezeket a szavakat már nem értettük. Aztán szapora, könnyű léptek közeledtek a hídhoz. Amint a hídra lépett, a párából egy pillanatra elénk villant a lány alakja. Éppen csak a körvonalait láttuk a homályban, de mindketten megismertük.

Tekla volt, a Zöldbéka vendéglő táncosnője, akit mi táncolni sosem láttunk, de láttuk sétálni az utcán, és mindenféle pletykát hallottunk suttogni róla. Nagy köcsögkalapja volt, egészen a szemére szokta húzni, nem is tudtam elkép-

zelni, hogyan lát ki alóla. Hozzá még lila fátylat is viselt. És olyan szűk szoknyája volt, hogy csak akkorákat tudott lépni, mint egy kis madár.

– Gazember! – sziszegte Marci, majd egyszerre megragadta a kezemet, nagyot rántott rajtam. – Gyere!

– Hova?

– Ne törődj vele, fussunk!

Kiugrottunk a mederből, átdobogtunk a hídon. Ott húztunk el Tekla mellett. Orrunkat megcsapta parfümjének erős illata.

– Gyere csak – darálta Spitzer –, ne törődj semmit ezzel a békával!

Meg kellett kerülnünk a szilváskertet, a Római-parkot, hogy utunk célját elérjük.

– Meg kell előznünk őket a Malom utca sarkán!

– Kiket?

– Valit és a szüleimet.

– Mit akarsz?

– Azt, hogy Vali ne legyen ennek a gazembernek a felesége. És nem is lesz, bízd rám! Én vagyok az elsőszülött fiú!

Nagy öntudattal mondta ezeket a szavakat. Énrám hatottak is, mert mesékből és bibliai történetekből ismertem a szó súlyát.

– Igazad van – hagytam rá –, csak szaladjunk. De mit teszel?

– Bízd rám – erősködött megint.

Éppen hogy csak odaérkeztünk a Malom utca sarkára, már hallottuk is a Spitzer család lépteinek kopogását. Néhány másodperc múlva a sarki lámpa fényének körébe kerültek. Spitzer bácsi fekete kabátban volt, kobakot, fehér selyemsálat viselt. Karján vezette a két nőt. Marci mamája is fátylas kalapban volt, amit ritkán láttam rajta. Rögtön feltűnt, hogy Valinak nem lóg vállára a két copfja. Nem

győztem csodálkozni, hogy fért el rengeteg haja az ünnepélyes kalap alatt.

– Én megyek innen – súgtam Marcinak.

– Csak menj, ha félsz – felelte Marci –, ez úgyis az én dolgom.

Nem mentem messzire, csak behúzódtam a malom sarkához. Tőlem alig tízlépésnyire játszódott le a családi jelenet.

– Megálljatok – lépett elébük Marci –, hova mentek?

– Jól tudod, te szamár – felelt Spitzer bácsi, és elhárítólag intett fia felé ezüstvégű botjával, melyet csak úgy a kezében lógatott, hiszen két karján a két nőt vezette.

– Forduljatok vissza! – Marci csípőre tett kézzel állt elébük.

– Megbolondultál?! – kiáltott rá az apja most már türelmét vesztve.

– Én nem bolondultam meg – felelte Marci –, de mindnyájunkat bolonddá teszi a Tóni ficsúr! Különösen téged! – fordult hangos szóval Vali felé.

– Szent ég! Mi történt ezzel a gyerekkel? Ezzel valami történt! – kapott észbe Spitzer néni. Ettől, úgy látszik, még jobban megjött Marci bátorsága. Széttárta előttük a két karját, úgyhogy ha tovább akartak volna menni, le kellett volna lépniük a járdáról a bokáig érő sárba.

– Ez elsőszülöttségi jogomnál fogva tiltakozom ez ellen a házasság ellen!

Nem tudom, honnan vette ezeket a szavakat, egész biztosan valamilyen olvasmányból, de nekem ott mindjárt nevetnem kellett. Ez a nevetési inger azonban nem tarthatott sokáig, mert most már Spitzer bácsi szánta rá magát, hogy kiszabadítsa kezét a két nő csimpaszkodásából, és olyan pofont kent le Marcinak, hogy az egészen a malom sarkáig tántorodott. Ott, előttem szedte össze magát.

– Ne engedj, Marci! – súgtam neki.

Most hangosan sírt, és mégiscsak elébük állt megint. Szerencsére senki járókelő nem vetődött errefelé.

– Nem engedem! Értsétek meg, az egy gazember! Most fogadott hűséget a fülem hallatára egy másik lánynak.

Vali felsikoltott.

Legszívesebben odafutottm volna, és karomba zártam volna szegény, megszégyenített lányt. De nem azt tettem. Inkább hátráltam óvatosan.

– Mit beszélsz? – hallottam most megint Spitzer bácsi szavait. – Gondold meg, mit beszélsz, ostoba kölyök!

– Tudom, hogy mit mondok ...

– Kinek fogadott hűséget? ...

– Teklának, a Zöldbéka tündérének, ha akarjátok tudni! – zokogta Marci. Valit ekkor már az édesanyja tartotta keblén. – Tanút is tudok állítani!

Marci valóban nem riadt vissza semmitől. Éppen az hiányzott nekem, hogy tanúskodnom kelljen Vali megcsalatásában! Még néhány lépést tettem hátra, és bebújtam a vén malom korhadó kerekébe. Jól ismertem ezt a búvóhelyet. Itt hintáztunk Ferkóval, amikor megmagyaráztam neki, hogy tanulnia kell velünk ... Innen már nem hallottam a szavaikat. De arról meggyőződhettem, hogy nem mentek tovább a Sugár Tóniék felé vezető úton.

Marci győzött – nyugtattam meg magam. De ez a megnyugvás nem sokáig tartott. A következő percben át kellett éreznem Vali rettenetes szégyenét, fájdalmát, és sírni szerettem volna.

A GURULÓ BÓDÉ

Én nem voltam ott a barlangban, mikor a bujdosók elindultak onnan messze útjukra. Dénes bácsi úgy rendelkezett, hogy két gyerek vezesse őket az áldozókő alatt levő kijárathoz. Többféle okból Bercire esett a választásunk,

másodiknak pedig Ferkót adtuk melléje, hogy egyben elbúcsúzhasson az édesapjától.

Nem is tudnám részletesen elmondani, hogyan kerültek szombatra virradó éjjel a múzeumépületbe, hogyan vett búcsút Ferkó az apjától. Mert ez után az esemény után sem a barlangról, sem a bujdosókról nem beszéltünk többet. Dénes bácsinak ez volt a parancsa, és mi szigorúan tartottuk magunkat hozzá. Megígérte, hogy ha a barlangot felfedik, az egyes részek elnevezése az marad, amire mi kereszteltük. De ezzel még várni kell. A barlangra még szükség lehet. Esetleg a három puskára is, amit oda elrejtettünk.

Csak azt tudom biztosan, hogy a három bujdosót egy zárt bútorszállító kocsi vitte ki a Római-parkból, ki a városból. Abban a rozoga alkotmányban ugyanakkor valamilyen szobrokat szállítottak el a múzeumból. És arra emlékszem, hogy ezen a napon leesett az első hó. Kövér pelyhekben esett hajnal óta; mire kijöttünk az iskolából, fél lábszárig tapodtunk a laza, friss hóban. A többiek mindjárt iskola után hógolyózásba kezdtek, de mi loholtunk egyenesen a Római-park felé, hogy lássuk az eldöcögő kocsit, vagy ha már elhajtott, legalább a nyomát lássuk a hóban. Nem telt bele tíz perc, már az alsóvárosban tiportuk a havat. Nem kellett a park bejáratáig szaladnunk. Mikor a piachoz értünk, már ott láttuk döcögni a bútorszállító kocsit. Nem akartuk követni végig a városon, a csendőrőrs, a laktanya előtt...

– Gyertek utánam! – kiáltott Csuka Gyuri, és balra fordult, bevágott a Gyémánt utcába. Ezen egykettőre lejutottunk a Csontos-érhez. A patak medrében nem állt meg a korai hó. A kavicsos talajon könnyebben trappoltunk. Ittott sár fecskendezett a lépteink nyomán, de mit számított most, hogy csupa sár lesz a cipőnk, az új hó mindent letisztít, mire hazaérkezünk.

A városon kívül a Csontos-ér találkozott a Komárom felé vezető úttal. Itt a híd alá húzódtunk és vártunk.

Olyan soká, hogy már félni kezdtünk, nem történt-e valami baj velük ... Mátis Zoli, aki, mintegy vezeklésképpen a gyengeségéért, vállalta az őrséget, és rendületlenül állt a csapkodó hóban, végül is lerohant hozzánk, vagyis inkább gurult nagy izgalmában.

– Itt vannak!

Ekkor a mederben vagy húsz lépésre távolodtunk a híd-tól. Leguggoltunk a kimeredő kövekre, mintha csak csukákra vadásznánk most is, és innen lestünk.

Előbb a görbedt hátú, sovány lovak tűntek fel; a csúszós úton kissé szétrakott lábakkal, ügyetlen léptekkel haladtak. A bundás, nagy bajuszos kocsis nemigen biztatta őket. Mintha csak arra lett volna gondja, hogy a csapkodó hó el ne oltsa fedetlen pipáját. Háta mögött dülöngélt a bútor-

szállító kocsi, egy ócska, guruló bódé. Valami kegyetlenül zörgött benne. Talán az egyik szobor verődött az oldalának, vagy egy római oszlop recés darabja gurult ide-oda a fenekén.

A kocsi nagy robajjal döcögött a fahídon. Aztán a kocsis bizonyára rántott egyet a gyeplőn, mert onnan már kicsit gyorsabban haladtak. Néhány perc múlva nem is láttunk semmit innen a mederből.

Csuka Gyuri akkor felvezetett bennünket az országútra.

– Jöhettek már, nincs többé veszély . . .

Ugyanabban a pillanatban, mikor a töltésre érkeztünk, az út másik oldalán is feltűnt egy füles sapka, majd alatta Boda Feri kedves, szomorú ábrázata.

– Ti itt vagytok?

– Te itt vagy? – Mi is csak kérdéssel tudtunk válaszolni.

– Eljöttem, hogy még utoljára lássam a kocsit.

Megállt az út közepén, nézett, nézett arrafelé, amerre a kocsi távolodott a határtalan hómezőben. Zöreje már nem hallatszott. A sok hó süketté tette a tájat. Csak az egyre fogyó, elmosódó, sötét foltot figyelte a hulló hó függönyén át, míg bele nem veszett a nagy fehérségbe.

TARTALOM

Valaki hiányzik 5
Lyukas óra 11
Fegyverek az árokban 24
Pofonok a lugasban 34
Egy kalap pénz 41
A szilváskert 48
A kulcs 58
A pince 69
A csendőr 80
Új szövetségesünk 94
A másik kijárat 104
Találkozás az erdőben 112
A hattyúpróba 120
A barlang 130
Összeesküvés 140
Mennyből az áldás 145
Hír a bujdosókról 150
A mi osztályfőnökünk 159
Szerencsétlen ellenségünk 163
A dunai hajós 166
Hanka 173
Moziszkeccs 177
Távirat 184
Vali 188
A guruló bódé 196

12,– Ft